

T.C.

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
BAĞLANMA STİLLERİYLE AFFETME
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Hamide KARTAL SAĞIRLI

Danışman

Prof. Dr. Mehmet ÖZBAŞ

TEZ BİLDİRİMİ

Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleriyle Affetme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi isimli "Yüksek Lisans" tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

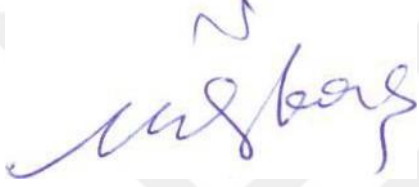

Hamide KARTAL SAĞIRLI

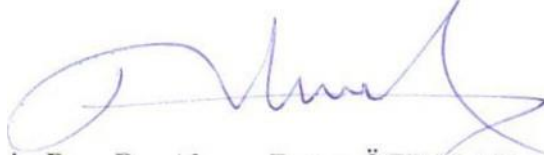
TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu alışma, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalının Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman / Jüri : Prof. Dr. Mehmet ÖZBAŞ

Jüri : Doç. Dr. Ahmet Ragıp ÖZPOLAT

Jüri : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÇİFÇİ

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BAĞLANMA STİLLERİYLE AFFETME DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Hamide KARTAL SAĞIRLI

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Nisan 2019

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet ÖZBAŞ

ÖZET

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleriyle affetme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu araştırma, ilişkisel tarama modelinde bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2016-2017 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan öğrenciler arasından küme örneklem yöntemiyle belirlenen 236'sı erkek (%39) ve 366'i kız (% 61) olmak üzere toplam 602 öğrenciden oluşmuştur. Araştırma grubunun yaş ortalaması 22'dir. Araştırmada veri toplama araçları olarak İlişki Ölçekleri Anketi, Heartland Affetme Ölçeği ve ayrıca katılımcıların aile gelir düzeyi, kardeş sayısı, anne baba eğitim seviyesi, algılanan akademik başarı seviyesi gibi sosyo-domegrafik özellikler açısından değerlendirilmesi için Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Elde edilen bilgiler Basit Korelasyon analizi, Regresyon analizi, Varyans Analizi, Çoklu Karşılaştırma Testleri (LSD), testleriyle ölçülmüştür.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin güvenli bağlanma stili ile genel affetme puanı ve affetme alt boyutları arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Korkulu bağlanma stili ile genel affetme puanı ve affetme alt boyutları arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinin, öğrencilerin affetme düzeyini anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Bağlanma stilleri ile affetme düzeyinin demografik değişkenlerin bir kısmına göre anlamlı farklılık gösterirken bir kısmına göre de anlamlı bir farklılık göstermediği sonuçlar arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite öğrencileri, bağlanma stilleri, affetme

THE INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN ATTACHMENT STYLES OF THE UNIVERSITY STUDENTS AND THE LEVELS OF FORGIVENESS

Hamide KARTAL SAĞIRLI

Erzincan Binali Yıldırım University Institute of Social Sciences

Master Thesis, April 2019

Thesis Advisor: Prof. Dr. Mehmet ÖZBAŞ

ABSTRACT

In this research, it is aimed to examine the relationship between attachment styles of the university students and the levels of forgiveness.

Relational Screening Method has been used in this study. The sample group of the research has comprised of 602 students, 236 males (%39) and 366 females (%61), studying at Erzincan Binali Yıldırım University Faculty of Education in 2016-2017 academic year. These students have been chosen with the method of cluster sampling. The average age of the patients is 22. In this study, Relationship Scales Questionnaire and The Heartland Forgiveness Scale have been used as data collection tools. Additionally, Personal Information Form has been used in order to evaluate the socio-demographic characteristics of the participants such as level of family income, the number of siblings, mother and father education status, the level of academic achievement. The data analysis has been made by means of Simple Correlation Analysis, Regression Analysis, One Way ANOVA, The Multiple Comparison Tests (LSD).

According to the results obtained from the research, there has been a positive significant correlation between total forgiveness point and sub-dimensions of forgiveness with security attachment style of the university students. It has been found

that there has been a negative meaningful relation between total forgiveness point and sub-dimensions of forgiveness with fearful attachment. It has been detected that attachment styles of the university students have significantly predicted the levels of forgiveness of the students. There has been significant difference among attachment styles and the point of forgiveness, sub-dimensions of forgiveness in terms of some variables; however, there has been no meaningful difference among attachment styles in terms of other variables in the results of the research.

Key Words: The University Students, Attachment Styles, Forgiveness

ÖN SÖZ

Bu çalışmada bebeklikten yetişkinliğe; ebeveyn-çocuk ilişkisinden akran ilişkilerine, yakın - romantik ilişkilere, kariyer yaşamına, dinsel inançlara kadar birçok davranış alanını etkileyen bağlanma biçimlerinin, insanların tüm yaşamı boyunca sıkça karşı karşıya geldiği affetme davranışıyla olan ilişkisi incelenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın her aşamasında akademik bilgileri ve deneyimleriyle herkesten çok destek gördüğüm, nezaketi, yardımseverliğiyle minnettarlık duyduğum çok kıymetli hocam Doç. Dr. Ahmet Ragıp ÖZPOLAT'a sonsuz teşekkür ederim.

Tecrubesi ve bilgi birikimleriyle bana yol göstereren, tez danışmanım değerli hocam Prof. Dr. Mehmet ÖZBAŞ'a, teşekkürlerimi sunarım.

Bu yolculuğa başlamamda beni destekleyip yüreklendiren can dostum Sevda BAŞIBÜYÜK'e, ne zaman ihtiyacım olsa yardımlarını esirgemeyen çok kıymetli arkadaşlarım Arş. Gör. Namık Kemal HASPOLAT'a, Arş. Gör. Oğuzhan ÇELİK'e, arkadaşlığıyla onur duyduğum sevgili Burcu YOĞURTÇU'ya ve yol arkadaşım, neşesiyle ve enerjisiyle beni canlandıran sevgili Feray BAŞGÖZE'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak bu süreçte bana sabreden, desteğini benden hiç esirgemeyen, hayatımdaki en büyük şansım sevgili eşim Cihat SAĞIRLI'ya ve hayatımın anlamı canım yavrularım İrem ve Berra 'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hamide KARTAL SAĞIRLI

Erzincan, 2019

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT	V
ÖN SÖZ	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	X
KISALTMALAR CETVELİ	XII
ÖZGEÇMİŞ	XIII
İLETİŞİM BİLGİLERİ.....	XIII
I. BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
A. Problem Durumu	3
B. Araştırmanın Amacı	4
C. Araştırmanın Önemi	5
D. Varsayımlar	6
E. Sınırlılıklar.....	6
F. Tanımlar	6
II. BÖLÜM	8
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	8
A. Bağlanma ve Bağlanma Stilleri.....	8
1. Bağlanma	8
2. Bağlanma Kuramı.....	10
3. Bağlanma Davranışının Gelişimi	12
4. İçsel Çalışan Modeller	17
5. Gelişim Dönemlerine Göre Bağlanma Davranışı ve Bağlanma Stilleri	19
6. Dörtlü Bağlanma Modeli	28

B. Affetme / Affedicilik	30
1. Affetme	30
2. Affetme ile Benzer Bazı Kavramlar	34
3. Affetmeyi Açıklayıcı Modeller	36
4. Affetmeyi Kolaylaştıran Bazı Faktörler	40
C. Benzer Araştırmalar.....	42
1. Bağlanma Stilleri Alanında Yapılan Araştırmalar	43
2. Affetmeyle İlgili Yapılan Araştırmalar:	56
3. Bağlanma Ve Affetmeyle İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	65
III. BÖLÜM.....	68
YÖNTEM	68
A. Araştırma Modeli	68
B. Araştırma Grubu	68
1. İlişki Ölçekleri Anketi (İ.Ö.A)	69
2. Heartland Affetme Ölçeği (H.İ.Ö).....	70
3. Kişisel Bilgi Formu	71
D. Verilerin Toplanması.....	72
E. Veri Analizi	72
IV. BÖLÜM.....	73
BULGULAR.....	73
V. BÖLÜM	87
SONUÇ ve TARTIŞMA.....	87
A. Sonuçlar.....	87
B. Öneriler.....	96
VI. BÖLÜM	98
KAYNAKLAR	98
VII. BÖLÜM	117
EKLER	117

TABLolar LİSTESİ

Sıra No	Tablonun Adı	Sayfa No
Tablo 1	Üniversite Öğrencilerinin Demografik Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları	74
Tablo 2	Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Basıklık ve Çarpıklık Katsayıları	75
Tablo 3	Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleriyle İle Affetme Puanları Ve Alt Boyutları (Kendini, Başkalarını, Durumu Affetme) Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	76
Tablo 4	Başlanma stillerinin Affetme Düzeyini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	77
Tablo 5	Üniversite Öğrencilerinin Aile Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Başlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	78
Tablo 6	Üniversite Öğrencilerinin Aile Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Affetme Puanına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	79
Tablo 7	Üniversite Öğrencilerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Başlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	80
Tablo 8	Üniversite Öğrencilerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Affetme Puanına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	81
Tablo 9	Üniversite Öğrencilerinin Babanın Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Başlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	82
Tablo 10	Üniversite Öğrencilerinin Babanın Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Korkulu Başlanma Stili Puan Farklılığının Anlamlılık Değerlerine İlişkin LSD Test Sonuçları	83
Tablo 11	Üniversite Öğrencilerinin Baba Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Affetme Puanına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	83

Tablo 12	Üniversite Öğrencilerinin Anne Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	84
Tablo 13	Üniversite Öğrencilerinin Anne Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Kayıtsız Bağlanma Stili Puan Farklılığının Anlamlılık Değerlerine İlişkin LSD Test Sonuçları	85
Tablo 14	Üniversite Öğrencilerinin Anne Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Affetme Puanına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	86
Tablo 15	Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Akademik Başarı Değişkenine Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	87
Tablo 16	Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Akademik Başarı Değişkenine Göre Güvenli Bağlanma Stili Puan Farklılığının Anlamlılık Değerlerine İlişkin LSD Test Sonuçları	88
Tablo 17	Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Akademik Başarı Değişkenine Göre Affetme Puanına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	88
Tablo 18	Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarı Değişkenine Göre Affetme Puan Farklılığının Anlamlılık Değerlerine İlişkin LSD Test Sonuçları	89

KISALTMALAR CETVELİ

ark. : Arkadaşları

bkz. : Bakınız

C. : Cilt

diğ. : Diğerleri

PDR. : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

İÖA : İlişki Ölçekleri Anketi

HAÖ : Heartland Affetme Ölçeği

vb. : Ve benzeri.

vd. : Ve diğerleri

ÖZGEÇMİŞ

2000 Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı lisans programından mezuniyet

2000-2019 Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda Rehber Öğretmenlik

2014-2019 Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında Yüksek Lisans

İLETİŞİM BİLGİLERİ

E-Mail : hamide2461@hotmail.com

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Dünyaya geldiğinde korumasız ve bakıma muhtaç olan insanoğlunun yaşamını sürdürebilmesi, özellikle doğumdan sonraki ilk yıllarında fiziksel ve biyolojik ihtiyaçlarının karşılanması kadar ruhsal ihtiyaçlarının da karşılanmasına bağlı olduğu bilinmektedir. Yaşamın ilk yıllarında ihtiyaçları zamanında ve eksiksiz karşılanmış, ebeveynleri tarafından gerektiği kadar ilgi görmüş bireylerin, gençlik ve yetişkinlik yaşamında; öz güvenli, ilişkilerinde başarılı, mutlu bireyler olduğu bilinmektedir.

Mutlu bireylerin mutlu aile ortamında yetiştiği fikrinden yola çıkılarak böyle bir aile ortamında yetişmiş bireylerin içten gelen olumlu bir enerjiye sahip oldukları dolayısıyla da çevrelerinde ki insanlar tarafından sevilip sayılan kişiler olacağı söylenebilir. Kişiler arası ilişkileri iyi olan, özsaygısı ve yaşam doyumları yüksek olan bireylerin aile içi ilişkilerine bakıldığında bu bireylerin aile içi iletişimlerinin ve anne-babalarıyla kurdukları duygusal bağın çok güçlü ve sağlıklı olduğu gözlenebilmektedir. Yapılan araştırmaların çoğu, çocukluk dönemindeki bağlanma kalitesinin yetişkinlikteki ilişkilerin kalitesini etkilediğini ortaya koymuştur. (Feeney, 1999; Feeney ve Hohaus, 2001; Banse, 2004).

Psikolojik olarak sağlıklı bireylerin yetişmesi için gerekli olan ve bebeğin dünyaya geldikten sonra kendisine bakım veren kişiyle arasında olduğu düşünülen bağlanma davranışının önemine ilk dikkat çeken Bowlby'dir (Tüzün, Sayar2006). Bowlby'e (1988) göre bebek ve çocukların ailesiyle kurduğu koruma, rahatlama ve destek amaçlı ilk duygusal bağ, ergenlik ve yetişkinlik yıllarında da devam etmektedir. Bowlby annesiyle çocuğun oluşturacağı güvenli bağın çocuğun bütün yaşamını olumlu yönde etkileyeceğini ve kişilerin sağlıklı gelişimleri için güvenli bağlanmanın gerekli olduğu görüşündedir. Bebeğin dünyaya geldikten sonraki dönemde annenin bebeğin ihtiyaçlarını bekletmeden anında, sürekli, uygun ve duyarlı bir şekilde karşılaması

durumunda, çocukta annesine ve diğer insanlara bir güven duygusu gelişmektedir. Oluşan bu güven duygusu çocuklarda özerklik duygusunun gelişmesini sağlamaktadır.

Bebeklik döneminde oluşması gereken ilk bağlanma ilişkisi sorunlu olan kişilerin, yaşamlarında daha karamsar olabilecekleri, toplumsal ilişkilerinde düşmanca tavırlar sergileyebilecekleri ihtimali düşünülür. Ayrıca ilk bağlanmaları sorunlu olan çocukların ergenlik ve yetişkinlikte, kendilerinin diğer insanlar tarafından sevilmeceklerine dair düşünceleri olabilir (Arslan, 2008)

Anne-babasına güvenli bağlanamamış, ailesiyle olumlu ilişkiler kuramamış, psikolojik sağlığı iyi olmayan bireylerin; kişiler arası ilişkilerinde yakınlık kuramayan ve engellenme duygusu yaşayan, inkâr etme, yok sayma, saldırgan davranışlar gösterme hatta yaşamlarının ileri aşamalarında kişiliğinde bozulmalar oluşabilecek kimseler olduğu görülebilmektedir (Santrock, 2016). Sağlıklı bireylerin kişiler arası ilişkilerde yakınlık kurmak, karşısındakini anlamak ve karşısındaki kişi tarafından anlaşılma, iletişimde olduğu kişiler tarafından beğenilmek, onaylanma, saygı ve değer görmek istedikleri söylenebilir.

İster ailesiyle ilişkileri doyumsuz, anne-babasına güvenli bağlanmış kimseler olsun, ister ailesiyle ilişkileri iyi olmayan, yaşam enerjisi düşük, anne-babayla bağı zayıf bireyler olsun, tüm insanların kişiler arası ilişkilerde zaman zaman sorunlarla karşılaşması kaçınılmaz olabilmektedir. Sosyal yaşamında karşılaştığı olaylara genellikle olumlu yaklaşan bireylerin kişiler arası ilişkilerde yaşadıkları incinmeleri, kırgınlıkları, alınganlıkları affetme duygusuyla daha kolay atlattıkları gözlemlenebilmektedir. Affedebilen kişilerin kendilerini psikolojik olarak iyi hissettikleri, bu durumun toplumsal ilişkilerine olumlu yönde yansıdığı söylenebilir.

Birçok kimsenin kişiler arası ilişkilerde veya kendi iç dünyasında yaşadığı sorunları aşmada başvurduğu affetme kavramını Hargrave ve Sells (1997), bozulan bir ilişkide kaybedilen güvenin yeniden kurulması ya da yeniden geliştirilmesi olarak tanımlamışlardır. Affetme kişiler arası ilişkilerde kişinin kendisini kırılan ve inciten kişiye karşı olumsuz olan duygularından kurtularak ilişkisine devam edebilmesine

fırsat vermektedir (Taysi, 2007). Bireylerin kişiler arası ilişkilerde başarılı olmasında affetmenin rolünün büyük olduğu düşünülmektedir (Baumeister, Exline ve Sommer, 1998).

A. Problem Durumu

Bu araştırma kapsamında çocukların ebeveyni veya bakım veren diğer kişi ya da kişilerle kurdukları erken dönem ilişkilerinin ileriki yaşlarında tüm hayatına tesir ettiği yapılan çalışmalarda görülmüştür. Bu erken dönemde kurulan bağlanma biçimlerinin üniversiteli gençlerin affetme düzeyleri ve alt boyutlarıyla ne derece ilişkili olduğu, bağlanma stillerinin affetme düzeyini yordayıp yordamadığı, ayrıca bağlanma stilleri ile affetme düzeyinin, aile gelir düzeyi, kardeş sayısı, anne ve babanın eğitim seviyesi ve algılanan akademik başarı değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığı sorusuna cevap aranmıştır.

Bu araştırmanın alt problemleri ise şunlardan oluşmaktadır:

1. Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri, affetme düzeylerini yordamakta mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin *aile gelir düzeyi* değişkenine göre bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinin *aile gelir düzeyi* değişkenine göre affetme puanı arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Üniversite öğrencilerinin *kardeş sayısı* değişkenine göre bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Üniversite öğrencilerinin *kardeş sayısı* değişkenine göre affetme puanı arasında anlamlı bir fark var mıdır?

6. Üniversite öğrencilerinin *babanın eğitim seviyesi* değişkenine göre bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

7. Üniversite öğrencilerinin *babanın eğitim seviyesi* değişkenine göre affetme puanı arasında anlamlı bir fark var mıdır?

8. Üniversite öğrencilerinin *annenin eğitim seviyesi* değişkenine göre bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

9. Üniversite öğrencilerinin *annenin eğitim seviyesi* değişkenine göre affetme puanı arasında anlamlı bir fark var mıdır?

10. Üniversite öğrencilerinin algılanan *akademik başarı* değişkenine göre bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

11. Üniversite öğrencilerinin algılanan *akademik başarı* değişkenine göre affetme puanı arasında anlamlı bir fark var mıdır?

B. Araştırmanın Amacı

İnsanın doğduğu andan itibaren kendisine bakım veren kişiyle kurduğu bağın ne kadar önemli olduğu gerek yurt içinde gerek yurt dışında yapılan birçok araştırmada ortaya konulmuştur. Bireylerin bağlanma stilleri yurt dışındaki araştırmacılar tarafından uzun yıllardır araştırılırken, Türkiye’de ise son yıllarda pek çok araştırmacının ilgi alanına girdiği görülmektedir.

Affetme ise yurt dışındaki araştırmalarda sıklıkla ele alınmakla birlikte, Türkiye’de affetmeyle ilgili çalışmaların son on yıl içinde arttığı görülmektedir. İlgili alanyazına bakıldığında bağlanma stillerinin affetmeyle olan ilişkisini ortaya koyan araştırmalarla karşılaşılmaktadır (Boon ve Sulsky, 1997; McCullough ve ark., 2003; Fincham ve ark., 2005; Kachadourian ve ark., 2004; Lawler-Row ve ark., 2006;

Burnette ve ark., 2009). Türkiye’de ise bağlanma stilleri ve affetmeyle ilgili araştırmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Bu araştırmayla bu bağlamda yürütülecek çalışmalara katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Yapılan bu araştırmada niversite ğrencilerinin ebeveynleri ya da erken dönem bakım veren kişilerle oluşturduğu bağlanma stillerinin, sosyal yaşam için gerekli olan affetme ile arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

C. Araştırmanın nemi

Kişilerin hayata bakış açısının, yaşamı algılama biçimlerinin yaşam kalitesini etkilediği söylenbilir. Mutlu bir yaşamı olanaklı kılan etkenlerin kişiden kişiye değiştiği bilinmekle birlikte, sevgi, saygı, hoşgörü, değer görmek, özgürlük gibi kişilerin kendilerini mutlu hissetmesini sağlayan evrensel değerlerin varlığından da söz edilebilir. Bu değerlere sahip olabilmenin özellikle bireylerin ilk çocukluk yıllarında ebeveynleriyle kurdukları bağlarla çok yakından ilişkili olduğu bilinmektedir. Kişilerin ocukluk yıllarındaki bağlanmalarının niteliğinin ergenlik ve yetişkinlik yaşamında da etkili olduğu yapılan birçok araştırmayla ortaya konulmuştur (Feeney, 1999; Feeney ve Hohaus, 2001; Banse, 2004).

Ebeveynlerine güvenli bağlanmış kişilerin daha sağlıklı ilişkiler kurdukları, kişiler arası ilişkilerde daha etkin oldukları, benlik algılarının daha olumlu olduğu, beden ve ruh sağlıklarının ise daha iyi olduğunu görülmüştür (Sümer ve Güngör, 1999). Yine yapılan araştırmalara göre affetmenin; aile, arkadaş ve romantik ilişkiler gibi yakın ilişkilerin kalitesini ve doyumunu artırdığı (Berry ve Worthington, 2001; Fincham ve Beach, 2002; McCullough, Fincham ve Tsang, 2003), kişilerin fiziksel ve psikolojik iyilik durumlarını artırdığı yönündedir (McCullough ve Witvliet, 2002).

Psikolojik iyilik hali yüksek bireylerin yakın ilişkilerde yaşanması muhtemel kırgınlık, gücenme, incinme gibi olumsuz durumlara karşı daha affedici oldukları düşünülmektedir. Kişilerin bağlanma stillerinin psikolojik iyi oluşlarını etkilediği ve dolayısıyla da affedicilik düzeylerinde farklılıklar oluşturacağı düşünülebilir.

Bu bağlamda bu araştırma bireyin, bebeklikten itibaren ebeveynleriyle ya da bakım veren diğer kişilerle kurduğu bağlanma stiline, kişinin haksızlığa uğraması durumunda, sosyal ilişkilerini sürdürülebilmesi, kendilerini mutlu, huzurlu hissedebilmeleri için gerekli olan affetmeyle ilişkisini araştırması açısından önemlidir.

D. Varsayımlar

Bu çalışmada, çalışmaya katılan öğretmen adaylarının İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA), Heartland Affetme Ölçeği (HAÖ) ve Kişisel Bilgi Formunu var olan durumlarını yansıtacak şekilde samimi olarak cevaplandıracakları kabul edilmiştir.

Kullanılan veri toplama araçlarının istenilen bilgiyi elde etmede geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

E. Sınırlılıklar

Araştırma kapsamında incelenen değişkenlerden Bağlanma Stilleri “İlişki Ölçekleri Anketi”nin, Affetme “Heartland Affetme Ölçeği”nin ve kişisel bilgiler ise “Kişisel Bilgi Formu”nun ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır. Yapılan çalışmada elde edilen sonuçların genellenebilirliği benzer gruplarla sınırlıdır.

F. Tanımlar

1. Bağlanma: Bağlanma, bireylerin kendileri için önemli olan diğer bireylere karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar olarak tanımlanabilir (Bowlby, 1982).

2. Bağlanma Stili: İnsanların başkalarına karşı geliştirdikleri, güvenli, korkulu, kaygılı ve saplantılı olarak dört başlık altında toplanan güçlü duygusal bağdır (Bowlby, 2014).

3. Affetme: Affetme, bireyin hata yaptığı düşünölen kişiye karşı geliştirdiği öfke, kızgınlık ve öç alma gibi olumsuz duygulardan bilerek ve isteyerek vazgeçmesi ve bu tepkilerin yerine merhamet, cömertlik ve yardımseverlik gibi olumlu tepkiler geliştirmeye çaba sarf etmesi olarak ele alınmaktadır (Enright ve Fitzgibbons, 2000; akt: Bugay ve Demir 2011).

4. Affedicilik: Kişilerarası hataları affetme yönelimidir. Bireyler ve sosyal ilişkiler için pozitif sonuçlar doğuran insan gücü veya kişilik özelliği olarak anlaşılabilir (Berry, Worthington, O'Connor, Parrot ve Wade, 2005; Roberts, 1993).

II. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

A. Bağlanma ve Bağlanma Stilleri

Bu bölümde bağlanma, bağlanma kuramı, bağlanma davranışının gelişimi ve bağlanma stilleriyle ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

1. Bağlanma

Bağlanma, temelde anne ile bebeği arasında, daha genelde ise insanların hayatlarında kendileri için önemli buldukları kişilere karşı geliştirdikleri kuvvetli duygusal bağlar olarak tanımlanmaktadır (Bowlby, 1973). Bağlanma davranışının temelinde emme, tutma, gülme gibi içgüdüsel tepkiler bulunmaktadır ve bebekle anne arasındaki bağı güçlendirmektedir. (Bretherton, 1992). Bağlanma davranışı en belirgin olarak; kişi korktuğu, yorulduğu, hasta olduğunda kendisiyle yakından ilgilenilmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Yakın ilgi ve alakayı gerektirecek durumlar olmadığı zamanlarda bağlanma davranışı daha az görülmektedir. Birey için bağlanılan kişiye kolayca ulaşabileceğini bilmek büyük bir güven duygusu oluşturmakta ve bağlanılan kişi ile ilişkisinin daha kuvvetlenmesini sağlamaktadır. Bağlanma davranışı ilk olarak erken çocuklukta kurulmakta bütün hayat boyunca devam etmekte, özellikle ihtiyacın arttığı dönemlerde daha belirgin olmaktadır (Bowlby, 2014).

Bowlby'e (1982), göre bağlanmayı gerçekleştiren ana yapılar vardır ve bunların en az iki ana yapı olduğu görüşündedir. Bu ana yapılardan ilki bağlanılan kişinin çocuğun fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarını gerektiği gibi tatmin edecek şekilde karşılamasıdır. Bebeğin bağlanılan kişiye istediği her an ulaşabiliyor olmasıdır. Bebek ihtiyaç duyduğu anda bağlandığı kişiye ulaşabiliyorsa, çocuk kendini güvende hissedecek ve etrafını daha çok keşfetmeye yoğunlaşacaktır. Diğer bir yapı da, çocuk bağlanılan kişiye ihtiyaç duyduğu anda ona ulaşamazsa kendini güvende hissedemeyecek, bağlandığı kişiyle olan ilişkisinin tehlikede olduğunu düşünerek

üzüntü yaşayacak ve yoğun kaygı duyacaktır. Bu kaygıdan kurtulmak için çocuk bağlanma figürüne ulaşmayı tekrar tekrar deneyecektir. Sonuç olarak çocuk bağlanmayı ya etkinleştirecek ya da bağlanma davranışını bastıracaktır (Fraley ve Spieker, 2003).

Bebeğin annesi ile kurduğu bu bağ doğumla başlayıp bütün hayatı boyunca devam etmektedir. Kurulan bu bağ hayatının tüm alanlarında (eğitim ve iş hayatında, sosyal hayatı ve özel hayatında) etkisini göstermektedir. Bebeğin annesi ile kurduğu bu güçlü bağ sayesinde anne ileriki yıllarda bireyin kendisi ve dış dünya arasında bağlantıyı sağlayan bir köprü vazifesi görecektir. Başka bir deyişle anne ile kurulan bu bağ sayesinde bireyin dünyayı algılama biçimi, değer yargıları ve tutumları gibi birçok şey olumlu ya da olumsuz olarak etkilenecektir. Bebekle anne arasında yaşamın ilk aylarında oluşan bu bağ sayesinde bireyin gelecekteki tüm hayatına dair birçok öngöründe bulunmak mümkün olmaktadır (Solmuş, 2010).

Bebeklik ve çocukluk yıllarında bireyler sağlıklı bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim gösterirlerse bağlanma davranışı da o denli güçlü ve sağlıklı olabilmektedir. Doğumla birlikte annesinin vücudundan ayrılan bebek bir süre sonra fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçları sayesinde tekrardan ebeveynleri ya da bakıcısıyla bağlanabilmektedir. Bağlanma sadece çocukluk dönemi ile sınırlı kalmamakta yaşamın ileriki evrelerinde oluşturulan zihinsel şemalar vasıtasıyla davranışlarımızı olumlu veya olumsuz olarak etkilemektedir. Bağlanmanın etkileri hayatın her alanında görülebilmektedir (Çelen ve Ark. 2008, Akt: Türkoğlu 2013).

İnsan yaşamını bu denli derinden etkilediği düşünülen bağlanma davranışın çıkış noktasının ve hangi temellere dayandırıldığıнын bilmenin bağlanma davranışının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülebilir.

2. Bağlanma Kuramı

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) Bowlby'yi, 1950 yılında Londra'da yaşayan evsiz çocukların ruh sağlığı üzerine bildiri sunmak için çağırması üzerine, Bowlby'nin burada yapmış olduğu çalışmalar Bowlby'nin bağlanma kuramının temelini oluşturur. Bowlby'nin 1944'de yayınladığı “Kırk Dört Çocuk Hırsız: Kişilikleri ve Yaşamları” adlı makalesinin ardından Dünya Sağlık Örgütü'nün yayınladığı rapor çocukluk yaşamının ilk üç yılında anneden ayrı kalmış olmaları, çocukların zaman içerisinde sürekli artan fiziksel ve ruhsal hastalık yaşama ihtimalini artırdığı yönünde olmuştur. Bu çocukların sonraki yıllarda yaşam koşulları normalleşip, bakımları iyi olmuş olsa da ruhsal ve fiziksel sıkıntılar yaşamaya devam etmişlerdir. Yaptığı araştırmaların sonuçları Bowlby'yi Psikoanalitik kuramın “Çocuklar annelerini, onunla açlık güdüsünün doyurulması arasında bir çağrışım kurdukları için severler.” bakış açısından uzaklaştıracak bağlanma kuramının temellerini oluşmasını sağlamıştır. Bowlby çocuk psikanalisti olduğu için çocukların psikopatolojilerini etkileyen nedenler üzerinde çalışmalarını yürütmüştür. Psikanalitik gelenekten gelen Bowlby'yi psikanalitik kuramın yetersizlikleri rahatsız etmiştir (Hazan ve Shaver 1994).

Bağlanma Kuramı bebeğin dış dünyayı keşfetmesi için ve istediği zaman kendini güvende hissederek tekrar annesine geri dönebileceği güvenli bir ortamın oluşturulması temel noktasından hareket eder. Bowlby'ye göre çocukların psikolojik gelişimlerinin sağlıklı olabilmesi anne ile çocuğun oluşturacağı güvenli bir bağlanma ilişkisiyle sağlanabilir (Tüzün ve Sayar 2006).

Bowlby'nin bağlanma kuramını geliştirmesine katkı sağlayan en önemli çalışmalar, Harlow'un yaptığı araştırmalardır. Harlow'a göre bebeklerin açlık ve susuzluk gibi ana ihtiyaçları anneleri tarafından giderildikleri için bebekle annesi arasında bir bağ oluşmaktadır. Harlow 1958 yılında öğrencileriyle birlikte maymunlar üzerinde anne yoksunluğuyla ilgili bir çalışma yapmıştır (Tüzün ve Sayar 2006).

Harlow yapmış olduğu deneyde yeni doğmuş maymunlar biyolojik annelerinden ayrılarak iki yapay annenin olduğu kafese konulmuştur. Bu annelerden biri metal tellerden yapılma, soğuk, sert, tek bir metal göğse sahip, ancak bu tek göğsünden süt verebilen bir anne; diğeri ise süt vermeyen ama yumuşak kumaştan yapılmış annedir. Maymunlardaki temel güdünün ne olduğunu anlamak için önlerine iki seçenek konulmuştur. Bebek maymunlar ya kumaş kaplı anneye gideceklerdi veya metalden yapılmış, soğuk ve rahatsızlık veren anneye gideceklerdi. Bebek maymunların metal anneye gidip karınlarını doyurduktan hemen sonra yumuşak kumaştan yapılmış anneye gittikleri gözlemlenmiştir. Harlow'un bu deneyinin sonucu annenin bebeğin sadece karnını doyurmasının yetmediği aynı zamanda bebeğe rahatlıkta sağlaması gerektirdiği ortaya koymuştur. Harlow'un deneyinde kullanılan biyolojik annesinden yoksun, sosyal ilişkileri zayıf rhesus maymunlarının sonraki yaşamlarında içe kapanık, sosyal ilişki kurmaktan kaçınan, cinsel donukluk yaşadıkları gözlemlenmiştir. Harlow'un bu deneyinden çıkarılan sonuç; anne ile çocuğun arasında gelişen karşılıklı sevgi bağının bireyin tüm hayatını etkilediği ve yaşamı boyunca kuracağı ilişkilerde güven duygusunun hâkim olmasıdır (Harlow,1958).

Bağlanma kuramı, insanoğlunun doğumundan itibaren hayatta kalabilmesi için yetişkin birisi tarafından bakımının ve korunmasının sağlanarak, hem fiziksel hem de ruhsal ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği görüşünden hareket etmektedir. Bundan dolayı bebekler kendisinin bakım ve korunmasını üstlenmiş kişiyle iletişimlerini sürdürecektir davranışlar ortaya koyarlar. Bebeğin bakımını üstlenen kişinin bebeğe karşı sergilediği davranışlar bebeğin verdiği karşıt tepkilere göre düzenlenir. Mesela bebekler gülümsediğinde bebeğin bakıcısı bu gülümsemeden hoşnut olur bunu bir ödül olarak kabul eder. Yahut bebek ağladığında bakıcısı bebeği sakinleştirip ağlamasına sebep olan ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır. Bakım veren kişi bebekten uzaklaştığında bebek onu gözüyle takip eder. Bütün bu davranış örüntüleri bebeğin hayatına devam etmesine olanak sağlar. Bebek ile bakım veren kişi arasındaki ilişkinin merkezinde

olan bağlanma, çocukluk ve yetişkinlik döneminde de önemini korumaya devam etmektedir.(Bretherton,1997).

Bağlanma kuramı, bireylerin güvenli ve güvenli olmayan bağlanma biçimlerini merkeze alan bir kuramdır. Bütün canlılar, soylarını devam ettirebilmek için, canlıların türüne göre, kısa ya da uzun süre yavrularına bakmak zorunda kalmışlardır. Bazı canlı türleri sosyal hayat sürdürdükleri için bu canlılarda yavrularına bakma süresi diğer canlılardan daha uzun sürmektedir. Dolayısıyla da sosyal hayatı olan canlılar için bağlanma çok önem taşımaktadır (Yörük,2015).

Bowlby insandaki bağlanma davranışı ile insan olmayan primatlardaki bağlanma davranışının birbirinden net bir şekilde ayrılacağı sanılsa da bu ayrım sadece bebeğin bakıcısına bağlanma zamanıyla ilgili olduğu görüşündedir. İnsan olmayan primatlardaki bağlanma bebeğin doğumuyla başlarken insan yavrusunda bağlanma doğumdan sonraki aylarda yavaş yavaş oluşmaktadır (Bowlby, 2012).

Yukarıdaki açıklamalara göre bebeğe bakım veren kişinin bebeğin yalnızca fiziksel ihtiyaçlarını değil ruhsal ihtiyaçlarını da karşılamasıyla bebek ve bakım veren kişi arasında oluşması beklenen ve bireylerin tüm hayatını etkilediği düşünülen bağlanma davranışının ortaya çıkışı her canlı türünde farklılık göstermektedir. İnsanlarda görülen bağlanma davranışının gelişim aşamalarına aşağıda ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

3. Bağlanma Davranışının Gelişimi

İnsan yavrusunda doğumdan sonraki aylarda olduğu düşünülen bağlanma davranışının en belirgin görüldüğü yaş bebeklik olmasına karşın bağlanmayı yaşamın her aşamasında görmek mümkündür. İnsanın yaratılışının bir parçası olan bağlanma davranışı çoğunlukta bütün insanlarda görülür (Bowlby, 1988). Yeni doğan bebekler

annelerini ya da bakım veren kişiyi diğer kişilerden ilk aylarda ayırt edemedikleri için bağlanmanın ilk etapta sadece anne ya da bakım veren kişi tarafından gerçekleştiği düşünülmektedir. Bebekler altıncı ayından sonra annesi ya da bakım veren kişi tanınmaya başladığında bebeklerde bağlanma gerçekleşmektedir (Paterson ve Moran, 1988).

Bowlby bağlanma davranışının gelişimini bebeklik çağında daha iyi ve net gözlenebildiğini ama yaşamın diğerin aşamalarında bu kadar net ve görünür olmadığını ileri sürer. Bowlby çocukluk çağının ilk iki ya da üçüncü yıllarının sonuna doğru bağlanma davranışının yoğunluğunda azalma olduğunu belirterek, çocukların yaşlarının büyümesiyle birlikte olayları, çevresini, kısacası dünyayı algılamasındaki değişimin ve gelişiminin bağlanma davranışını değiştirdiğini ileri sürer (Bowlby 2012).

Bağlanma davranışını incelemek için yapılan araştırmalara göre bebeklerin doğduktan sonraki 7, 8. ve 9. aylarından itibaren ilk bağlanmaya başladıkları net bir şekilde görülmektedir. İlerleyen aylarda bağlanma davranışının devam ettiği, fakat yıllar geçtikçe azaldığı gözlemlenmiştir. Bowlby bağlanma davranışının hemen hemen bütün çocuklarda ilk üç yıl içinde çok güçlü ve düzenli bir şekilde sürdüğünü, üçüncü yıldan sonra bir takım değişikliklerin olduğunu ileri sürer. Bowlby çocukların, çevresindeki çocuklarla oyun oynayarak vakit geçirebildiklerini, esas değişimin üç yaşından sonra olduğunu düşünür. Bu yaştan sonra çocuklar birincil bağlanma figürü olmadan ikincil bağlanma figürleriyle (bu, çocuğun öğretmen ve ya bir akrabası olabilir) kendini güvende hissederek yabancı bir ortamda bulunabileceğini belirtir (Bowlby 2012).

Bowlby bebeklikteki bağlanma davranışının gelişimini dört evreyle açıklamıştır:

Birinci Evre; Bebeğin Bağlanılan Kişiyi Diğer İnsanlardan Sınırlı Düzeyde Ayırt Etmesi ve Bağlanılan Kişiye Yönelik Sinyalleri: Doğumdan sonraki 8 ila 12

haftalık zamanı kapsar. Bebek bu evrede başka insanlara tepkiler verir fakat bir kişiyi diğerinden ayırt etmesi ancak işitme ve koku alma sayesinde olmaktadır. Bebek bu evrede çevresindeki kişiye yönelir, göz hareketleriyle izler, kavrayıp tutar, gülümser ve cıvıltılı sesler çıkarır.

İkinci Evre; Bebeğin Bir veya Birden Çok Farklı Kişiye Odaklanması: Bu evrede bebekler çevrelerindeki diğer insanlara ilgi gösterirler fakat anne ya da bakım veren kişiye karşı daha belirgin davranışlar sergilerler. Farklı işitsel uyarıcıları ayırt edip tepki vermesi dört haftadan sonra, farklı görsel uyarıcıları ayırt etmesi de on haftadan sonra olmaktadır.

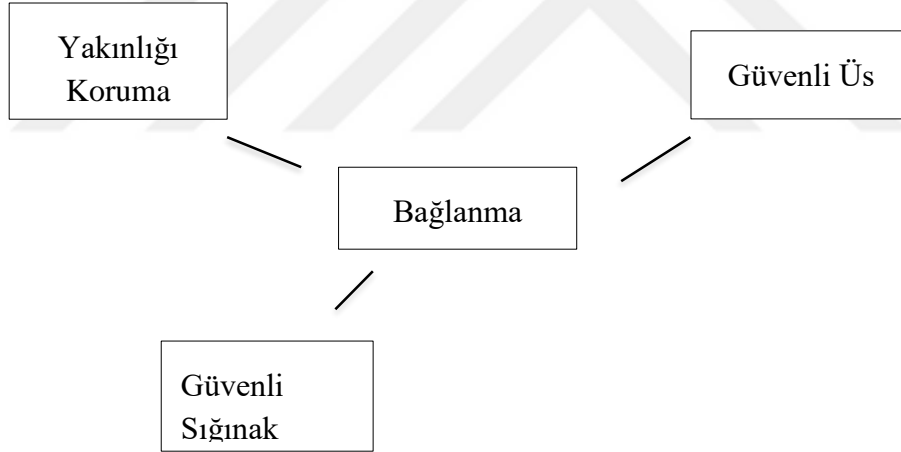
Üçüncü Evre; Bağlanılan Kişiye Yakınlığın Korunması: Bebeğin davranışlarından bu evrede çevresindeki insanları daha rahat ayırt ettiği anlaşılmaktadır. Bebeğin tepkileri zenginleşmiş, annesi gidince annesini takip etme, annesi dönünce sevinme, annesinden destek alarak çevresini keşfetme gibi davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Bu dönemde yabancıları ayırt ederek onlara yakın davranmazlar. Annenin dışında ikincil bağlanılacak kişileri belirleyerek yabancılarla karşı tedbirlidirler, onlardan çekinir ve korkarlar. Bu evre çoğunlukla altıncı ve yedinci aylardan itibaren başlar. Bebeğin bakımını üstlenen esas kişi ile bağı güçlü olmayan bebeklerde bu evre bir yaşından sonrasına kadar sarkabilir hatta ikinci ve üçüncü yılına kadar sürebilir.

Dördüncü Evre; İşbirliği: Annesinin veya bakım veren kişinin duygu ve isteklerini anlayışla kabul eden bebekler bakıcılarıyla karşılıklı uyuma dayanan ilişki geliştirirler (Bowlby, 2012).

Bowlby (1977) insanlarda doğuştan itibaren var olan psikobiyolojik sistemin (bağlanma davranışsal sistemi) insanları ihtiyaç anında, bağlanılan kişi ile yakın ilişkiye geçmek için harekete geçen bir yapı olarak görür. Bu sebepten dolayı

bireylerin güvenliğini tehdit edecek gerçekçi ya da gerçekçi olmayan bir durumda, psikobiyolojik sistem otomatik olarak hayat boyu aktifleştii görüştüdedir.

Bebeğin bakımını üstlenerek bebekle arasında bağ kurmuş kişi bebekte güven duygusu oluşturur. Bebek çevresinden herhangi bir tehdit hissettiğinde bebeğin **yakınlık kurmaya** çalıştığı, kendini güvende hissedip rahatlamasını sağlayan kişi bebek için **güvence üssü** görevi görmektedir. Bebekler kendilerini güvende hissettiklerinde, çevresini keşfetmeye yönelmektedirler. Bebek keşfe çıkarken bağlandığı kişiden zaman zaman ayrılmak durumundadır. Sonrasında geri geldiğinde bağlandığı kişiye hemen ulaşır olabilmeli bağlanılan kişiyi **güvenli bir sığınak** yapmaktadır. Bebek geri geldiğinde bağlanılan kişi bebeğe destek vererek onu rahatlatır, kendini güvende hissetmesini sağlar (Hazan ve Shaver, 1994).

Şekil 1. Bağlanma Sisteminin Tanımlayıcı Öğeleri (Hazan ve Shaver, 1994)

Bağlanma davranışını incelemek için yapılan bir çok araştırmalardan bir tanesi de James Robertson tarafından yapılan araştırmadır. James Robertson'un araştırması hasta oldukları için annelerinden, hatta tanıdığı ve bağlandığı bütün herkesten ayrı daha önce tanımadığı ve daha önce hiç bulunmadığı hastanede ve yuvalarda bir süre kalmış iki ve üç yaşlarındaki çocukların davranışlarını gözlemleyerek çocukların eve döndüklerinde verdiği tepkiler incelenmiştir. James Robertson'un araştırmasının sonuçlarına göre altı ayını dolduran çocukların annelerinden ayrılmaya olumsuz tepki verdikleri görülmüştür. Araştırmadan edinilen bulgular annesiyle sağlıklı ve güven

ilişkisi kurmuş çocukların benzer davranış kalıpları gösterdiklerini ortaya koymuştur. Bu davranışları üçe ayırmak mümkündür. Protesto, Umutsuzluk ve Kopma şeklinde tanımlanmaktadır (Newton, 2008)

Protesto evresi: Birkaç saat sürebileceği gibi birkaç haftaya kadar da devam edebilir. Bu evrede çocuk annesinden ayrıldığı için derin bir üzüntü yaşar. Annesine tekrar kavuşabilmek için yapabileceği sınırlı girişimlerin tümünü dener. Çoğunlukla çocuklar ağlar, karyolasını sallar ve kendini sağa sola savurur. Annesini bulmak için her türlü sese ve görüntüye umutla yönelir. Çocuğun bu davranışları annesinin döneceğine olan inancının güçlü bir göstergesidir. Bu süreçte bazı çocuklar bir bakıcıya umutsuzca bağlanırken bazı çocuklar bütün alternatif bakıcıları şiddetle reddeder.

Umutsuzluk evresi: Bu süreçte çocuk annesini aramaya yoğunlaşmıştır. Kendini savurarak sağa sola atmaları, fiziksel girişimleri azalır. Hiç durmadan sürekli ya da aralıklı olarak ağlayabilir. Bir süre sonra durgunlaşarak etrafındaki insanlardan hiçbir istekte bulunmaz, derin bir üzüntü yaşar. Sessizleşen çocuk çevredekiler tarafından yanlış anlaşılabilir, üzüntüsünün azaldığı zannedilir.

Kopma evresi: Çocuk bu evrede çevresindekilerle iletişime geçmeye başlamıştır. Çevresindeki insanlardan gelen yiyecek, giyecekleri kabul eder ve bunlardan memnun olduğunu gülerek ifade eder. Bu durum çevredekiler tarafından iyi bir gelişmeymiş gibi kabul edilebilir. Annesini aramayı tamamen bir kenara koyup, hatta annesini tanımada zorluk çekebilir. Annesi ile karşılaştığında annesine karşı tamamen ilgisiz kalabilir. Çocuk artık ağlamak yerine umutsuzluğunu başka bir yöne aktarmıştır (Bowlby, 2014)

Bir çocuğun bağlanma figüründen ayrılmaya vereceği tepkinin düzeyini bağlanma figüründen ayrı kalma süresi, ayrı kaldığında çocuğa bakım verecek kişinin kim olduğu ve tanıdık bir çevrede olup olmadığı belirler (Ainsworth,1989). Yapılan araştırmaların gözlem sonuçlarına göre bağlanma figürüyle güvensiz ve kaygılı bir

ilişkisi olan annesine bağlanamamış çocuklar ayrılıktan olumsuz yönde etkilenmemektedirler. Buna karşın bakım veren kişiye güvenli bağlanan çocukların ayrılıktan en fazla etkilenen çocuklar olduğu gözlemlenmiştir (Bowlby, 2012).

Bowlby (1977) bağlanma davranışında ayrılığa karşı verilen tepkilerin önemi kadar bebek ile bebeğe bakım veren kişi arasındaki ilişkinin kalitesinin de önemli olduğunu düşündüğü için içsel çalışan modeller kavramını geliştirmiştir.

4. İçsel Çalışan Modeller

Bowlby'in ilk olarak 1973 yılında üzerinde durduğu zihinsel modeller (içsel çalışan modeller) kavramına göre bireylerin yaşamın ilk yıllarında kurdukları ilişkilere bağlı olarak ilerleyen yıllarda bazı davranışlar geliştirmektedir. Kişilerin geliştirdikleri bu modeller iler ki yaşamlarındaki ilişkilerini biçimlendirecektir (Bowlby,2012).

Bowlby içsel çalışan modellerin oluşumunda iki temel noktanın önemine vurgu yapar. Benlik modeli bunlardan ilkidir. Benlik modelinde çocuk bağlandığı kişinin kendisini sevip sevmediğiyle, kendisine değer verip vermediğiyle ilgili kanıya varmıştır. Diğer bir model de zihinsel modeldir. Bu modelde çocuk bağlandığı kişinin kendisini kabul edip etmediği, ne kadar güvenilir olduğu, kendisine kolayca ulaşılabilir ulaşılamayacağıyla ilgili fikir edinmiştir (Hazan ve Shaver, 1994).

Bir ihtiyaç halinde çocuğun bakıcısı çocuğa gerekli ilgi ve desteği sağlarsa bakıcısının güvenilir biri olduğuna dair zihinsel şemalar geliştirir ya da çocuk; ihtiyaç duyduğunda bakıcısı gerekli ilgi ve alakayı göstermez, çocuğun ihtiyaçlarını karşılamazsa bağlanılacak kişiyi güvenilirmez, kendini de seilmeyi hak etmeyen biri olarak görerek kendi benlik modelini oluşturur. Bu şekilde gelişen içsel çalışan modeller çocukluk çağında gelişmeye başlayıp ergenliğe kadar gelişimini devam

ettirmektedir. Ergenlik çağının sonuna doğru içsel çalışan modeller artık çocukluk çağındaki gibi hızlı değişmez aksine değişime karşı daha direnç kazanmıştır. Ergenler ve yetişkinler geliştirmiş oldukları içsel çalışma modellerini kişiler arası ilişkilerinde kullanmaktadırlar (Morsünbül ve Çok 2011).

Bowlby'ye göre annenin çocukla olan ilişkileri, çocuğa davranma şekilleri çocuğun anne ile ilgili zihinsel çalışma modellerini oluşturmaktadır. Bowlby çocuğun aynı şekilde babası için ve kendisi için oluşturduğu çalışma modellerinin doğumdan sonraki birkaç yıl içinde oluştuğunu belirtmiştir. Anne babanın çocukla ilgili düşünce ve yargılarının çocuğun kendisi için geliştirdiği modele yansıdığını ileri sürer. Bowlby bu modeller sayesinde çocuğun anne ve babasına karşı kendisinin ne hissettiğini ayrıca anne ve babasının kendisine karşı ne hissettiğini anlar. Çocuğun anne ve babasından nasıl davranışlar beklediğini, kendisinin de nasıl davranacağını yine bu modeller vasıtasıyla belirler (Bowlby 2012).

Bowlby (1982) çocuklar yaşları büyüdükçe, yaşantıları arttıkça kendisi ve etrafındaki insanlarla ilgili birçok zihinsel temsiller ya da içsel çalışma modelleri oluşturarak bunları içselleştirir. İçsel çalışma modelleri çocuğun yaşam deneyimlerine bağlı olarak edindiği izlenimlerin gerçek temsilleridir. Bowlby içsel çalışma modellerini yaşantıları değerlendirme ve yaşantılarla bütünleşme süreci olarak görmekle birlikte asla geçmişteki olayların bir yansıması olarak görmez. Çalışma modeli kavramının kişisel deneyimlerden oluştuğunu öne sürer (Bowlby,1982; Bretherton,1985; Cassidy, 1994).

Kişinin çalışan modelleri olumluysa kişinin benlik algısı da yüksek olmaktadır. Kişiler arası ilişkilerinde de yakınlık ve rahatlık önemlidir. Kişilerin çalışan modelleri olumsuz ise bu kişilerin benlik algıları düşük, kendilerini değersiz, sevilmeyi hak etmeyen kimseler olarak görürler. Her an, terkedilecekmiş duygusunu yaşayan bu

kişiler ilişkide bulunduğu diğer insanları da güvenilmez ve değersiz olarak algırlar. Kişiler arası ilişkileri zayıf ve çekingendirler (Hazan, Zhang, 2002).

Bowlby'ye göre bireylerin büyüdüğü ailenin çocuklara sunduğu cesaret ve özerklik ortamı çocuğun özgüvenli ve kararlı olmalarına olanak sağladığını düşünür. Ayrıca kuşaktan kuşağa aktarılan bağlanma örüntülerinde içsel çalışan modellerin etkisinin olduğunu belirtmiştir (Bretherton, 1992).

İçsel çalışan modeller daha sonra birçok araştırmacının dikkatini çekerek (Bretherton,1985) ve daha detaylı incelenip geliştirilmiştir. İçsel Çalışan Modellerin bağlanmayı etkileyen bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkileri etkileyen oldukça önemli kişilik özelliği olduğu düşünülmüştür (Collins ve Allard, 2001). Bowlby içsel çalışan modelleri değişime kapalı durağan yeni yaşantılarla değişikliğe uğramayan yapılar olarak görmesine rağmen pek çok araştırmacı ise içsel çalışan modellerin dinamik olduğunu ve yeni yaşantılarla değiştiğini öne sürmüşlerdir (Waters, Wenfield ve Hamilton, 2000).

İçsel çalışan modellerinin yukarıda bahsedildiği gibi, bebeklik çağından itibaren oluşmaya başlayıp uzun yıllar devam etmektedir. Bu modellerin olumlu ya da olumsuz olmasının bireylerin tüm yaşamları boyunca oluşturdukları bağlanmalarını etkileyeceği düşünülmektedir.

5. Gelişim Dönemlerine Göre Bağlanma Davranışı ve Bağlanma Stilleri

Bağlanma şekillerinin tanımlanması ilk kez Ainsworth tarafından yapılmıştır. Bowlby'nin bağlanma kuramını, Ainsworth yapmış olduğu deneylerle güçlendirmiştir. Ainsworth ve arkadaşları, bir yaşındaki bebeklerin annesi ile olan

bağlılık seviyesini tespit etmek için güvenilir bir ölçme aracı olan Yabancı Durum Test'ini geliştirmişlerdir (Holmes, 1993).

Ainsworth ve arkadaşlarının araştırması şu şekildedir. Bebek ve anne rahat bir laboratuvar odasına girerler, bebek ile anne odada yalnız kalırlar, bir yabancı içeriye girer ve oturur, ilk olarak anneye sonrasında bebekle konuşur. Anne odadan sessizce çıkar ve çocuk yabancıyla baş başa kalır, bir müddet sonra anne odaya tekrar girer ve yabancı odadan çıkarak anne ile çocuğu baş başa bırakır. Anne odadan tekrar çıkarak bebeği odada yalnız bırakır sonra, yabancı tekrar odaya girer ve yalnızca çocukla ikisi odada bulunur, bir müddet sonra anne odaya geri döner, yabancı odadan dışarı çıkar (Bowlby, 1969). Bu araştırmada örneklem grubu 12–18 aylık bebeklerden oluşmaktadır. Bu araştırmanın amacı çocuklardaki bağlanma sistemlerini harekete geçirerek ortaya çıkmasını sağlamaktır. Araştırmanın bulgularına göre, ayrılma, yeniden birleşme ve yabancıyla yalnız kalma durumlarını değerlendiren Ainsworth ve arkadaşları, çocukların bu davranışlarından üç türlü bağlanma stili gözlemlenmiştir. Bunlar; 1 - Güvenli bağlanma 2 – Kaçınan bağlanma 3 - Kaygılı - kararsız bağlanma stilleridir (Bretherton,1992).

Güvenli Bağlanma: Güvenli bağlanma stiline sahip olan bebekler annelerini ya da bakım veren kişiyi güvenli bir üst olarak görürler. Buldukları çevreyi tanımak için keşfe çıkan bu bebekler anneleri ortamdaki çıkınca strese girerler ve annelerini geri isterler. Güvenli bağlanan bu bebekler anneleri yanında bulunmasa da yabancılarla anneleriyle olduğu kadar olmasa bile yakın ilişkiler kurmaktan çekinmezler. Güvenli bağlanma stiline sahip bebeklerin anneleri ortama geri döndüğünde rahatladıkları ve çevrelerini keşfetmeye devam ettikleri görülür. Ayrıca keşfettikleri şeyleri anneleriyle de paylaşmaya hevesli oldukları gözlemlenmiştir (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978). Çocuklarda bağlanma stillerinin belirlenmesi bağlandığı kişinin tutum ve davranışları, çocuğa yaklaşım tarzına göre biçimlenmektedir. Güvenli bağlanan çocukların bağlandıkları bakım veren kişinin çocuğun isteklerine duyarlı ve olumlu karşılık veren kimseler olduğu görülmüştür (Bretherton, 1992).

Kaygılı/ Kararsız Bağlanma: Kaygılı/kararsız bağlanan bebekler laboratuvar ortamında annelerinin yanında bile oyuncaklarla oynamamış, anneleri odadan çıkınca aşırı üzülmeye, yüksek sesle ağlamışlar ve anneleri geri döndüğünde de hemen yatışmamışlar. Anneleriyle fiziksel teması ihtiyaç duymalarına karşın annelerinin kucağına gitmeyi ve anneleri tarafından teselli edilmeyi reddetmişlerdir. Sessiz kalarak annesiyle yakınlık kurmaktan kaçınmışlardır (Fonagy, 1999; Waters, 2004). Bu bağlanma stiline sahip bireylerin yetişkinlik yaşamında, kişisel ilişkilerinde, yoğun endişe yaşadıkları, duygularında sürekli dalgalanmalar olduğu, fazla kıskançlık yaşadıkları ve cinselliğe daha düşkün oldukları tespit edilmiştir (Hazan ve Shaver (1987).

Kaçıncı Bağlanma: Laboratuvar ortamında bu bebeklerin bağımsız bir görünüm sergiledikleri gözlemlenmiştir. Bu bebekler annelerini güvenli bir üss olarak kullanmadan odaya girer girmez oyuncaklarla oynamak için oyuncaklara koşmuşlardır. Anneleri odadayken anneleriyle ilgilenmemişlerdir. Anneleri odadan çıktığında annelerini aramamış, anneleri geri geldiğinde de annelerine yakın olmaya çalışmamıştır (Ainsworth ve ark. 1978). Ainsworth gözlem sonuçlarının bu bebeklerle bağlandığı kişi arasında bir şeylerin ters gittiğini gösterdiğini savunmuştur. Ainsworth ev gözlemleri de yaparak bu durumun sebeplerini anlamak istemiştir. Ev ortamlarındaki gözlem sonuçları bu bebeklerin annelerinin bebekleriyle fiziksel yakınlıklarının olmadığı ya da çok düşük olduğu, bebeklerinin ihtiyaçlarına tutarsız, bebeklerin ağlamalarına ilgisiz ve reddedici davrandıkları görülmüştür (Karen, 1990).

Bebeklikte ve Çocuklukta Bağlanma:

Bağlanma doğumdan sonra bebeğin, ilişkiye girdiği herhangi bir kişiye karşı olabilmektedir. Fakat altıncı aydan sonra tüm sağlıklı bebekler, bağlanma davranışını yakınlık kurmak istedikleri, kendisinden ayrılmak istemedikleri kişilerle kendi tercihleri doğrultusunda kurarlar. Bebeklerin tercih ettikleri bu kişiler birincil

bağlanma objesidir. Bebeğin tepkisi ve bu tepkiye verilen cevabın niteliği bebeğin bağlanacağı kişiyi belirlemesinde etkilidir (Hazan ve Shaver, 1994).

Bebekler bakım veren kişi ile sosyal etkileşimleri arttıkça bağlanma düzeyleri de artmaktadır. Bebeklerin çoğunda bakım veren kişiye bağlanma bebek doğduktan sonraki bir yıl içinde olmaktadır. Bağlanmanın olduğu bu dönem hassas bir dönemdir. Çocuk bir kişiye bağlanır bağlanmaz, diğer kişileri reddederek bağlandığı kişiden ayrılmaya karşı çıkar (Bowlby, 2012).

Bebeklerde ve çocuklarda bağlanma dışsal olduğu için gözlemlenebilmektedir. Bebekler ve küçük çocuklar kendilerini güvende hissedebilmek için bağlanacakları kişiyle fiziksel yakınlığa ihtiyaçları vardır. Büyük çocuklar ve yetişkinler ise ihtiyaç duyduklarında rahatlama için bağlandıkları kişiyle temasa geçerler (Main ve ark. 1985). Bağlandığı kişiye istediği an ulaşabiliyor olması bebeği rahatlatarak kendini güvende hissetmesini sağlar. Kendini güvende gören çocuk çevresini daha rahat keşfeder (Meins ve Russell 1997). Çevresini güven içinde keşfeden bebeğin korktuğu zaman bağlandığı kişiye geri dönmesi bağlanılan kişiyi bebek için güvence üssü yapar. Bebeğin bakımıyla ilgilenen kişinin bebekle kurduğu ilişkinin içeriği, bebeği rahatlatması, güvenli ortam sağlaması, konuşması ve ses tonu, bebekle oyun oynaması, göz iletişimi bebeğin sosyal hayata dair ilk tepkilerini oluşturmaktadır (Fleming, 2008).

Çocuk doğduktan sonraki bir yıl içerisinde annesi ile olan ilişkisinin çok güçlü olduğu görülür. Annenin bebeğiyle fiziksel teması, bebeğin duyu ve davranışlarını takip ederek ihtiyaçlarına cevap vermesi anne çocuk ilişkisinin güçlü olmasını sağlar. Annenin çocuğunu sevip okşamasının, onu rahatlatmasının, bebeğin ihtiyaçlarını bekletmeden karşılamasının anne ile çocuğun arasında güvenli bir ilişkinin kurulmasını sağlar. Bebekle annenin arasındaki güvenli bağ bebeğin bağımsız davranışlarda bulunmasına olanak sağlar (Hortaçsu, 1997).

Yapılan araştırmalar zihinsel modellerin doğasının, çocukların erken dönemdeki bağlanma stilleriyle ilişkisini incelemeye yönelik pek çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalardan elde edilen bulgular kararsız bağlanma stiline sahip çocukların öz değerlendirmeleri olumsuzdur. Kaçınan bağlanma stiline sahip çocuklardan elde edilen bulgular tutarlı değildir. Yapılan başka bir araştırmada, çocuğun 12. ve 18. Aylarda sergilediği bağlanma stilinin, erken çocuklukta sosyal ve duygusal uyumuyla ilişkili olduğu yönündedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Ergenlikte Bağlanma :

Ergenlik döneminde gençlerin anne ve babalarına bağlanma biçimleri değişir. Çevrelerindeki diğer erişkinler kendi anne/babalarından daha büyük öneme sahip olabilir. Ayrıca bu dönemde karşı cinse yönelik eğilimlerinde de artma olmaktadır. Bu dönemde bağlanma davranışıyla ilgili çok büyük değişimler olmaktadır. Bir tarafta ailesinden ayrılmaya çalışan, diğer tarafta ailesine sıkı sıkıya bağlı kalmaya çalışan, ya da başkalarına bağlanmada isteksiz ve başarısız olanlar gençler vardır. Bunların yanı sıra birde ailesine bağlanmayı sürdüren aynı zamanda başkalarına bağlanmayı da önemseyen gençler bulunur. Birçok kişi yetişkinlikte de ailesine bağlanmayı sürdürür (Bowlby 2012).

Bilişsel olarak belli bir olgunluğa erişen ergenler bağlandıkları kişilerle aralarındaki ilişkileri daha sağlıklı bir biçimde analiz etmektedir. Bu analizler sayesinde ergenin ebeveynleriyle olan ilişkilerindeki yanlışlıkları, eksiklikleri, çelişkileri fark ederek ebeveynleriyle arasındaki bağlama ilişkisini yeniden değerlendirmektedir. Anne babasıyla arasındaki bağı soyut olarak değerlendirme kapasitesine ulaşan gençler anne babanın bazı ihtiyaçlarını karşılamadaki yetersizliğini fark ederek anne babasının dışında kimselerle de ilişkiler kurarlar. Diğer yandan kendisi ve ötekilerin ayrımını daha net yapabildiği için, bağlandıkları

kişilerden bağımsız olarak kendilerini değerlendirerek, anne babalarından farklı özgür fertler olarak kendilerini görmelerini sağlamaktadır (Solmuş, 2010).

Gençlik çağında yeni bağlanma stilleri gelişir. Eşi ve çocukları ile oluşturacağı yeni bağlanma biçimleri geçmişte kurduğu bağlanma davranışlarının yansıması sayılabilir. Bu dönemde gençler aileleriyle bağlanmalarını sonlandırmaz sadece daha az bağımlılık göstererek yaşamlarına devam ederler. Gençlik döneminde bireyler özgür davranıp bağımsız davranışlar sergilemeyi isterler ama aynı zamanda da ailelerinin desteğini daima yanlarında görmekten hoşnut olurlar. Gençler aileden koparak bağımsız olabilmek için akranlarıyla daha yakın ilişkiler kurarak onlara güvenmek isterler. Bu güven duygusunun aileden arkadaşlara aktarılması gençlerin yaşamında mühim bir mücadele ve aşılması gereken önemli bir eşittir. Bu mücadele gençlerin yetişkin bağlanma stillerini belirler (Weiss, 1982).

Ergen ve ebeveyn bağlanma ilişkisini inceleyen araştırmaların sonuçlarına göre, ebeveynlerine güvenli bağlanmış gençlerin akranlarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurdukları, kişiler arası ilişkilerde daha etkin oldukları, benlik algılarının daha olumlu olduğu, beden ve ruh sağlıklarının ise daha iyi olduğunu ortaya koymuştur (Sümer ve Güngör, 1999). Cooper ve arkadaşları bağlanma stilleri, problemler ve davranışlar arasındaki ilişkileri incelemişler ve elde ettikleri bulgulara göre; güvenli bağlanma stiline sahip gençlerin daha uyumlu olduğu görülmüştür. Güvenli bağlanma stiline sahip gençler yaşamlarında da daha az oranda risk alırken, kaygılı bağlanma stiline sahip gençlerin risk alma oranları yüksektir. Kaçıman bağlanma stiline sahip gençlerde ise büyük ölçüde problemler ve davranışlar olduğu görülmüştür (Morsünbül ve Çok 2011).

Güvensiz bağlanma stili ile bağlanan gençler ve özellikle kaygılı-kararsız bağlanma stili ile bağlanmış gençler ergenlik döneminin kimlik oluşturma ve sosyalleşme gibi kendine has problemlerini aşmada bir takım zorluklar yaşayabilir.

Yalnız kalma, terkedilme onaylanmama, sevilme, eksiklik duygularının bulunduğu kaygılı bağlanma stiline sahip gençler bilhassa ergenlik dönemindeki kişisel ilişkilerinde depresyon, yalnızlık, kendini beğenmeme ve odaklanma problemleri gibi bir yığın problemle karşı karşıya kalır. Ergenlik dönemi gençlerin bağımsız olmaya çalıştığı aynı zamanda da akranlarıyla ilişkiler kurmaya çalıştığı bir dönem olduğu için, genç yeniliklere açıktır. Yeni ilişkiler dener yeni ideolojiler ve hatta yeni dini inanışlara yönelebilir. Bu deneyimleme sürecinde anne babasını yanında destekçi olarak gören gencin hem daha başarılı ilişkiler hem de doğru ilişkiler kurma olasılığı fazladır. Güvensiz bağlanma stiliyle bağlanmış gençler bu süreçlerin tümünde normalden daha fazla stres yaşarlar. Yeni deneyimler atılmanın önüne gencin korunma ve kaygıyı bastırma davranışları geçer. Bu bağlanma stiline sahip gençler yeni ilişkileri deneyimlemek yerine başkalarını memnun etmeyle ve onaylanmakla meşgul olur. Aynı zamanda da ilişkilerde yaşanabilecek olumsuzluklara karşı kendini korumak için aşırı savunmacı davranışlar sergileyebilir (Sümer 2006).

Yetişkinlik de Bağlanma :

Bowlby bağlanma davranışının çocukluk döneminde sonlanmadığını yaşam devam ettikçe bağlanma davranışının da devam ettiği görüşündedir. Yetişkinler eski bağlandıkları kişilerle iletişimlerini devam ettirirken aynı zamanda yeni bağlanılacak kişilerde seçerek yaşamlarını sürdürürler. Bowlby'e göre bir çocuğun birinci yılından itibaren ortaya koyduğu bağlanma davranışını oluşturan ana noktalar yetişkinlik yaşamında daha karmaşık hale gelerek, bağlanma davranışı devam etmektedir (Bowlby 2012).

Bağlanma davranışını incelemek için yapılan araştırmalar ilk dönemlerde bebekler ve çocuklardaki bağlanma davranışını incelemeye yönelik olmuştur. Yetişkinlikteki bağlanma davranışını inceleme çalışmaları son yıllarda artarak devam etmektedir. Bağlanma üzerine çalışan kuramcılar yaşam boyu öğrenme felsefesinden hareketle çocukluk ve yetişkinlik bağlanmalarını bir adım daha öteye taşıyarak

bağlanma davranışını yaşlılıkta da incelemeye başlamışlardır (Shaver ve Mikulincer, 2005).

Hazan ve Shaver (1987) Bowlby'nin bağlanma sistemini yetişkinler için yeniden düzenleyerek ve çocuklukta ana bağlanma figürüyle arasındaki ilişkinin yetişkinlik yaşamında da devam ettirdiğini görmüşlerdir. Yetişkinlerde kendilerini rahatsız eden bir durumla karşılaşınca tıpkı bebekler gibi sakinleşmek ve kendilerini güvende hissedebilmek için eşleriyle daha yakınlaşmaktadır. Yetişkinlerin geçmişteki bağlanma biçimleri kendileri ve diğer insanlarla olan ilişkilerindeki beklentilerine yön vermektedir (Fraley ve Shaver, 2000).

Ainsworth ve arkadaşlarının geliştirdikleri üçlü bağlanma sistemi romantik ilişkilere de uyarlanmış ve bunun sonucunda da üç tür bağlanma stili gruplanmıştır: Güvenli bağlanma stiline sahip kişiler, başkalarıyla yakın ilişkiler geliştirmekten ve başkalarıyla bağlanmaktan rahatsız duymazlar. Başka kimselere yakın olmaktan ve diğer kimselerin kendisine yakın olmasından memnun olurlar. Terk edilme kaygısı yaşamazlar. Kaçınan bağlanma stiline sahip kişiler, başkalarıyla yakın ve bağlı ilişkiler oluşturmaktan rahatsızlık duyarlar. Bu bağlanma stiline sahip yetişkinler yalnızca kendilerinin güvenilir kimseler olduğunu düşünürler, dolayısıyla da başkalarıyla yakın ilişki kurmaktan kaçınırlar. Kaçınan bağlanma stiline sahip kişilere göre başkalarına bağlanmak ve güvenmek zordur. Kaygılı / kararsız bağlanma stiline sahip bireylerse, başkalarıyla yakın ilişkiler kurmayı çok isterler fakat bu bağlanma stiline sahip kişiler yakın ilişkide bulunduğu kişilerin kendisini reddetmesinden ve terk etmesinden korkarlar. Bu bağlanma stiline sahip yetişkinler, başkalarına fazlasıyla güven duyarken kendisine bir o kadar az güven duymaktadır (Hazan ve Shaver 1987).

Yetişkin bağlanma stillerinin kategorize edilmesinde iki önemli araştırmanın öne çıktığı görülmektedir. Bunlardan biri, Main, Kaplan ve Cassidy 'in (1985) araştırmaları olmuştur. "Çekirdek aile geleneği" olarak adlandırılan bu çalışma Main ve

arkadaşlarının (1996), yetişkinlerin çocuklukta yaşadıklarına ilişkin düşüncelerinin şu anki davranışlarına etkisi olduğunu düşüncesinden hareket etmektedir. Bu çalışma yakın ilişkilerinin genel olarak tanımlanmasının yapıldığı, kişinin çocukluğuna ve anne babasının kendisine karşı çocuklukta tutumlarına ait anılarının ve anne ve babasıyla yetişkinlikteki ilişkilerinin de sorulduğu, yarı yapılandırılmış bir görüşme olan kişilerin bağlanmalarına ait zihinsel temsilleri ortaya koyduğu düşünülen Yetişkin Bağlanma Görüşmesi (YBG, Adult Attachment Interview) adını verdikleri bir değerlendirme ve ölçüm aracı geliştirmişlerdir. Bu ölçümler sonucunda, yetişkin bireylerin çocuklukta kendi anne ve babalarıyla yaşadıklarına dair ifade ettikleriyle kendi çocuklarıyla kurdukları bağlanma ilişkileri arasında bağ olduğu ileri sürmüşlerdir. Anne baba ile ilişkileri yakın ve sıcak olmadığını ifade eden kaçınmalı bağlanma stiline sahip yetişkinlerin kendi çocuklarının da kaçınmacı bağlanma stili gösterdiklerini gözlemlemişlerdir. Görüşmeler esnasında sorulara zorlukla yanıt veren kendi anne ve babasına öfke ve kızgınlık duyan saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerin çocuklarının da kaygılı bağlanma stiliyle bağlandıkları görülmüştür. (Bartholomew, 1990).

Yetişkin bağlanma stilleri ile ilgili yapılan bir diğer araştırma da çocukta bağlanma stillerinin yetişkin ilişkilerine aktarıldığını içeren, Hazan ve Shaver'in (1987) geliştirdikleri, "Akran-Romantik Eş Geleneği" araştırmasıdır. Bowlby'nin kuramından ve Ainsworth ve arkadaşlarının üçlü bağlanma stilinden hareket ederek bebekken kurulan bağlanma stillerinin erişkinlerin romantik bağlanma stillerinin temelini oluşturduğuna düşünmüşler ve bu düşüncelerini denemek için araştırma yapmışlar ve elde edilen bulgular bebeklik ve çocuklukta bağlanma stillerinin yetişkinlikte de ki bağlanma biçimleriyle benzerlik gösterdiği görülmüştür. (Hazan ve Shaver, 1994).

Ainsworth'un bu üç boyutlu şemasının yetişkinler yetersiz olduğunu düşünen Bartholomew ve Horowitz (1991) benlik ve başkaları modelinin olumlu ya da olumsuz olması durumuna bağlı olarak dört ana bağlanma stilini gruplamışlar. Olumlu

benlik modeli, yüksek benlik saygısı ve içselleştirilmiş sevilebilirlik duygusu şeklinde açıklanabilir. Olumsuz benlik modeli; düşük benlik saygısı ve daima başkalarından onay görme isteği olarak açıklanabilir. Olumlu başkaları modeli, ilk olarak bağlanılan kişinin, sonra ilişkili olduğu diğer kişilerin “güvenilir” ve ihtiyaç anında “ulaşılabilir” olduğuna dair olumlu düşünce ve beklentilerini içerir. Olumsuz başkaları modelindeyse diğer insanların “güvenilmez” olduğuna yönelik güçlü bir inanç ve kabulleri olan, başkalarıyla yakın ilişkiler kurmaktan kaçınan, kişiler arası ilişkilerinde insanlara destek alma ve destek vermede kayıtsız kalırlar. Yakın ilişkilerinde olumsuz düşünce ve beklentiler içindedir.

Bartholomew’in Dörtlü Bağlanma Modeli, Ainsworth modelinin bir uyarlaması değildir. Bu model bağlanma ile ilgili araştırmalara kaynaklık edecek, alana yeni kavramlar katan bir çalışma niteliğindedir. Bartholomew’in dörtlü bağlanma modeli güvenli, saplantılı, korkulu ve kayıtsız olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır ve Ainsworth modelinden pek çok noktada farklı olduğu görülmektedir (Bartholomew, 1991).

6. Dörtlü Bağlanma Modeli

Güvenli Bağlanma Stili: Kendileri ile ilgili olumlu benlik algısı olan ve başkalarına karşı olumlu düşüncelere sahip kişiler; bebekliklerinde ilk bağlandıkları kişilerle olumlu ilişkiler geliştirdiği için bu bağlanma ilerideki bağlanmalarına temel oluşturmaktadır. Bebekken annelerine güvenli bağlanma stili ile bağlanmış kişiler “yakınlık” ve “özerklik”, “ayrılık” ve “birleşme” gibi yaşantıları sağlıklı bir şekilde yönetebilmektedir. Bu kişiler kendileriyle barışıktırlar, kendilerini sevmeye laik görürler. Ayrıca başkalarına güvenebilirler ve duygularını paylaşmakta zorluk çekmezler. Yardıma ihtiyaçları olduğunda rahatsızlık duymadan çevresinden yardım isteyebilmektedirler. Güvenli bağlanmış kişiler terkedilme ve başkalarıyla kendi kontrollerinin dışında yakın ilişkiler geliştirme noktasında kaygı taşımazlar.

Kendilerine ve çevresindeki diğer kişilere karşı hissettikleri saygı ve güven fazladır. Kişiler arası ilişkileri yapıcı, çözüm odaklı, uzun süreli ve doyum vericidir (Lopez ve Brennan 2000).

Saplantılı Bağlanma Stili: Olumsuz benlik ve olumlu başkaları modelinin birleşiminden oluşur. Kendilerini değersiz hissetme ve sevmeye değer görmeme eğilimindedirler. Diğer insanların görüşleri ve onayları onlar için önemlidir. Çevrelerindeki insanlara yakın olmak isterler fakat ihtiyaç anında diğer insanların kendisine cevap verememesinden korkarlar. Başkalarıyla yakın ilişkilere girmenin iyi olduğunu düşünürler fakat reddedilmekten ve terk edilmekten fazlasıyla endişe duyarlar (Collins, Feeney, 2004). Saplantılı Bağlanma stiline sahip olan yetişkinler eşleri veya yakın ilişkide bulunacakları kişilerle çok yakın ilişkiler kurmak isterler. Bu ilişkiyi istedikleri ölçüde yakın bulmazlarsa kendilerini huzursuz hissederler. Bu yakınlık isteği bazen kişiyi karşısındaki kişiye karşı bağımlı yapabilmektedir (Hazan ve Shaver, 1990).

Korkulu Kaçınmacı Bağlanma Stili: Bu bağlanma stili, olumsuz benlik modeli ve olumsuz diğerleri modelinin birleşiminden oluşur. Bu bağlanma stiline sahip kişilerin başkaları tarafından onaylanma ve kabul görme beklentileri yüksek olduğu için saplantılı bireylerle benzerlik göstermektedir. Reddedilmenin ve kaybetmenin acısını yaşamamak için yakın ilişkiler kurmaktan kaçınırlar (Bartholomew ve Shaver, 1998). Diğerlerine aşırı bağımlıdır (Davies, 2004). Bu bağlanma stili güvenli bağlanma stilinin tam tersidir ve bu bağlanma stiline sahip kimseler başkalarının güvenilmez kimseler olduğuna, kendilerinin de değersiz ve sevilmez kimse olduğuna dair düşüncelere sahiptirler (Sümer ve Güngör, 1999). Korkulu bağlanma stiline sahip kişiler, başkalarının kendisini sevmeyeceğini düşünerek değersizlik duyguları yaşarlar. (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Kayıtsız Kaçınmacı Bağlanma Stili: Kayıtsız Bağlanma stiline sahip bireyler, diğer insanlar hakkında olumsuz düşüncelere sahipken kendisiyle ilgi düşünceleri olumludur. Bağlanma stiline sahip bireyler başkalarına bağımlı olmaktan hoşlanmazlar, özgür olmak isterler. Hayatların da özgür olma isteği ağır basar. Bu denli özgürlüğe düşkün olmaları çoğu zaman yakın ilişkiler kurma isteklerine engel olur. Araştırmalar kayıtsız bağlanma stiline sahip bireylerin duygularını aşırı bir şekilde bastırarak gizlediklerini ve kendilerini açmadıklarını ortaya koymuştur. (Bartholomew ve Horowitz 1991) .

B. Affetme / Affedicilik

Bu bölümde affetmenin tanımı, affetmeyi açıklayan kuramlar ilgili alanyazın doğrultusunda açıklanmaya çalışılmıştır.

1. Affetme

Droll, 1984 Affetmenin geçmişinin insanlığın geçmişi kadar eski olduğu belirtilmektedir. Sanatta, edebiyat eserlerinde ve çoğu dilde affetme kavramının uzun süredir kullanıldığı ifade etmektedir (Akt: Alpay, 2009) .

Affetme kavramıyla ilgili araştırmalar 1980’li yıllarda artmış, 2000’li yıllardaysa dinin ve psikolojinin en çok çalışılan konusu olmuştur (McCullough, Bono ve Root, 2005). Enright ve Fitzgibbons; 2000 göre affetme kavramı dinlerin ve felsefenin ilgi alanına psikoloji biliminden önce girmiştir. Affetme iki açıdan inceleneceği görüşündedirler. Bunlardan biri, kişinin kendi yapıp ettiklerine bağlı olarak kendi kendini affetmesidir. Bu yönlü affetme genellikle dinlerin etki alanındadır. Bir kişiyi ilahi bir gücün, hangi şartlarda, niçin ve nasıl affedeceği, dinlerin birçoğunda, bir takım kurallar tarafından belirtilmektedir. Felsefi açıdan incelenen affedicilik kavramı erdemlilik kavramıyla denk görülmüştür. Bir kişinin ne kadar erdemli olduğu kendisine karşı suç işlemiş kimseyi affetme oranına bakarak

değerlendirmişlerdir. Uzun yıllar boyunca insanlar affetmeyi olumlu kişilik özellikleri olarak görmüşlerdir. Kırılan ve incinen kişinin kendisini inciten kişiyi affetmesi merhamet ve vicdan kavramıyla bağdaştırılmaktadır. Merhamet duygusu olan kimseler içinde kin ve intikam duyguları olmadığı için karşısındaki kişiyi affedebilmektedir. Bu sebeple affetme kavramını ahlak felsefesiyle yakından ilgili olduğu görüşündedirler (Akt: Çardak 2012)

Dünyadaki dinlerin birçoğu uzun yıllar boyunca affetme kavramından bahsetmişlerdir. Tek tanrı inancı olan üç büyük dinde suç işleyen insanların Tanrı tarafından affedileceği, dolayısıyla insanların birbirlerine karşı işledikleri suçları affetmeleri gerektiği düşüncesi yaygın bir düşüncedir (McCullough ve Worthington, 1999, Rye ve ark, 2000).

Yahudilik inancına sahip olanlar affedici olan Tanrı'yı taklit etme gerekliliğinden hareket edilerek affetmeyi ahlaki bir sorumluluk olarak görmektedirler. Suçlu olan kimse özellikle pişmanlığını belirtir ve affedilmek isterse o kişiyi affetmek zorunludur. Yahudilik inancının ilk dönemlerinde affetmek Tanrının temel özelliklerinden biri olarak görülmüş fakat affedilmek için Tanrıdan tövbe dilemek gerekmektedir (Rye ve ark. 2000).

Hristiyanlıktaki affetmeyle ilgili bakış açısının Yahudilik inancındaki affetmeyle birçok noktada aynı olduğu görülmektedir. Hristiyanlık inancında Tanrının affediciliğine ulaşabilmek için kişinin de affedici olması gerekmektedir. Tıpkı Yahudilikte olduğu gibi Hristiyanlıkta da affetmek ahlaki bir sorumluluktur. Tanrı tarafından affedilmeyi isteyen kişinin ilk olarak yapacağı şey tövbe etmektir. Vaftiz edilen kişinin tanrı tarafından affedildiğine ve hayatı boyunca günah işlememesi gerektiğine inanılır (Rye ve ark. 2000).

İslam dininin kutsal kitabı Kuran-ı Kerimde affetme ve affedilmeyi öğütleyen birden çok ayet bulunmaktadır. “ Sizin, açıktan ya da gizli, iyilik yapıp yapmadığınızı yahut (size yapılmış olan) bir kötülükten dolayı affediciliğinizi gösterip göstermediğinizi (bilir)_ unutmayın ki Allah günahları affedendir, kudret ve egemenliğinde sınırsızdır” 4/149, “Allah'a [onları] bağışlaması için dua et; unutma ki Allah çok bağışlayıcıdır, rahmet kaynağıdır. “ 4/106, “Kim kötülük yapar yahut [başka şekilde] kendisine zulmeder de daha sonra affetmesi için Allah'a yalvarırsa, Allah'ı çok bağışlayıcı ve rahmet kaynağı olarak bulacaktır.” (4/110); “Allah onların günahlarını silebilir. Çünkü Allah günahları silendir, çok bağışlayıcıdır.” “Gönül alıcı bir söz ve affetmek, peşinden incitmenin geldiği bir yardımdan daha hayırlıdır ve Allah Kendine yeterlidir, tahammül (hilm) sahibidir.” (2/268); “Kötülüğü cezalandırma [teşebbüsü] de, bizatihi bir kötülük olabilir; o halde, kim [düşmanını] affeder ve barış yaparsa mükâfatı Allah katındadır, çünkü O, zalimleri sevmez” (42/40); “...Allah'ın da sizi bağışlamasını istemez misiniz; (hem de) Allah'ın çok acıyıp esirgeyen gerçek bağışlayıcı olduğunu gördüğünüz halde (24/22) (Esed, 2002).

Yukarıda Kuran-ı Kerimde affetmeyle ilgili bulunan ayetlerden bazıları verilmiştir. Ayetlerden de anlaşıldığı gibi İslam inancı toplumsal barışa ve toplumsal ilişkilere katkısından dolayı affetme üzerinde çokça durmuştur. Dinlerin tamamına yakında ufak tefek farklılıklar olsa da affetme kavramının önemli yer tuttuğu görülmektedir.

Yahudilik inancın da af yalnızca kendisine karşı suç işlenen kişiden dilenir ve sadece mağdur kişi affedebilir. Yahudilikteki bu inanış ile İslâm inancındaki kul hakkı birbirine benzemektedir. Hıristiyan inancının en önemli kavramlara merhamet ve sevginin olduğu görülmektedir (Auerbach, 2005).

Affetme kavramı, psikolojinin ilgi alanına gireli kırk yıla yakın olmasına rağmen psikoloji de geniş bir araştırma sahası sahip olmuştur. (Finkel, Rusbult, Kumashiro ve Hannon, 2002). Psikolojinin ilk dönem araştırmalarının konusu insanların olumsuz

tutum ve davranışları olmuştur. Bu nedenle "saldırganlık, hoşgörüsüzlük, dogmatizm ve katılık" gibi kavramlar daha çok irdelenmiş, "affetme, yardımlaşma, sevgi ve hoşgörü" kavramlarına ise daha sonraları yer vermeye başlanmıştır. Mesela Freud, yazılarında aşağı yukarı iki yüz elliye yakın yerde, cezalandırmadan söz ederken yalnızca beş kez affetmeden söz etmiştir (Salman, 2002).

Son yıllarda affetmeyle ilgili araştırmaların sayısı artmış olsa da affetmenin kavramsal olarak tanımı henüz yapılamamıştır (Macaskill, 2005). Bununla birlikte affetmeyle ilgili yapılan tanımlara baktığımızda Worthington'nun (1998) affetmeyi, inciten bireye karşı oluşan öfke, olumsuz duygu, intikam veya misilleme duygusundan kaçınma güdüsü olarak tanımladığını görüyoruz. Enright'in (1996) de affetmeyi; birinin, haksız yere inciten başka birine karşı, sevgi, cömertlik ve merhamet gibi hak edilmeyen hislerin teşvik edilmesiyle, kızma, olumsuz yargılama ve ilgisiz davranma gibi hisleri isteyerek terk etmesi şeklinde tanımlamaktadır.

Çoğunluğun kabul ettiği tanıma göre, affetme; kızgınlık, hayal kırıklığı ve cezalandırma gibi olumsuz duygu ve davranışlar yerine, merhamet, empati ve cömertlik gibi kişiler arası ve toplumsal ilişkilerde olumlu sonuçlar doğuracak duygu ve davranışların isteyerek ve farkında olarak geliştirilmesi için gayret göstermektir. Affetmeyle ilgili yine bu tanıma yakın olan bir diğer tanım da bireyin kendisine ve etrafına zarar veren olumsuz tepkilerden vazgeçmesi olarak tanımlanmaktadır (Enright ve Coyle 1998).

Affetmede yapılan hatanın bütünüyle unutulması ve hiç yaşanmamış gibi davranmak yoktur. Fakat kini yenmek ve intikam almaktan vazgeçilmesi şarttır. Hata yapmış olan hatalı ve hata yine hatadır. Affetmede, kinin ve nefretin azalması, hata işlemiş kişiye karşı olumlu duygular besleme çabası vardır. Kişide var olan olumsuz duyguların yerine olumlu duygular gelişir ve ilişkisinde "daha olumlu gelişmelerin olacağı konusunda" beklentiler oluşur. Yalnız affetmenin oluşabilmesi için

"affediyorum" sözü yeterli gelmemektedir. Kişinin duygu ve davranışlarına, yaşam tarzına ve çevresindeki insanlarla olan ilişkilerine yansıyan tarafı vardır (Ayten, 2009).

Affedicilik, suç işlemiş birine karşı öfkenin bitirilmesi, ilişkilerin ve duygusal hasarın onarılması ve bu suçu işleyen kişinin cezalandırılmadan affedilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bir de, affedicilik kinin ve acının geride bırakılması, kızgınlık ve intikam düşüncelerinden vazgeçmek olarak da tanımlanmaktadır (Hargrave ve Sells, 1997; Piderman, 2010).

Affetme kavramının, genel olarak kullanılan, üzerinde karar kılınmış ortak tanımları olmamakla birlikte, felsefi ve din alanında kullanılan bazı kavramların, affetme kavramıyla karıştırıldığı, affetme kavramının yerine kullanıldığı görülebilmektedir. (Murphy & Hampton, 1988).

2. Affetme ile Benzer Bazı Kavramlar

Mazur görmek (excuse): Mazur görme mağdur olan kişinin, suç işlemiş olan kişide suçu işlemesine sebep olan haklı bir tarafının olduğunu düşünmesidir (Enright ve Coyle, 1998). Diğer bir tanım da işlenen suçun ahlaki olarak doğru olmamasına karşın makul bazı sebeplerden dolayı, kişinin yapmış olduğu eylemden sorumlu ve suçlu görülemeyeceği düşüncesidir (Murphy ve Hampton, 1988).

Haklı çıkarma (justification): Haklı çıkarmada, ortaya konulan davranış ilk etapta yanlış bir davranış olarak görülse de, davranışın ardından yapılan değerlendirme de sergilenen davranışın en doğru davranış olduğuna kanaat getirilir. Bu durumda kişinin yaptığı davranış suç olarak kabul edilmediği için, karşıdaki kişide kızgınlık ve kırgınlık uyandıracak bir davranış olmadığına göre affedilmeye de gerek yoktur (Murphy ve Hampton, 1988).

Unutmak: Unutmak affetmek değildir. Unutmak, kişinin maruz kaldığı acı olayı ya da olayları hafızasından uzaklaştırmasıdır. Unutmakla sorun çözülmüş olmaz. Hâlbuki affetmede sorun düşünülmeyle çözülmüş olmaz (Fincham, Hall, & Beach, 2005).

Özel af (merciful): Affetme kavramıyla karıştırılan bir diğer kavramda *özel aftır*. Özel af, suç işlemiş kişinin bazı kamu kurallarına uymaması sonucu adaleti sağlayan otoritece kişiye ceza verilmesi, daha sonra bu cezanın yine başka otoritelerce hafifletilmesi veya kaldırılmasıdır (Murphy ve Hampton, 1988).

Göz yumma (condoning): Affetmeyle karıştırılma ihtimali olan bir başka kavramda göz yummadır. Göz yummak affetmek değildir. Göz yumma mağdur olan kişinin, kendisine karşı işlenen suçu reddetmesi ve suç işleyen kişinin özür dilemesini beklememesidir. Esasında mağdur ortada bir suçlu olduğunu inkâr etmekte ve dolayısıyla da öfkelenen kimsede olmamaktadır. Göz yummada kişinin suçlu olan kişiye karşı öfkelerini bastırarak ilişkisine devam etmesidir (Scobie & Scobie, 1998).

Uzlaşma (reconciliation): Fincham, Hall ve Beach, 2005) affetmenin uzlaşma davranışından farklı olduğunu ifade etmişlerdir. (Sells ve Hargrave, 1998) ise aksini söyleyerek uzlaşma davranışının aynı anlama gelebileceğini düşünmüşlerdir. Enright ve Human Development Study Group (1994) da, affetme mağdur kişinin kendisine karşı yapılan davranışa karşı içsel, psikolojik bir tepki göstermesiyle, uzlaşma çoğunlukla mağdur ve suç işleyen kişinin karşılıklı anlaşmayla bir araya gelme davranışı olduğu söylenebilir.

Affetmenin ne olduğuna dair yapılan birden fazla tanımın yanı sıra affetmeyi açıklayan birçok modelin de olduğu görülmektedir.

3. Affetmeyi Açıklayıcı Modeller

Affetmeyle ilgili bütün modeller affetmenin kişinin psikolojik sağlığı açısından gerekli olduğu görüştüdedir. Her model kendine özgü bir affetme yaklaşımı geliştirmiş olmakla birlikte bu modellerin bazı noktalarda benzer tarafları da bulunmaktadır (Enright ve the Human Development Study Group, 1991, Worthington, 1998).

Psikodinamik Yaklaşım:

Bu yaklaşıma baktığımızda, affetmenin pek fazla inceleme ve araştırma konusu olmadığını görmek mümkündür (Horwitz, 2003) Psikodinamik yaklaşımın affetmeyi, temelinde sevginin olduğu bir yapı olarak ele aldıkları görülmektedir. Buna göre affetmek, merhametin ve iyilikseverliğin merkezinde öfkeden ve saldırganlıktan kaçınma durumudur. Affetme duygusunun altında sevme ve farkında olunmayan bağlılık vardır. Bu kabul, kendisine karşı suç işleyen kimseye karşı olumlu ve sevgi dolu duygular beslemeyi içermektedir (Scobie & Scobie, 1998).

Psikodinamik yaklaşım, affetmenin gelişimini anne-bebek ilişkisi yönünden açıklamaya çalışmıştır. Affetmenin psişik gelişiminin kaynağı, anne ile bebeğin arasındaki ilişkidir. Anne, bebeğin kendisini kullanmasına müsaade etmekte bebeğin sonu gelmeyen isteklerini karşılamaya çalışmaktadır. Annenin bebeğinin kendisini kullanmasına ve isteklerine kızsda da affedici bir tutumla bebeğini kabul etmesiyle affetmeyi bebeğine öğretmektedir (Taysi, 2007). Bebek, annesinin zıt taraflarına bütünlük içinde bakmaya çalışırken, acı hissetmesine neden olan engellemeleri için annesini affetmeyi ve annesine karşı yaptığı hatalardan dolayı da affedilmeyi istemektedir. Annesini bütün olarak algılayan bebek, annesinin onarıcı ve yardımsever

yönleriyle özdeşleşmektedir. Bu sebeple, bebek insanları iyi ya da kötü olarak görmeyecek insanların iyi ve kötü yönlerini bir bütünlük içerisinde görmeyi öğrenecektir (Goldfarb, 2005; akt: ASıCı, 2013).

Süreç Modeli:

Affetme kavramını açıklayan bir diğer görüşte süreç modelidir. Bu modele göre affetme kendi içinde bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Affetme oluşmadan önce ve sonra belli başlı koşulların gerçeklermiş olması gerekmektedir. Affetmenin oluşabilmesi için bir suçun ve haksızlığın gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Aksi takdirde affetme kavramından bahsetmek mümkün değildir. Süreç modelinin içinde bulunan suç kavramı affetmek için oldukça önemli bir kavramdır. Çünkü kişiler arası affetme durumu ortaya çıktığında suç kavramının tam olarak tanımlanarak, bireylerin neyin suç olduğunu net olarak bilmeleri gerekmektedir (Çardak, 2012).

Thompson ve arkadaşlarına (2005) göre bir durumun suç olabilmesi için kişiye psikolojik ve fizyolojik olarak zarar vermesi gerekir. Affetme sürecinin başlaması için muhakkak bir incitme ve suç davranışının olması gerekmektedir. Kimi zaman ortada bir suç varken bile incinen kişi bunu fark etmediği durumlarda aslında bir uyum süreci olan affetme başlayamamaktadır. Affetmenin bir uyum ve ilişkiyi devam ettirme çabası olduğu düşünülmelidir. Affetme süreç modelinin psikoterapilerde dört aşamalı olarak kullanıldığı görülmektedir. Affetmenin süreç modelindeki evreler, ortaya çıkarma evresi, karar verme evresi, çalışma evresi, derinleştirme evresidir.

İlk evre olan *ortaya çıkma evresi* kişinin kendisini inciten ve öfkeliendiren durumu fark etmesiyle başlamaktadır. Bu evre sorunun çözülmesi ve affetmenin gerçekleşmesi için gerekli olan ilk aşamadır. İkinci aşama *karar evresidir*, bu aşamada, kişinin affetmenin ne olup ne olmadığını düşündüğü bilişsel bir süreçtir fakat affetmenin gerçekleştiği bir süreç değildir. Üçüncü evre olan *Çalışma evresinde* kişi

kendisine karşı suç işleyen kişiyi suçunun ötesinde bir insan olarak görüp ve ona karşı merhamet hissetmeye başlamaktadır. Bu duygular affetmeye zemin hazırlamaktadır. Süreç modelinin son evresi olan derinleşme evresinde kişi affetmeye başladığında kendisini inciten durumu değişik şekilde yorumlayarak, yeni bakış açıları geliştirebilir. Bu yeni bakış açıları kişinin kendisini inciten kişiye karşı olan olumsuz hislerinin azalmasına ve olumlu hislerinin artmasına sebep olur. Dolayısıyla da affetme gerçekleşmekte ve daha kalıcı olması sağlanmaya çalışılmaktadır (Enright ve Fitzgibbons 2000; akt: Alpay, 2009).

Hargrave'in Affetme Modeli:

Affetme süreci ile ilgili bir diğer model Hargrave'in affetme modelidir. Hargrave modelinde daha çok aile ve affetme kavramları üzerinde durmuştur. Modele göre, aile içinde oluşan affetme süreci aklama ve affetme kavramlarıyla ele alınmıştır. Aile içerisinde zarar gören kişi kendisine zarar veren aile üyesini içsel süreçleriyle anlamaya çalışır. Affetme; aile içerisinde zarar gören kişinin kendisine zarar veren aile bireyiyle yeniden güven oluşturabilmesi için o kişiye bir fırsat vermesi ve tekrar güvenin gelişebilmesini sağlamak için birlikte karar alması olarak görülmektedir (Hargrave 1994). Hargrave ve Sells, affetmenin dört ögesini (iç görü, anlama, telafi, affetmenin acık eylemleri) ölçmek için tasarladıkları bir ölçekle bu modeli desteklemişlerdir (Gordon, Baucom, & Snyder, 2000).

Aile İlişkileri İçinde Empati, Alçakgönüllülük Ve Affetmenin İfadelenmesi Modeli:

Affetme kavramını aile ilişkileri çerçevesinde inceleyen bir diğer kişide Worthington'dır. Worthington (1998), modelinde birey davranışından çok ilişkisel etkileşimlerle ilgilidir. Affetmenin olabilmesi için suçun olması gerekmektedir. İşlenen suç hem fiziksel, hem ahlaksal hem de psikolojik olabilmektedir. İşlenen suçla ilgili olarak kişi kendini kaçınarak ya da saldırarak savunmaya çalışır. Worthington kaçınma davranışında bulunmak kişinin ilişkiyi önemseydiğini ve problemini çözmek

istediği görüşündedir. Kişinin saldırgan davrandığı durum da ise ilişkiyi önemsemediği ve amacının intikam alma olduğu görüşündedir. Bu iki durumda da yakınlık bozulmaktadır.

Worthington'un Modeli empati, alçakgönüllülük (humility), affetmenin ifadelendirilmesi öğelerinden oluşmaktadır.

Kişide kendisine karşı suç işleyen kişiye karşı empati gelişmezse kişi, suç işleyenden, yaşanan olaydan kaçınma davranışı görülür. Empatinin olmaması ve kişiler arasında empatinin kurulamaması affetmeye engel ve kaçınmayı artıran bir durum olarak görülmektedir (Worthington, 1998). Modelin bir diğer ögesi ise 'alçakgönüllülük' dür. Bireyin herkesin hata yapabileceği bakış açısıyla, 'Bana ne yaptın.' demek yerine, ' Benim de incittiğim insanlar oldu.' diye düşünmesi olarak ifade edilmektedir. Bireyler ilişkilerinin merkezinde öfke değil de alçakgönüllülük bulunduğu affetmenin gerçekleşeceği belirtilmektedir. Sonucu öğede ' affetmenin ifadelendirilmesi' dir. Kendisine karşı suç işlenen kişi, suç işleyen kişiyi duygu dünyasında affedebilir fakat davranışlarıyla açık bir şekilde affettiğini dile getirişe affetme daha güçlü olarak hissedilmektedir (Worthington, 1998).

Kendini Affetme Modeli:

Affetme kavramı kişilerarası ilişkilerde bireylerin maruz kaldıkları incitici bir olay yüzünden "inciten kişiyi" affetmesidir. Affetmenin; başkalarını affetme, başkaları tarafından affedilme ve kendini affetme olarak üç farklı yapısının olduğu görülmektedir (Enright ve Human Development Study Group, 1996). Kendini affetme kişinin kendi suçunu kabul ederek kendine karşı şefkat, cömertlik ve sevgi duyması, kendine kızmayı bırakması şeklinde tanımlanmaktadır. Başkasını affeden kişi incitici davranışa maruz kalan kişi iken kendini affeden kişi kendisine ya da başkasına karşı suç işlemiş olan ve bu sebeple kendine karşı hissettiği kızgınlıktan vazgeçen kişidir (Hall ve Fincham, 2005).

Kişilerarası affetme herhangi bir şarta bağlı değilken kendini affetme hatayı telafi etmeye veya bir daha aynı hatayı işlememe şartlarına bağlıdır. Ayrıca kişilerarası affetmede empati kolaylaştırıcı etkiye sahipken öte taraftan kendini affetmede engelleyici rol oynayabilmektedir. Yine kendini affetme de kişinin kendisiyle uzlaşması beklenirken, kişiler arası affetmede kişinin suç işleyen kişiyle uzlaşma sağlaması beklenmemektedir. Kişilerarası affetmede kişi kendisine karşı suç işlemiş kişiden kaçarken; kendini affetmede kişi kendisiyle yüzleşmektedir. Bir de kişiler arası ilişkilerde affetmemek çok derin problemlere yol açmazken, kendini affedememe ciddi psikolojik sorunlara neden olabilmektedir (Hall ve Fincham, 2005).

Gerek kişiler arası ilişkilerde yaşanan sorunların affedilmesinde gerekse bireylerin kendilerini affetmelerinde affetmeyi kolaylaştıran, kişiler arası ilişkileri düzenleyen bazı etkenlerin olduğu bilinmektedir.

4. Affetmeyi Kolaylaştıran Bazı Faktörler

Kişilerarası yaşanan sorunlarda bazı faktörlerin affetme üzerinde etkisinin olduğunu düşünülmektedir. Bu faktörlerden bazıları özür dileme, empati, bağlanma ve suçun şiddetidir (Worthington ve Wade 1999).

Özür dileme: Özür dilemeye, affetmenin gerçekleşmesini sağlayan bir etken olarak bakılmaktadır. Özür dileme; suç işleyen kişinin mağduru uğrattığı zararı kabul etmesi, yaptığı davranışın sorumluluğunu üstlenmesi ve pişmanlığının göstergesidir. Yapılan bir hatanın ardından gelen özür, mağdura olayı doğru anladığını ve haklı olduğunu, öfkesinin de normal olduğunu mesajını verir. Böylece mağdur kendi kurban benliğine yapılan saldırıyı daha az tehlikeli bulmakta ve intikam alma isteği azalmakta, sonuç olarak ta affetme isteği oluşmaktadır (Eaton ve ark. 2007).

Empati: Affetmenin gerçekleşmesini sağlayan faktörlerden bir diğeri de empatidir (Worthington ve Wade, 1999). Bireyin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak, o kişinin fiziksel ve psikolojik durumunu kavrayarak, ne hissettiğini anlaması olarak tanımlanmıştır. Empati kendi içinde birçok öğeleri barındıran kapsayıcı bir kavram olarak tanımlanabilir. Empati sevecenlik, merhamet, sempati gibi kavramı içinde barındırır (Batson ve Shaw 1991). Empatinin içinde bulunan kavramlar, affedicilik kavramı içinde değerlendirildiğinde, affediciliğe etkisinin büyük olduğu görülmektedir. Bilhassa merhamet, kişinin kendisine karşı suç işleyen kişiye bağlanmasında çok etkili olmaktadır (Çardak 2012). McCullough ve arkadaşlarına göre (1997, 1998), sosyal bilişsel bir değişken olarak empati affetmeyi sağlayan en önemli faktörlerden biridir. Bu bağlamda kendisine karşı suç işlenen kimse, suçu işleyen kişiye karşı kurduğu empatinin düzeyi, o kişiyi suçundan dolayı ne ölçüde affedeceğini belirleyecektir.

Zararın boyutu: Affetmenin meydana gelmesinin de etkili olan bir diğer etkende zararın şiddetidir. Affetmeyi sağlayan etmenlerden empati kurma, özür dileme, bağlılık gösterme affetmenin gerçekleşmesini sağlayan olumlu etkenlerken diğer yandan zararın şiddeti affetmeyi olumsuz yönde etkileyen bir durumdur. Empati, özür dileme ve bağlılık arttığında affetmenin de arttığı, zararın şiddeti arttıkça affetmenin zorlaştığı görülmektedir (Çardak 2012). Boon ve Sulsky (1997) yaptıkları çalışmada suçun şiddeti arttıkça kendisine karşı suç işlenen kişide sorumluluk yüklemelerinin çoğaldığı, affetmenin ise aksine azaldığını belirterek işlenen suçun şiddeti ile affetme birbiriyle ilişkili olduğunu belirtmişler. Yapılan araştırmaların bir kısmında suçu işleyen kişiler yaptıkları suçun esasında çok büyük olmadığını, kendisine suç işlenen kişinin olayı farklı algıladığını, çok kızdığı için suçu abarttığını ve suçun normalde önemsenmeyecek kadar küçük olduğunu düşünmüşler ve kendisine karşı suç işlemiş kişilerin karşı haksızlık olduğunu belirtmişlerdir (Younger, Piferi, Jobe ve Lawler, 2004; Zechmeister ve Romeo, 2002).

Bağlanma: Kişiler arası ilişkilerde sürmesi istenilen ilişkinin bağlanma kavramıyla olan ilişkisini inceleyen Rusbult ve Buunk (1993) yaptıkları incelemelerde ilişkinin sürmesine olanak sağlayan bağlanma kavramıyla birlikte affetmenin de etkili olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre kişiler arası ilişkilerde bir suç işlendiğinde ve ilişki tehlikeye girdiğinde ilişkisine bağlı olan bireyler ilişkilerini sürdürme çabası gösterirler. Böyle kişilerde ilişkiye bağlılık ile ilişki doyumu yüksek olmakta ve bu bireylerin affetme düzeyleri de aynı oranda yüksek olmaktadır. Yapılan araştırmalar işlenen suç öncesindeki yakınlığın affetmeyi kolaylaştırdığı yönünde bulgulara rastlanmıştır (Finkel, Rusbult, Kumashiro ve Hannon, 2002; Karremans ve Van Lange, 2004; Exline, Baumeister, Bushman, Campbell ve Finkel, 2004). Tsang, McCullough ve Fincham (2006), İncitici bir davranışın ardından yıpranan ilişkide, yakınlık ve bağlanımın tekrardan oluşmasıyla affetme arasındaki ilişkiyi incelemişler ve affetmenin azalan öç alma ile artan iyilikseverlik duygularını artırdığı ilişkide sonradan yakınlık ve bağlanımı kolaylaştırdığını gözlemlemişler.

Karremans, Van Lange, Ouwerkerk ve Kluwer (2003), yapmış oldukları incelemelerde affetmeyi etkileyen faktörlerle birlikte affetme sağlandıktan sonra gerçekleşen durumları incelemişlerdir. Çalışmalarından elde ettikleri bulgular, affetmenin psikolojik iyi olmayla yakından ilgili olduğu yönünde olmuştur. Araştırmacılar yaptıkları bu çalışmada ki psikolojik iyi olmaya etki eden unsurun bağlanma olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya göre eğer bireylerde sağlıklı bir bağlanma varsa genel olarak da affetme davranışı daha fazla görülmektedir.

C. Benzer Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde ilgili alan yazın doğrultusunda bağlanma stilleri ve affetmeyle doğrudan ve dolaylı olarak ilişkili olan, önceden yapılmış olan yurt içi ve yurt dışı çalışmalar ele alınmıştır.

1. Bağlanma Stilleri Alanında Yapılan Araştırmalar

Bağlanmanın ölçümünü sağlayan araçların geliştirilmesiyle birlikte bağlanmanın çeşitli değişkenlerle olan ilişkisini incelemek için birçok araştırma yapılmıştır.

a. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Simpson (1990) yaptığı araştırmada üniversite öğrencilerinin ikili ilişkilerinde bağlanma, doyum alma ve diğer ilişki değişkenleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Araştırmanın sonucunda ortaya çıkan bulgular göre güvenli bağlanma stiline sahip olan bireylerin daha fazla tutarlı ve destekleyici ilişkiler ortaya koydukları görülmüştür. Güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin yüksek güvene dayanan, karşılıklı bağlılığın ve doyumun olduğu ilişkileri vardır. Oysa kaçınan bağlanma stiline sahip bireylerin, romantik ilişkilerde duygusal olarak mesafeli oldukları ayrıca ilişkilerde düşük güven, bağımlılık ve karşılıklı doyum mevcuttur. Kaygılı-kararsız bağlanma stiline sahip bireylerin ise, romantik partnerleriyle ilgili çelişkili düşünceleri vardır. Bu bireylerin ilişkilerinde güven düzeylerinin düşük ve karşılıklı doyum olduğu görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bir başka bulguda, saplantılı bağlanma stiline sahip kişiler ilişkilerde mutsuz olsa da, o ilişkiyle ilgili algılarının olumlu olduğu ve ilişkilerine yönelik yatırımlarının çok olmasından dolayı doyum alabildikleri görülmüştür.

Davila, Burge ve Hammen (1997), yaptıkları bir çalışmada bağlanma stillerinin süreksizliğine dikkat çekmişlerdir. Araştırmalarına 155 kadın katılmıştı, araştırmadan elde edilen verilere göre bazı kadınların bağlanma stilini değiştirmeye diğerlerinden daha yatkın olabileceği görülmüştür. Bu bağlanma stiline değişimlerin güvensiz bağlanma stiline sahip kişilerde daha fazla olabileceğini belirtmişlerdir.

Hamilton (2000) yaptığı çalışmada bebeklik döneminde oluşan bağlanma biçimlerinin ergenlik çağında değişime uğrayıp uğramadığını ve değişime uğramışsa bunun nelerin sebep olduğunu araştırmışlardır. 30 kişilik bir ergen grubunun katıldığı çalışmadan elde edilen bulgulara göre bebeklik çağında kurulan bağlanma biçiminin ergenlik dönemine aktarıldığı yönündedir. Bağlanma biçiminde sonradan oluşan değişikliklere olumsuz hayat tecrübelerinin sebep olduğu belirtmiştir.

Becker-Stoll, Delius ve Scheitenberger (2001) yaptıkları araştırma gözlemlenen anne-ergen iletişimindeki, sözsüz davranışlarının üzerinde bağlanma stillerini etkisi incelenmiştir. Çalışmaya 16 yaşındaki ergenler ve onların annelerinin oluşturduğu 43 kişi katılmıştır. Yapılan çalışma, öfke, üzüntü, sevinç, huzursuzluk gibi duyu durumları, dudak ısırma, tırnak kemirme vb. stres belirtisi tepkiler ile göz teması incelenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda ergen bağlanma stilleriyle ergenlerin sözsüz yüz ifadeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Güvenli bağlanan ergenler, duygularını acık ve pozitif olarak ifade ederken, kayıtsız bağlanmayla bağlanmış ergenlerin iletişimlerinin sınırlı ve negatif olduğu görülmüştür.

Mikulincer ve arkadaşları (2001) yaptıkları çalışmalarda bağlanma stilleriyle empati arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya göre kaçınan ve kaygılı bağlanma stillerinden elde edilen puanlar arttıkça, empati puanların düştüğü görülmüştür. Yine bu araştırmada, güvenli bağlanma stilinden elde edilen puanlar arttıkça empati tarafındaki puanların da arttığı görülmüştür.

Vasquez ve diğerleri (2002: 874-886) araştırmalarında, güvenli bağlanma stiline sahip bayanların çalıştığı iş yerlerinde en çok ödül alan bayanlar olduğu, korkulu bağlanma stiline sahip bayanların ise en az ödül aldıkları görülmüştür. Kayıtsız ve saplantılı bağlanma stillerine sahip bayanların her iki grup içerisinde olduğu görülmüştür. Araştırma 4,5 sene sonra tekrar denenmiş ve aynı kişilerle çalışılmıştır. İkinci çalışmanın sonuçları ilk çalışmanın sonuçlarıyla aynı olduğu görülmüştür.

Haim ve arkadaşları (2002) bebeklik dönemindeki bağlanmayla ilk ergenlik dönemindeki kişisel alan düzenleme (personal space regulation) arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla boylamsal bir araştırma yapmışlar. Araştırmaya 64 kişi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar çocuğun kişisel alan davranışındaki farklılıkların bebeklikteki bağlanma biçimleri ile ilişkili olduğu yönündedir. Bebeğin babayla kurmuş olduğu bağlanma biçiminin ergenlikte kişisel alan belirlemediğini yönündedir. Anne veya bakıcıyla bağlanma tarzının kişisel alan boyutunun sınırlarını belirlemediği ancak ergenlerin kişisel alanına zorla girenleri hoş görmesinde farklılıklar oluşturduğu görülmüştür.

Araştırmasında üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri, sosyal becerileri ve yalnızlıkları arasındaki ilişkiyi inceleyen DiTommaso vd. (2003), araştırmadan elde ettikleri bulgulara göre güvenli bağlanma stilinin sosyal becerinin birden fazla alt boyutu ile anlamlı olarak ilişkili olduğu (duygusal kontrol dışında) sosyal yeterliğin algılanan düşük seviyede yalnızlık ile ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Güvenli ve korkulu bağlanma stilleri ile sosyal yalnızlık düzeyleri arasında sosyal becerinin belirli ölçüde aracı olduğu bulunmuştur.

Karavasilis, Doyle ve Markiewicz (2003), orta çocukluk ve ergenlikte anne-çocuk bağlanmasının kalitesi ve anne-baba stili arasındaki ilişkiyi araştırmak için yaptıkları çalışmadan elde edilen bulgular; güvenli bağlanma ile otoriter anne-baba stili arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Yine bu araştırmada ihmalkâr tutuma sahip anne-babalarınsa kaçınmacı bağlanmayı yordadığı görülmüştür.

Little'ın (2003), ergenlerle ilgili araştırmasının sonucunda anne- babasına ve arkadaşlarına güvenli bağlanan ergenlerin olumlu yönde sosyal ilişkilerinin olduğu ve akranları arasında sevilen ve tercih edilen bir kişiler olduğu görülmüş.

Marsa ve ark.2004 çalışmasında çocuk cinsel suçu işleyen 29 kişi, 30 şiddet suçu işleyen kişi, 30 şiddet içermeyen suç işleyen ve 30 toplum üyesi kontrol grupları karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin cinsel suç işleme oranlarının diğer üç gruba göre 4 kat daha düşük olduğu görülmüştür. Güvensiz yetişkin bağlanma stiline sahip kişilerin cinsel suç işleme oranlarının yüzde doksan üç olduğu görülmüştür. Öfke kontrolü açısından, cinsel suç işleyen bireylerin profili, şiddet içerikli suç işlemiş bireylere ve toplum üyelerine, şiddet suçu işleyen bireylere göre daha yakın olduğu tespit edilmiştir.

Weimer, Kerns, Oldenburg (2004) bağlanma stilleri ile arkadaşlık ilişkileri ve arkadaşlık ilişkisinin niteliği arasındaki bağı incelemek için yaptıkları araştırmaya 44 çift ergen katılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre çiftlerin ikisinde de güvenli bağlanma stili bulunuyorsa yakınlığı araştırmaya yatkın oldukları, fakat çiftlerde görülen bağlanma kaygılı veya kayıtsız bağlanma stiliyse yakınlığı arama eğiliminin düşük olduğu ve arkadaşlık ilişkilerinin niteliğinin düşük olduğu görülmüştür. Yine bu araştırmada korkulu ve kayıtsız bağlanma stiline sahip çiftlerde yakınlığı arama eğilimlerinin ve düşük arkadaşlık ilişkilerinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Seiffge-Krenke (2005), ergenlik ile genç yetişkinlik sürecinde sergilediği başa çıkma stratejileri ile bağlanma arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasına 14 ve 21 yaş aralığının da 112 katılımcıyla yapmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin, güvensiz bağlanan ergenlere kıyasla ilerleyen yaşlarda başa çıkma stratejilerinin daha etkili olduğu, güvenli ve kayıtsız bağlanan ergenlerinse, saplantılı bağlananlara kıyasla daha çok içsel başa çıkma stratejiler kullandığı ve 14 yaştan 21 yaşa doğru gidildikçe güvensiz bağlanma stiline sahip ergenlerin geri çekilme stratejilerini arttığı görülmüştür. Bu çalışma da bağlanma ve problem çözüm stratejileri arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Carr (2007) bağlanma, saldırganlık ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemek için yaptığı araştırmasına 260 lise ve üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre ailesine güvenli bağlanmış ergenlerin yüksek öz saygıya sahip oldukları ve düşük saldırganlık sergiledikleri görülmüştür. Bu araştırma da ailesiyle daha az çatışma yaşayan ergenlerin saldırgan davranışlar gösterme oranlarının düşük olduğu görülmüştür. Saldırganlık düzeyi incelendiğinde kız ve erkekler arasında bir fark olmadığı görülmüştür.

Yaptığı çalışmada romantik eşlerin günlük etkileşiminde bağlanma stili ve kişilerarası yaklaşma ve kaçınma amaçlarını inceleyen Locke (2008), güvenli bağlanmış bireylerin özellikle bir fikir ileri sürme, kendini ifade etme gibi iletişim becerilerinden kaçınmadıkları aksine iletişimde daha yaklaşımcı tutum sergiledikleri görülmüştür. Kaçınmacı bağlanma stiline sahip bireylerin, uyumluluktan ve yakınlıktan kaçındıkları ve kaçınmayı tercih ettikleri görülmüştür. Kaygılı bağlanan kişilerin oldukça fazla yoğun ve tutarsızlık amaçladıkları görülmüştür.

Ben-Ari ve Hirshberg (2009), yaptıkları çalışmada ergenlerin bağlanma stilleri, çatışma algıları ve arkadaşları ile yaşadıkları çatışma çözme stratejileri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yapılan çalışmada güvenli bağlanan ergenlerin çatışmalara yaklaşımlarının olumlu olduğu görülmüş, ayrıca yaşadıkları çatışmalarla baş edebilmek için daha işbirlikçi stratejiler kullandıkları bir de çatışmalardan uzak durdukları gözlemlenmiştir. Güvenli bağlanan ergenlerin çatışma esnasında kibar ve zorlayıcı olmayan baş etme stratejileri ortaya koydukları görülmüştür.

Matzoi (2011), yaptığı çalışmada ergenlik sürecinde en yakın arkadaşlar ve ana babasıyla çatışma yönetimi ve ana babaya bağlanma arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yapılan çalışmanın sonuçlarına göre; annesine daha fazla kaygılı ve kaçınmacı bağlanma stiliyle bağlanmış ergenlerin anneleriyle daha az işbirliği içinde olduğu, kaçınmacı bağlanma stiline sahip ergenlerin çatışma çözmeden daha fazla

kaçındıkları gözlemlenmiştir. Kaçınmacı bağlanma stiline sahip ergenlerin yakın arkadaşlarıyla işbirliği yapma oranlarının düşük olduğu görülmüştür.

Pazcusso, Cyr ve Moss (2013) 8 yıl boyunca yaptıkları boylamsal araştırmalarında ergenlik çağında ailesine ve arkadaşlarına güvenli bağlanmış kişilerin yetişkinlikteki romantik partnere bağlanma biçimleri ve duygu düzenleme yöntemleri karşılaştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ergenlik çağında ailesine ve arkadaşlarına güvensiz bağlanmış kişilerin yetişkinlik döneminde romantik partnerine daha fazla kaygılı bağlandıkları ve daha çok duygu yönelimli yöntemlere başvurdukları görülmüştür.

b. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar:

Hortaçsu ve Oral (1991) Türk ergenlerin ana babalarına ve arkadaşlarına bağlılık düzeylerini inceledikleri çalışmalarına 130 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmada Armsden ve Greenberg'in geliştirdiği Anne-Babaya ve Arkadaşlara Bağlılık Ölçeği, aile geçmişleri ve arkadaşlıklarından beklentilerle ilgili bir anket kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre; ergenlik döneminde arkadaşlara olan bağlılık düzeyi artarken aileye olan bağlılık düzeyinde ise azalma görülmüştür. Ayrıca bu dönemde gencin anne babasıyla kurduğu duygusal bağ ve yakınlık oldukça önemli olmaktadır. Yine araştırmadan elde edilen bir başka bulgu da, gençlerin aileleri ve kendi yaşlılarıyla oluşturdukları yakın ilişkilerin birbirini pozitif yönde etkilediği görülmüştür.

Sümer ve Güngör (1999) üniversite öğrencilerinin anne ve babalarından algıladıkları çocuk yetiştirme stilleri (otoriter, açıklayıcı-otoriter, izin verici-şımartan ve izin verici-ihmkâr) ile bağlanma stilleri, temel benlik boyutları, yakın ilişkilerde davranış örüntüleri ve aile ve arkadaşlarla ilişkilerden memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişkileri araştırdıkları çalışmadan elde edilen bulgular. Araştırmanın

sonuçlarına göre: Algılanan en yaygın çocuk yetiştirme stillerinin birbirlerine karşıt olan otoriter ve izin verici/şımartılan stiller olduğu saptanmıştır. Anne ve babadan algılanan kabul-ilgi ve sıkı denetim-kontrol boyutlarının çaprazlanmasından elde edilen çocuk yetiştirme stillerinin bu çalışmadaki psikolojik sonuç değişkenleri ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Güroğlu (2002) yapmış olduğu çalışmasında ergenlerin akademik başarısı ile bağlanma stili ve annelik stili arasındaki bağı incelemiştir. Araştırmaya 432 ergen ve 161 anne katılmıştır. Araştırmada üç ayrı model geliştirilmiş ve incelenmiştir. Modellerden biri, annenin çocuk yetiştirme tarzının çocuk tarafından algılanma biçiminin okul başarısına etkisi vardır. İkinci model de annenin bağlanma stili çocuğu ve çocuğun okul başarısını etkilemektedir. Üçüncü model birinci ve ikinci modelin birleşimidir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; birinci modelin erkeklerde geçerli fakat kızlarda geçersiz olduğu görülmüştür. İkinci model yalnızca saplantılı bağlanma stilinde geçerli olmuştur. Kızların yüksek bağlanma stiline sahip oldukları bunun ise daha düşük okul başarısı alakalı olduğu gözlemlenmiştir. Araştırma da üçüncü modelin yine kızlar için geçerli olmadığı görülmüştür. (akt. Dede, 2015)

Erözkan (2004) lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yalnızlık düzeylerini cinsiyet, sınıf düzeyi ve sosyoekonomik düzey açısından ergenlik ve yetişkinlikteki yakın ilişkileri incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; bağlanma stillerinin cinsiyetler arası farklılıklar oluşturduğu görülmüştür. Yine elde edilen bulgulardan biri de kayıtsız bağlanmanın sosyo-ekonomik düzeyler arasında anlamlı farklılık oluşturduğu yönünde olmuştur.

Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri ve yalnızlık düzeylerinin bağlanma stilleri açısından inceleyen Deniz ve arkadaşlarının (2005) araştırmalarına 216 kız, 167 erkek toplam 383 öğrenci katılmıştır. Araştırmada Kendini Tanıma Envanteri, UCLA Yalnızlık Ölçeği ve İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) kullanılmıştır. Araştırmanın

sonuçlarına göre; güvenli bağlanma ilk sırada olmak üzere bağlanma stillerinin sosyal beceri, duyuşsal anlatımcılık, sosyal duyarlılık üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Yalnızlık düzeyleri ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bir başka bulgu da kızların sosyal beceri duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlık, sosyal kontrol ve sosyal beceri puanlarının erkeklerin puanlarından daha fazla olduğudur. Yalnızlık puanlarındaysa kızların puanları erkeklerin puanından yüksek çıkmıştır.

Morsünbül (2005) ergenlikte kimlik statülerinin bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyini incelemek için yaptığı çalışma 116 kız, 84 erkek olmak üzere toplam 200 ergenle yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; ergenlerde kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaştığı ve bu farklılaşmanın da sadece askıya alınmış kimlik statüsünde olduğu yönündedir. Bir başka bulgu da bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılaşması yalnızca korkulu bağlanma stilinde olduğu görülmüştür. Araştırmada korkulu ve saplantılı bağlanma stilinin liseli ergenler ve üniversiteli ergenler arasında farklı olduğu saptanmıştır.

Deniz (2006), tarafından yapılan çalışmada; ergenlerin bağlanma stilleri ile çocukluk çağında yaşadıkları istismarları ve ergenlerin yaşadığı suçluluk ve utanç arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 325 kız, 241 erkek toplam 566 ergen katılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; korkulu bağlanma stiliyle utanç arasında pozitif, güvenli bağlanma ile utanç arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Araştırmada istismarlarla saplantılı bağlanma stili arasında anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür. Çocukluk döneminde yaşanan fiziksel, duygusal ve cinsel istismara maruz kalmayla saplantılı bağlanma stili oluşturma arasında anlamlı ilişkinin olduğu görülmüştür.

Sümer (2006), ergenlikte ana baba tutum ve davranışlarının bağlanma kaygısındaki rolünün incelediği çalışmasına liseli ergenler ile ebeveynleri katılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular anne ve babanın çocuk yetiştirmedeki tutumlarının ergenlerin bağlanma biçimlerini biçimlendirdiği yönün dedi.

Pancaroğlu (2007), 312 araştırmasında üniversite öğrencilerinin bağlanma türleri ve çatışma davranışları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; ‘uyma’ davranışının cinsiyete göre ve ‘uzlaşma’ davranışının da bağlanma türlerine göre anlamlı bir etki oluşturduğuna rastlanmıştır. Uyma’ davranışında erkeklerin kızlardan daha çok ‘uyma’ davranışı gösterdiği görülmüştür.

Morsünbül ve Tümen (2008) ergenlik çağında kimlik statülerinin bağlanma stilleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yaptıkları araştırmalarına 128 kız ve 73 erkek olmak üzere toplam 201 kişi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaştığı görülmüştür. Başarılı kimlik statüsünün haricinde moratoryum, ipotekli ve dağınık kimlik statüleri boyutlarında bağlanma biçimleri yönünden anlamlı farklılıklara rastlanmıştır.

Bağlanma boyutları, ilişki durumu ve cinsiyetin öznel iyi oluşun olumlu duygu, olumsuz duygu ve yaşam doyumu boyutları üzerindeki rolünü incelediği araştırmasında Kankotan (2008) çalışmasını gönüllü 389 kişiyle yapmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutları ile cinsiyetin, yaşam doyumunu negatif yönde yordadığı görülmüştür. Kaygılı ve kaçınmacı bağlanma puanı düşük olan kadınların, yaşam doyum puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır.

Akbağ Ve İmamoğlu (2010) cinsiyet ve bağlanma stillerinin utanç, suçluluk ve yalnızlık duyguları üzerindeki yordayıcı gücünün araştırıldığı çalışmaya 360 (183 kız, 177 erkek) üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre: cinsiyet

değişkeninin tek başına sadece utanç duygusunu yordadığı görülmüştür. Bağlanma stillerinin yordayıcılığına bakıldığında, utanç duygusunun güvenli ve kayıtsız bağlanma ile yordandığı; öte taraftan suçluluk duygusu üzerinde sadece kayıtsız bağlanmanın yordayıcı etkisinin olduğu görülmüştür. Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuçta tüm bağlanma stillerinin yalnızlık duygusunun oluşmasında belirleyici olduğudur.

Erözkan (2011) üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve karar stratejilerini incelediği araştırmasına 241 kız; 263 erkek toplam 504 kişi katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, üniversite öğrencileri için bağlanma stillerinin alt boyutları olan “güvenli bağlanma” ve “korkulu bağlanma” üzerinde cinsiyetler ve ebeveyn tutumları arasında; karar stratejilerinin alt boyutları olan bağımsız karar verme” üzerinde cinsiyetler ve ebeveyn tutumları; “mantıklı karar verme” ve kararsızlık” üzerinde yaşlar ve ebeveyn tutumları arasında anlamlı farklılıkların olduğuna rastlanmıştır.

İlhan (2012) üniversite öğrencilerinde yalnızlık, cinsiyet rolleri ve bağlanma stillerinin yalnızlığı yordama güçlerinin incelendiği araştırmaya Gazi Üniversitesinde okuyan 114 kız ve 74 erkek, toplam 188 öğrencisi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre: cinsiyete göre yalnızlığın farklılaşmadığı yönündedir. Yalnızlık, korkulu bağlanma, güvenli bağlanma ve erkeksilik cinsiyet rolü tarafından anlamlı olarak yordandığı görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bir başka bulgu da, kadınların yalnızlığın güvenli ve korkulu bağlanma tarafından, erkeklerin yalnızlığın erkeksilik cinsiyet rolü ve korkulu bağlanma tarafından yordandığı görülmüştür

Karakuş (2012) ergenlerin bağlanma stilleri ile yalnızlıkları arasındaki ilişkiyi incelemek ve bağlanma stillerinin ergenlerdeki yalnızlığı açıklama gücünü tespit etmek amacıyla yapılan araştırmaya 581 öğrenci katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular; güvenli bağlanma stili ile yalnızlık arasında negatif yönde anlamlı bir

ilişkinin olduğu, korkulu bağlanma stili ile yalnızlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Terzi (2013) güvenli bağlanma stili ve stresle başa çıkma stratejilerinin üniversite öğrencilerinin kendini toparlama gücü üzerindeki rolünü incelemek için yaptığı araştırmasına 225 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre: güvenli bağlanma stili ile başa çıkma stratejileri olan aktif planlama, kaçma/biyokimyasal ve kabul/bilişsel yeniden yapılandırmanın kendini toparlama gücü puanlarını anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Güvenli bağlanma stili puanları azaldığında kabul/bilişsel yeniden yapılandırma başa çıkma stratejisi kendini toparlama gücü puanları artmış; güvenli bağlanma stili puanları arttığında kabul/bilişsel yeniden yapılandırma başa çıkma stratejisi kendini toparlama gücü puanlarının etkilemediği görülmüştür.

Çapri ve Sönmez (2013) lise öğrencilerinin tükenmişlik puanlarının sosyo-demografik değişkenler, psikolojik belirtiler ve bağlanma stilleri açısından incelemek amacıyla yapmış oldukları araştırmalarına 649'u kız ve 611'i erkek olmak üzere toplam 1260 öğrenci katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçekleriyle depresyon, anksiyete psikolojik belirtilerinin korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma biçimleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Fakat bağlanma stillerinin herhangi anlamlı bir yordayıcı etkisine rastlanmamıştır.

Evli kişilerin kıskançlık düzeyleri ile benlik saygısı, kişilik özellikleri, bağlanma stilleri ve evlilik doyumları arasındaki ilişkileri araştırmak için yaptıkları çalışmada Curun, Muharrem Çapkın (2014) 99 katılımcıyla çalışmışlardır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre: çok boyutlu kıskançlık ölçeğinin duygu alt ölçeğini yordadığı görülmüştür. Kadın katılımcılar için deneyime açıklığın ve dışa dönüklüğün duygu alt

ölçeğinin yordadığı, bilişsel kıskançlık alt boyutu söz konusu olduğunda dışa dönüklük değişkenini yordadığı bulunmuştur.

Baytemir (2014) yapmış olduğu araştırmasında ergenlerde anne- baba ve akranlarına bağlanma ile öznel iyi oluş arasında kişilerarası yeterliğin aracı rolünü incelemiş, çalışmasında bir de önerilen modelde yer alan gizil değişkenler arasındaki ilişkilerin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kişilerarası yeterliğin beş boyutundan kendini açmak ve duygusal destek sağlamak haricinde ilişkiyi başlatmak, gücünü gösterme ve çatışma çözme boyutlarının anne- babaya ve arkadaşlarına bağlanma ile öznel iyi oluş arasında kısmi aracılık ettiği görülmüştür. Anne-babaya ve arkadaşına bağlanma ile kişilerarası yeterlik ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin cinsiyet açısından farklılaşmadığı, görülmüştür.

Saraç ve ark (2015) cinsiyet, yaş, sınıf, ilişki durumu, ilişki süresi gibi sosyo-demografik değişkenler ile romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançlar ve ilişki algısının ilişki doyumunu yordamadaki etkisini araştırmak için yaptığı çalışmaya 299 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre bireylerin ilişki doyumlarını, aşırı beklentiler, farklı düşünmek, cinsiyet farklılıkları, dini değerler, iletişim, arkadaş ilişkileri, aile ilişkileri anlamlı olarak yordadığı görülmüştür.

Türkan (2016) ergenlerin anne ve babaya bağlanma düzeylerinin cinsiyet ve Türkiye'deki coğrafi bölgelere göre incelenmek amacıyla yaptığı çalışmaya 6061 ergen katılmıştır. Araştırma sonucuna göre, ergenlerin anne ve babaya bağlanma ölçeğinden aldıkları puanlar bölgelere göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu yönündedir. İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde yaşayan ergenlerin bağlanma düzeylerinin diğer bölgelerde yaşayan ergenlere göre daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyet açısından bakıldığında ise, erkek öğrencilerin puanlarının, kız öğrencilerin puanlarından daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma da

Türkiye'deki ergenlerin ebeveynlerine bağlanmalarında cinsiyet ve bölgesel farklar olduğu görülmüştür.

Koçak ve Karasu (2016) bu çalışmanın amacı ergenlerde özerkliğin yordayıcısı olarak bağlanma stilleri ve proaktif kişilik yapılarının ve ayrıca demografik özelliklere bağlı olarak öğrencilerin özerklik, bağlanma stilleri ve proaktif kişilik yapılarında anlamlı farklılaşma olup olmadığının incelenmesidir. Araştırmaya 249 kız, 174 erkek toplam 423 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre özerklik, bağlanma stilleri ve proaktif başa çıkma becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Güvenli bağlanma ve proaktif başa çıkma alt boyutlarının arasında pozitif yönde bir ilişkinin bulunduğu, saplantılı bağlanma ve kaçınma başa çıkma alt boyutlarının negatif yönde bir ilişkilerinin olduğu ortaya çıkmıştır.

İşgör (2017) Bu çalışmada üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri (güvenli, korkulu, saplantılı, kayıtsız) ve akademik başarı ortalamasının merhamet üzerindeki yordama gücünü ve üniversite öğrencilerinin güvenli bağlanma stili ile merhamet puanlarının doğum sırası ve algılanan ana-baba tutumu açısından bir farklılaşma gösterip göstermediğini incelemiştir. Araştırmaya 145'i kız (% 54,9), 119'u erkek (% 45,1), toplam 264 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; güvenli ve korkulu, bağlanma stilleri ile akademik başarı ortalaması değişkenlerinin birlikte, merhametin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Yine araştırma sonucuna göre doğum sırası açısından ortanca çocuk olan üniversite öğrencilerinin güvenli bağlanma stili puanlarının doğum sırası tek çocuk olan öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Doğum sırası ilk çocuk, ortanca çocuk ve son çocuk olan öğrencilerin merhamet puanlarının ise doğum sırası tek çocuk olan öğrencilerden anlamlı derecede daha fazla olduğu görülmüştür.

İlgili alanyazın taramasında, bağlanma stilleri kavramı ile ilgili yurt dışında yapılan çalışmalarda, bu kavramın daha çok bağlanma stillerinin sürekliliği, empati, kişiler arası ilişkiler, sosyal beceri, saldırganlık, benlik saygısı, iletişim becerileri, çatışma çözme stratejileri gibi değişkenler ile ilişkisinin araştırıldığı belirlenmiştir.

Yurt içinde gerçekleştirilen çalışmalarda ise bu değişkenlerin yanı sıra anne-babaya, arkadaşlara bağlılık düzeyleri, davranış örüntüleri, akademik başarı, yalnızlık düzeyleri, kimlik statüleri, istismar, öznel iyi oluş, utanç, suçluluk, yalnızlık duygusu, cinsiyet rolleri, stresle başa çıkma stratejileri, evlilik doyumları, özerklik gibi değişkenlerin bağlanma stillerini yordayıp yordamadığı ile ilgili farklı araştırma sonuçlarının olduğu belirlenmiştir.

2. Affetmeyle İlgili Yapılan Araştırmalar:

a. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Coyle ve Enright (1997) yaptıkları araştırmadan elde ettikleri bulgular affetme davranışı sergileyen kişilerin affetme düzeyleri arttığında öfke, anksiyete ve keder gibi bazı olumsuz duyguların azaldığı görülmüştür.

McCullough, Rachal, Sandage, Worthington, Brown ve Hight, (1998) evli çiftlerle ilişki uyumu ve bağlanmanın affetmeyle ilişkisini incelemişlerdir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre; eşlerin birbirlerine karşı işledikleri suçtan dolayı ortaya koydukları affetme davranışının ilişki doyumu ve bağlanma ile ilişkili olduğunu görmüşlerdir. Buna göre affetmenin, mutlu ve bağlı çiftlerde daha yoğun olduğu görüşünü destekler niteliktedir. Yine bu yazarlar, üniversite öğrencileriyle yaptıkları ve aynı makalede yayınladıkları çalışmalarında işlenen suç öncesi ilişkinin yakınlığının, affetmeyi kolaylaştırdığını yönünde bulgular elde etmişlerdir.

Konstam ve arkadaşları (2001) yapmış oldukları çalışmalarında utanç, öfke, suçluluk ve empatinin affetme üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Affetme ve uyum sağlayıcı suçluluk eğilimi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Fakat utanç eğilimi ile affetme arasında bir ilişki bulamamışlardır. Empatik ilgi ve bakış açısı puanı

yüksek çıkan kişilerin olan affetme puanlarının da yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bir diğer bulguda öfkenin derecesi azaldıkça bireylerdeki affetme oranının arttığıdır.

Macaskill ve arkadaşları (2002) kendini ve başkasını affetme ile duygusal empati arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında empati düzeyi fazla olan kişilerin karşısındakini kolay affedebildikleri, fakat empati düzeylerinin yüksek olmasının kendilerini affetmede etkili bir unsur olmadığını ortaya koymuştur. Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu da yaş ile kendini affetme, başkasını affetme ve duygusal empati arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı yönünde olmuştur. Yine kendini ve başkasını affetme bakımından kadınlar ile erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

McCullough, Tsang ve Fincham (2003) “affedicilik, sabır ve zaman” adındaki çalışmada suçla ile bağlantılı kişilerarası motivasyonun gerçekleşmesinin üç psikolojik parametreden doğduğunu belirtmektedirler. Bunlar; sabır, affetme eğilimi ve geçici affedicilik olduğunu düşünmüşlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre; suçlara karşılık olarak yapılan affediciliğin empati ve sabırla da ilişkili olduğu görülmüştür.

Neto ve Mullet (2004) Üniversite öğrencileri ile yaptıkları araştırmalarında başkalarını affetme, özsaygı, utangaçlık, utanç, benlik kurgusu ve algılanan yalnızlık arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre; özsaygı ile yalnızlığın, affetmeyle ilişkisinin olmadığı, başkalarına bağımlı benlik algısına sahip kimselerin karşısındakini daha kolay affettiği tespit edilmiştir. Elde edilen bir başka bulgu da başkalarından bağımsız benlik algısına sahip kişilerin kendisine karşı suç işleyen kimselere karşı kızgınlık duygusunu devam ettirme durumlarının daha fazla olduğu yönünde olmuştur.

Lawler ve diğerlerinin (2005) orta yaş yetişkinlerle yaptıkları çalışmada affedicilik ve onun yol açtığı çeşitli sağlık problemleri arasındaki ilişkiyi

incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda; affediciliğin, fiziksel sağlık ve birçok kişilik özellikleriyle ilişkisinin olduğu görülmüştür. Affetmeme sonucunda oluşan stres, insan vücudunda zararlı maddelerin salgılanmasına neden olduğu ve buna bağlı olarak tansiyon yükselmesi, hormonal dengesizliklerin ortaya çıkması, kalp rahatsızlıkları, bağışıklık sistemi hastalıkları, nörolojik bozuklukların görülmektedir.

Ysseldyk, Matheson ve Anisman (2007) üst düzey affetme davranışıyla ve alt düzey intikamcılığın psikolojik sağlıkla (düşük düzeyde depresyon, yüksek yaşam doyumu) ilişkisinin araştırıldığı çalışmada, üst düzey affetme davranışıyla ve alt düzey intikamcılığın psikolojik sağlıkla ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Ruminasyonun kısmen düşüncelere dalma stilini etkilediğini, bu durumun affetme ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkiye etki ettiği yönünde bulgulara rastlanmıştır.

Breen, Kashdana, Lenser ve Fincham (2010) minnettarlık ve affetmenin; duygusal savunmasızlık, olumsuz ve pozitif psikolojik süreçlerle ilişkisini inceledikleri araştırmalarında, minnettarlık ve affetmenin duygusal savunmasızlık, olumsuz ve pozitif psikolojik süreçlerle olumlu ilişkisinin olduğu görülmüştür. Araştırmalarında affetme ve minnettarlık düzeyleri yüksek olan kişilerin, öfke, yalnızlık ve depresif belirtileri az oranda gösterirken; kabul, empati ve öz-duyarlık gibi davranışları büyük oranda gösterdikleri saptanmıştır. Araştırmanın elde edilen veriler öz-duyarlık ile affetme arasında olumlu yönde ilişkiler olduğu yönündedir.

Christensen, Padilla- Walker, Hardy ve Day'ın (2011) ergenlik çağında çocukları bulunan ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin affedicilik düzeyini yaptıkları çalışmada incelemişlerdir. Ebeveyn ve çocuklardan açık uçlu sorular sorarak ve gözlem yoluyla bilgiler toplanmıştır. Yapısal eşitlik modellemesi yol analizi kullanılarak, anne ile çocuk arasındaki ilişki düzeyi ve ergenlerin kendi sosyal-bilişsel yeterlilikleri açısından affedicilik arasında ilişkiye rastlanmıştır.

Webb, Dula ve Brewer (2012), üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırmasında affetme ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Araştırma sonuçlarına göre dindarlık, kendini ve başkalarını affetme ve tanrının kendisini affettiğine inanmanın düşük düzeyde saldırganlıkla ilişkili olduğu görülmüştür.

Üniversite öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada (Seaton ve Beaumont, 2014) 228 kişi katılmıştır. Araştırmada kimlik kazanım tarzlarıyla (bilgilendirici, kuralcı, dağınık-kaçıncı) ego esnekliklerinin başkalarını affetme düzeyleri ile ilişkilerinin olup olmadığını araştırmışlardır. Yapılan çalışmadan kişilerin bilgilendirici kimlik kazanım stili gösterme oranları artıkça affetme düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Dağınık-kaçıncı kimlik kazanım stilinin affetme ile ilişkisinin olumsuz olduğu, kuralcı stil ile affetme arasında ise anlamlı düzeyde ilişkisinin olmadığı belirtilmiştir.

Orbon, Mercadob ve Balila (2015) uyuşturucu merkezlerinde tedavi amacıyla yatan kişilerin iyileşme sürecinde affedicilik terapinin tedaviye katkılarını inceledikleri çalışmaya; uyuşturucu rehabilitasyon merkezinde tedavi gören 58 kişi katılmıştır. Bunlardan 29 kişi kontrol ve 29 kişi de deney grubunu oluşturulmuştur. Deney grubuna 12 seanslık affedicilik terapisi uygulanmış, kontrol grubuna ise geleneksel tedavi uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular; affedicilik terapisi alan uyuşturucu bağımlısı kişilerin uyuşturucuyu tekrar kullanma ihtimalinin azalmış ve minnettarlık seviyelerinin de artmış olduğu gözlemlenirken; kontrol grubundaki kişilerde herhangi bir değişiklik görülmemiştir. Çalışmaya katılanlardan affedicilik terapisi uygulanan kimselerin geleneksel yöntemlerin uygulandığı kimselerden daha çabuk bir şekilde iyileştikleri tespit edilmiştir.

b. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Ülkemizde affetmeyle ilgili çalışmalar son yıllarda artış göstermiştir. Evli kadınlar ve evli erkekler üzerinde gerçekleştirerek evlilik uyumlarının, nedensellik ve sorumluluk yüklemelerinin evlilikteki affetmeyi ne düzeyde yordadığını incelediği araştırmasında Taysi (2007) 80 evli çiftle çalışmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, evli kadınlar, evli erkeklere göre eşinin kendisine verdiği zararı daha çok incitici bulmuşlar, affetme, yükleme ve evlilik uyumu açısından cinsiyetler arasında bir farklılığa rastlanmamıştır. Çiftlerde affetme üzerinde, evlilik uyumunun ve yüklemelerin yordayıcı etkisine rastlanmıştır. Evli kadınlar ve evli erkeklerde, affetme, nedensellik yüklemelerine göre sorumluluk yüklemeleri tarafından daha iyi yordanmıştır. Evli kadınlarda affetmeyi en iyi yordayan sorumluluk yüklemeleridir. Evli erkeklerde ise affetme evlilik uyumu ve sorumluluk yüklemelerini yordadığı görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bir başka bulgu, zararın şiddeti arttıkça bağışlamanın zorlaştığı olmuştur.

Türkiye’de affetmeyle ilgili yapılan bir başka araştırmada Alpay’ın (2009) evli bireylerde, evliliklerine ilişkin doyumları, benlik saygısı düzeyleri, affetme, romantik kıskançlık, empatik eğilimleri, incinme düzeyleri açısından cinsiyet temelli farklılıkları araştırdığı çalışmadır. Araştırmadan elde edilen bulgular incinme derecesi, evlilik doyumları ve empati düzeyi yönünde evli çiftlerde cinsiyete bağlı farklılıklara rastlanmıştır. Araştırmada, evli kadınların incinme seviyelerinin, evli erkeklere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. İlişki doyumunu bakımından evli erkekler evli kadınlara nazaran ilişkilerinden daha fazla doyum aldığını ifade ettikleri görülmüştür. Kadınlar ve erkeklerin empati düzeylerinin birbirinden farklı olduğu saptanmıştır. Araştırmada evli kadınların empati düzeyleri evli erkeklerin empati düzeylerinden daha yüksek çıkmıştır. Araştırmadan elde edilen başka bir sonuç da, affetmenin en iyi yordayıcılarınının 2. tür kıskançlık tetikleyicilerinin, empatinin, incinme derecesi ve benlik saygısının olduğu saptanmıştır. İncinme algısı affetmeyi olumlu olarak yordadığı ve diğer değişkenlerin evli bireylerde affetmeyi anlamlı olarak yordamadığı görülmüştür.

Ayten (2009) affetme eğilimi ve bu eğilimin demografik değişkenler (cinsiyet, yaş vb), ve dindarlık ile ilişkisini incelediği çalışmasına 17 ile 70 arasında değişen 321 kişi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, affetme eğilimi ile cinsiyet, yaş, medeni durum ve sosyal çevre değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Dindarlık ile genel affetme eğilimi ve affetme eğilimini oluşturan "*iyimserlik*" alt boyutu arasında olumlu, "*kaçma*" ve "*öç alma*" alt boyutları arasında olumsuz ilişki olduğu görülmüştür. Yine bu çalışmada affetme eğilimi ile "gurur" arasında olumsuz, "alçakgönüllülük" arasında olumlu ilişkiye rastlanmıştır.

Bugay (2010), Hall ve Fincham (2008) 'ın kendini affetme kuramsal modeline dayanarak bireyin kendini affetmesinde sosyo-bilişsel (kontrol odağı, ruminasyon ve başkalarınınca belirlenen mükemmeliyetçilik), duygusal(utanç ve suçluluk) ve davranışsal (telafi edici davranışlar) değişkenler arasındaki yapısal ilişki ve bu değişkenlerin kendini affetmedeki katkılarını araştırmıştır. Çalışmasından elde edilen bulgulara göre, özellikle ruminasyon, utanç, başkalarınınca belirlenen mükemmeliyetçilik ve telafi edici davranışların kendini affetmenin önemli yordayıcıları olduğunu saptanmıştır.

Bugay ve Demir (2011) hataya ilişkin özelliklerinin başkalarını affetme ile ilişkisini anlamak ve hataya ilişkin özelliklerin başkalarını affetmeyi ne kadar yordadığını araştırmak amacıyla yaptıkları çalışmadan elde ettikleri bulgular şöyledir; öğrencilerin büyük bir kısmının hata özelliklerinin affetmeyi fazlasıyla etkilediğini saptamışlardır. Yine hataya ilişkin özelliklerin üniversite öğrencilerinin başkalarını affetme düzeyinin %10'unu açıkladığı görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin affetme düzeylerini birinci sırada "hatadaki sorumluluk", ikinci olarak da "hatanın yol açtığı sonuçlar" ve son olarak da "hatanın kimin tarafından yapıldığı" değişkenlerinin anlamlı olarak yordadığı saptanmıştır.

Akın ve Özdevecioğlu (2012) Örgütlerde çalışanların affetme eğilimi, intikam niyeti ve ruh sağlıkları arasındaki ilişkiler ile affetme eğiliminin ve intikam niyetinin çalışanların ruh sağlıkları üzerindeki etkisinin belirlenmesi amacıyla yaptıkları çalışmadan elde ettikleri bulgulara göre; insanların başkalarını ve bazı durumları affetmeleriyle ruh sağlıkları arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişkinin olduğuna rastlanmıştır. Yine, bireylerin intikam niyetleriyle ruh sağlıkları arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Demografik özelliklere bakıldığında ise işçilerin ruh sağlıklarının yöneticilere göre daha yüksek olduğu, ayrıca işçilerin intikam niyetlerinin yöneticilere nazaran daha az olduğu, evlilerin affetme davranışlarının bekâr olanlara göre daha fazla olduğu, bekârların ruh sağlığının evlilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çardak (2012) araştırmasında, affedicilik eğilimini arttırmaya yönelik psikoeğitim programının üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük, psikolojik iyi oluş, öfke kontrolü, sürekli kaygı üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda psiko-eğitim programının, affetme değişkeni ve çalışmada yer alan tüm değişkenler üzerinde deney grubu lehine bir gelişme gösterdiği görülmüştür.

Asıcı (2013) öğretmen adaylarının affetme özellikleri, öz-duyarlık ve benlik saygısı ilişkisi ve bu değişkenlerin bazı sosyodemografik özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmek amacıyla yaptığı çalışmasının sonuçlarına göre öğretmen adaylarının affetme özellikleri ile öz-duyarlık ve benlik saygısı arasında olumlu ilişkiye rastlanmıştır. Affetme ölçeğinin alt boyutları (kendini affetme, başkasını affetme, durumu affetme) ile öz-duyarlık ölçeğinin pozitif alt boyutları (öz-sevecenlik, paylaşımların bilincinde olma, bilinçlilik) arasında olumlu bir ilişki varken; negatif alt boyutları (öz-yargılama, izolasyon, aşırı özdeşleşme) arasında ise olumsuz ilişkilerin olduğu gözlemlenmiştir.

Şahin (2013) affedicilik ile psikolojik iyi olma arasındaki ilişkiyi incelemek için yapmış olduğu araştırmasında 327 öğrenci ile çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda affedicilik ile psikolojik iyi olma düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin affedicilik düzeylerinin cinsiyet, algılanan gelir düzeyi ve ebeveyn tutumları açısından farklılık göstermediği görülmüştür. Psikolojik iyi olma düzeylerinin cinsiyet ve ebeveyn tutumları açısından farklılık gösterdiği; algılanan gelir düzeyi açısından anlamlı farklılıklar göstermediği saptanmıştır.

Karakaş (2014) araştırmanın amacı Gerçeklik Terapisi Yönelimli Dini Başa Çıkma Grupla Psiko-eğitim Programının “Affetme Esnekliği” Kazandırma, “Empati” ve “Stresle Baş Etme” üzerinde etkisi olup olmadığını incelemektir. Araştırmanın sonuçlarına göre; “Gerçeklik Terapisi Yönelimli Grupla Psiko-eğitim Programı” uygulaması affetme esnekliği kazandırmada tanıma, içselleştirme ve uygulama ile birlikte bütün alt boyutlarda, empati bilişsel, duyuşsal ve toplam boyutlarında ve stresle başa çıkmanın tüm alt boyutlarında etkili olduğu görülmüştür.

Çoklar (2014) kişilik özellikleri ile affetmeye isteklilik arasındaki ilişkinin incelenmesi ve adalet duyarlılık ve öç almanın bu ilişkideki olası aracılık rollerinin araştırılması amacıyla yapılan çalışmanın sonuçlarına göre; öç alma ve adalet duyarlılığın affetmeye istekliliği, duygusal tutarsızlık, narsisizm ve adalet duyarlılığın öç almayı, duygusal tutarsızlık ve narsisizmin adalet duyarlılığı yordadığı görülmüştür. Adalet duyarlılık ile affetmeye isteklilik arasındaki ilişkide ve duygusal tutarsızlıkla affetmeye isteklilik arasındaki ilişkide öç almanın kısmi, adalet duyarlılığın tam aracı rolünün olduğunu, arıca adalet duyarlılık ile affetmeye isteklilik arasındaki ilişkide öç almanın kısmi aracılık rolünün olduğu saptanmıştır.

Cuğ (2015), yapılan araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin kendini affetme, öz-duyarlılık, öznel yaşam enerjisi ve mutluluğa yönelimlerinin öznel iyi

oluşu yordamadaki etkisini saptamaktır. Yapılan araştırmadan elde edilen bulgular; öznel yaşam enerjisinin öznel iyi oluşun en güçlü yordayıcısı olduğunu; öznel iyi oluşu yordayan kendini affetme, öz-duyarlılık ve öznel yaşam enerjisine anlam yöneliminin aracılık ettiğini ancak keyif yöneliminin aracılık etmediğini görülmüştür.

Ulus (2015), ergenlik döneminde çocuğu olan annelere uygulanan empati eğitim programının onların empati ve affetme düzeyleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan çalışmanın sonuçlarına göre empati ve affetme arasında anlamlı bir ilişki olduğu, verilen empati eğitiminin affetme düzeyini olumlu etkilediği saptanmıştır.

Kaya (2015), üniversite öğrencilerinin mükemmeliyetçilik ve affetme düzeyleri arasındaki ilişki de duygusal zekânın aracı rolünün incelendiği araştırmada affetme ile mükemmeliyetçilik arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, affetme ile duygusal zekâ arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, mükemmeliyetçilik ile duygusal zekâ arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Affetme ve duygusal zekâ düzeylerinin cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır.

Satıcı (2016) üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş, affetme, intikam ve sosyal bağlılıkları arasındaki ilişkiler incelenmek amacıyla yapmış oldukları çalışmalarından elde edilen bulgular; Yapısal eşitlik modeli sonrasında, sosyal bağlılığın; üniversite öğrencilerinin affetmeleri ve öznel iyi oluşları arasında kısmi aracı, intikamları ve öznel iyi oluşları arasında ise tam aracı role sahip olduğunu belirten modelin en iyi yapısal model olduğu görülmüştür. Alternatif modellerde ise üniversite öğrencilerinin sosyal bağlılıkları affetme ve intikamın aracılığıyla öznel iyi oluşu yordadığı modelin de kabul edilebilir uyum iyiliğine sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Güloğlu, Kararırmak, Emiral (2016), çocukluk çağı travmalarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve çocukluk çağındaki travmatik yaşıantılarının tinsellik ve affetme (kendini, durumu ve kişıyi) üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmanın sonucuna göre; erkeklerin cinsel istismar, duygusal istismar, fiziksel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmale kadınlardan daha çok uğradığı görülmüştür. Yine, çocukluk çağını travması yaşıamışı üniversite öğrencilerinin, tinsellik, kendini affetme, durumu affetme ve başkalarını affetme düzeylerinin çocukluk döneminde travma yaşıamışı kişilere göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Affetme kavramı ile ilgili alanyazın taramasında, yurt dışıında yapılan çalışmalarda, öfke, anksiyete, keder, ilişıki uyumu, utanç, suçluluk, empati, sabır, özsaygı, benlik kurgusu ve yalnızlık, fiziksel sağlık, kişilik özellikleri, depresyon, yaşıam doyumu, minnettarlık, duygusal savunmasızlık, dindarlık, kimlik kazanım tarzları gibi değişkenler ile ilişıkinin araştırıldığı belirlenmiştir. Yurt içinde bu alanda gerçekleştirilen çalışmalarda ise bu değişkenlerin yanı sıra evlilik uyumlarının, nedensellik ve sorumluluk yükleme, ilişıki doyumu, romantik kıskançlık, incinme düzeyleri, mükemmeliyetçilik, ruminasyon, belirsizliğe tahammülsüzlük, psikolojik iyi oluş, öfke kontrolü, sürekli kaygı, öz-duyarlık, intikam, travmatik yaşıantılar değişkenlerin affetmenin anlamlı birer yordayıcısı olduğu, sosyal çevre, cinsiyet, yaşı, medeni durum gibi demografik değişkenlerin ise affetmeyi yordayıp yordamadığı ile ilgili farklı araştırma sonuçlarının olduğu belirlenmiştir.

3. Bağlanma Ve Affetmeyle İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışıında Yapılan Araştırmalar

Edwards (2007) yaptığı araştırmasında; güvenli bağlanma stili ile affetme arasındaki ilişıkiye dikkatleri yöneltmiş ve bu ilişıkide çatışmaya dönük uyumsal duygular ile suç işleyen kişıye dönük empatinin kısmen aracı rolü olduğunu ortaya koymuştur. Güvenli olmayan bağlanma stillerindeki kişilerinse yaşıanan çatışmayı

daha çok tehdit edici buldukları, karşısındaki kişilerle daha az empati kurdukları ve daha az affedici oldukları görülmüştür.

Bir başka araştırma da (Burnette ve ark., 2009) kaygılı ve kaçınan bağlanma stilineki kişilerin affetme yönlerinin daha düşük olduğu, ayrıca da güvenli olmayan bağlanma stilleri ile depresif semptomlar arasındaki ilişki de affetmenin aracı rolünün olduğu sahip olduğu görülmüştür. Bağlanma stilleri ve içsel çalışan modeller ile kişilerin affetme davranışları arasındaki ilişkiler yapılan araştırmalar tarafından da desteklenmektedir.

Burnette ve ark. (2009) yapmış oldukları araştırmada bağlanma kuramı içerisinde empati, ruminasyon, depresif belirtiler ve affetme arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmanın sonucunda; güvensiz bağlanma stiline sahip kimselerin düşük düzeyde affedicilik gösterdikleri ayrıca derin düşünmenin etkisiyle kaygı düzeyleri yüksek bireyler olduğu görülmüştür. Ayrıca, kaçınma düzeyi yüksek kimselerin empati yapabilme becerilerinin yetersiz olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte ruminasyonun ve empati düzeyinin düşük olması depresif belirtilerin ortaya çıkmasına neden olduğu görülmüştür.

Karremans ve arkadaşları (2003) yaptıkları çalışmalarında affetmeyi etkileyen faktörlerin yanı sıra affetmeden sonra görülen olguları incelemiştir. Araştırma da affetmenin psikolojik iyi olmaya etkisine değinilmiştir. Psikolojik iyi olmayı sağlayan bir diğer etkeninde bağlanma olduğu düşünülmüştür. Bu düşünceden hareketle güçlü bağlanan kimselerin kolay affedebildiği dolayısıyla da psikolojik iyi olmayı arttırdığı açıklanmıştır.

Dwiwardani ve diğerleri (2014) affetmenin bağlanma stilleri ve yılmazlık tarafından anlamlı düzeyde yordanıp yordanmadığı araştırdıkları çalışmalarına 18 ile 75 yaşları arasında 245 kişi katılmıştır. Araştırmada Heartland Affetme Ölçeğinin

kullanıldığı çalışmada yılmazlığın affetmeyi olumlu yönde, kaygılı ve kaçınmalı bağlanmanın ise olumsuz yönde yordadığını saptamışlardır.

Tsang, McCullough ve Fincham (2006), affetmenin suç işleyen kişiye karşı yeniden bağlanma ve yakınlık arasındaki ilişkiyi detaylı olarak inceledikleri araştırmalarını üniversite öğrencileriyle yapmışlardır. İşlenen suçtan sonra, zamanla katılımcıların kaçınma ve intikam davranışlarında azalma olduğu ve suç işleyen kişiye karşı iyimserlikleri arttıkça, yakınlık ve bağlanmanın arttığı görülmüştür.

Yıldırım (2009), yakın ilişkilerde bireylerin bağlanma stilleri, sorumluluk yüklemeleri ve güdüsel bir sistem olarak ele alınan affetme arasındaki ilişkileri incelemek ve bağlanma stilleri ile affetme arasındaki ilişkide sorumluluk yüklemelerinin aracı rolünü sınamak amacıyla yapılan çalışmanın sonuçlarına göre; hem bağlanma stilleri hem de sorumluluk yüklemeleri affetme ve alt boyutları olan öz alma, kaçınma ve iyilikseverliğin yordayıcısı olduğu görülmüştür. Bağlanma stilleri ile affetme arasındaki ilişkiye sorumluluk yüklemeleri kısmen aracılık ettiği görülmüştür. Güvenli bağlanan kişilerin daha fazla affettiği, saplantılı bağlanma stilinin affetmeyi yordamadığı saptanmıştır.

Bağlanma ve affetmeyle ilgili alanyazında yurt dışında son yıllarda pek çok çalışmanın olduğu görülürken, Türkiye’de bu konuyla ilgili çalışmaların çok sınırlı olduğu görülmektedir.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubunu, araştırma verilerinin toplanması, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, araştırma sonucunda elde edilen verilerin çözümü ve yorumlanmasına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

A. Araştırma Modeli

Bu araştırmada kullanılan model ilişkisel tarama yöntemidir. Araştırmada kullanılan ilişkisel tarama yöntemi, "iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/ya da derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir" (Karasar, 2009). Bu çalışmada da bireylerin bağlanma stilleri ve affetme biçimleri arasındaki ilişkiler incelendiğinden ilişkisel tarama modeli yöntem olarak seçilmiştir.

B. Araştırma Grubu

Bu çalışmanın araştırma grubu, 2016-2017 akademik yılında Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesinde eğitimine devam eden 3682 üniversite öğrencidir.

Bu araştırma eğitim fakültesinde öğrenim gören 602 öğrenciyle küme örneklem yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada çalışma grubu alınırken her bölüm birer küme olarak kabul edilmiştir ve ilgili bölümlerden bir çalışma grubu seçilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 22, yaş aralığı da 18- 47 arasın da değişmektedir.

C. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde eğitim gören öğretmen adaylarına araştırmacı tarafından geliştirilen 'Kişisel Bilgi Formu', Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe'ye Sümer ve Güngör (1994) tarafından uyarlanmış, 'İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA)', Thompson ve diğerleri (2005) tarafından geliştirilen ve

Bugay (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan 'Heartland Affetme Ölçeği' uygulanmıştır.

1. İlişki Ölçekleri Anketi (İ.Ö.A)

İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA), Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Bu ölçeği Türkçe'ye Sümer ve Güngör (1994) uyarlamıştır. Ölçek, toplamda 30 maddeden oluşmuş, ölçekte dört bağlanma stili olan güvenli, saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanmayı ölçmesi hedeflenmiştir. İlişki Ölçekleri Anketi, Hazan ve Shaver'ın (1987) bağlanma ölçümündeki paragraflarından, Bartholomew ve Horowitz'in (1991) İlişki Anketi (İA) ve Collins ve Read'in (1990) Yetişkin Bağlanma Ölçeği'nde kullanılan maddelerden oluşturulmuştur. Katılımcılar, her bir maddenin kendilerini ve yakın ilişkilerdeki genel tutumlarını ne derece tanımladığını 7 basamaklı bir ölçek üzerinde işaretlemişlerdir (1 = beni hiç tanımlamıyor; 7 = tamamıyla beni tanımlıyor). Güvenli ve kayıtsız bağlanma stilleri beşer maddeyle ölçülürken, saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri dörder madde ile ölçülmektedir. Dört bağlanma stilini belirleyen sürekli puanlar bu stilleri ölçmeyi amaçlayan maddelerin toplanmasından ve bu toplamın her bir alt ölçekteki madde sayısına bölünmesiyle bulunur. Bu sayede, alt ölçeklerden alınabilecek puanlar 1 ile 7 arasında değişmektedir. Bu yolla tespit edilen sürekli puanlar katılımcıları bağlanma stilleri içerisinde gruplandırmak için de kullanılmaktadır. Gruplandırma aşamasında her bir katılımcı, en yüksek puana sahip olduğu bağlanma kategorisine atanmaktadır.

Türkçe'deki geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Sümer ve Güngör (1999) tarafından yapılmıştır. İÖA'ya ilişkin alt ölçeklerine ait iç tutarlılık katsayıları (alfa değerleri) 27 ile .61 arasında değişmektedir. Test tekrar test güvenilirliği .54 ve .78, olarak belirlenmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda, varyansın %46'sını açıklayan birinci faktör korkulu ve güvenli bağlanma stillerini (sırasıyla .80 ve -.84), varyansın %33'ünü (toplam %76) açıklayan ikinci faktör saplantılı ve kayıtsız bağlanma stillerini (sırasıyla .69 ve -.94) kapsamaktadır (Sümer ve Güngör, 1999: 80, 81) Çoklu özellik-çoklu yöntem matrisine göre geçerlik çapraz ekseninde yer alan ve farklı yöntemlerle ölçülen aynı özelliklere ilişkin korelasyonlara karşılık gelen değerler de

görece yüksektir. Bu değerler .49 ile .61 arasında değişmektedir. Bu sonuç kullanılan ölçeklerin kabul edilir düzeyde birleşen geçerliğine sahip olduğunu göstermektedir. İÖA'nın yapı geçerliliğinin sınındığı ikinci araştırmada genel olarak, yetişkin bağlanma stillerinin Bartholomew ve Horowitz'in (1991) dörtlü bağlanma modeline uygun olarak Türk örnekleme üzerinde de tanımlanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Birleşik Devletler'de yapılan çalışmalarda İÖA alt ölçeklerinin iç tutarlılığı değişken ve görece düşük düzeyde bulunmuştur (Sümer ve Güngör, 1999). Örneğin Griffin ve Bartholomew'un (1994) çalışmasında cronbach alfa değerleri güvenli stil için $\alpha = .41$ 'le kayıtsız stil için $\alpha = .70$ arasında değişmektedir. Griffin ve Bartholomew'a göre İÖA alt ölçeklerinin iç tutarlılık katsayılarının düşük olması, İÖA alt ölçeklerinin az sayıda maddeden oluşmasından veya ölçeklerin psikometrik kalitesinin yetersizliğinden kaynaklanmamaktadır. Bu araştırmacılara göre esas neden, alt ölçeklerin hem benliği hem de başkalarına ilişkin iki boyutu birlikte içermesidir. Örneğin; güvenli stile ait alt ölçekleri oluşturan iki maddeden "Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım" maddesi başkaları modeli boyutunu yansıtırken "Yalnız kalmaktan korkarım" maddesi (ters puanlanmaktadır), benlik modeli boyutunu yansıtmaktadır. Bunun yanısıra, İÖA alt ölçeklerinin faktör yapıları açısından bir karmaşıklık yaratmasına rağmen bu yolla ölçümlenen bağlanma stillerinin yine de yapı geçerliliğine sahip olduğu saptanmıştır (Griffin ve Bartholomew, 1994) Sümer ve Güngör tarafından yapılan çalışmada (1999) İÖA 'nın alt ölçeklerine ait Türkiye örneklemindeki iç tutarlılık katsayıları ise .27 ile .61 arasında değişmektedir. Bu çalışmada ise İÖA'nın alt ölçekleri arasındaki iç tutarlılık katsayıları .23 ile .54 arasında değişmektedir. Ancak Sümer ve Güngör İÖA'nın Türkiye örnekleme üzerinde yaptıkları çalışmada test tekrar test güvenirliliğinin beklenen kararlılığı gösterdiğini rapor etmişlerdir. Ölçeğin bu haliyle Türkiye'de kullanılabilirliği ifade edilmiştir.

2. Heartland Affetme Ölçeği (H.İ.Ö)

Thompson ve diğerleri (2005) tarafından geliştirilen Türkçeye uyarlanması (2010) Bugay tarafından yapılan ölçek 18 maddelik 7'li Likert tipi bir ölçektir. Bugay

(2010) ölçeğin orijinal 3 faktörlü yapısının Türk örnekleme için uygun olup olmadığını 376 üniversite öğrencisi üzerindeki çalışmada gerçekleştirilmiştir. Heartland Affetme Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması amacıyla açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılarak ölçeğin uyum değerleri yeterli seviyede olduğu tespit edilmiştir. Geçerlilik çalışması için yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucuna göre ölçeğin üç boyutunun birlikte toplam varyansın %45.46'sini açıkladığı görülmüştür. Heartland Affetme Ölçeği'nin yapı geçerliliğine yeterli düzeyde sahip olduğunu görülmüştür. Yine bütün maddelerin orijinal forma uygun olarak kendi boyutlarında yer aldığı görülmüştür. Ölçeğin orijinaline uygun olarak üç faktörlü yapıya sahip olduğu ve Türk örnekleme için uygunluğu tespit edilmiştir. [$\chi^2 (124) = 289.49, p = .00; \chi^2/df\text{-ratio} = 2.33; GFI = .92, CFI = .90, RMSEA = .06$]. Yine geçerlik araştırmaları kapsamında madde toplam korelasyonunda tüm maddeler .30'un üzerinde bulunmuştur. Ölçeğin kendini, başkalarını ve durumu affetmek olmak üzere üç alt boyutu vardır. Bu boyutların her birinde 6 madde olup tek başına bir ölçek olarak kullanılabilir. Ölçeğin Türkçe formunun güvenilirliği için Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmış ve kendini affetme alt ölçeği için .64, başkalarını affetme alt ölçeği için .79 ve durumu affetmek alt ölçeği için .76 bulunmuştur. Bu çalışmada ise Cronbach Alfa katsayısı kendini affetme alt ölçeği için .53 başkalarını affetme alt ölçeği için .71, durumu affetmek alt ölçeği için .68, toplam affetme puanı için .79 bulunmuştur.

3. Kişisel Bilgi Formu

Çalışmada öğrencilere ilişkin demografik bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Etik kurallar ve gerçekçi cevaplar alabilmek amacıyla kişisel bilgi formu ile katılımcılara kimlik bilgilerini içeren sorular yöneltilmemiştir.

Bu form araştırma grubundaki üniversite öğrencilerinin; gelir düzeylerini, kardeş sayısını, anne- baba eğitim düzeyini, algılanan akademik başarılarını belirlemek amacıyla düzenlenmiş ve kapalı uçlu sorulardan oluşturulmuştur.

D. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan verilerin toplanması için Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi pdr, sınıf öğretmenliği, türkçe öğretmenliği, okul öncesi öğretmenliği, sosyal bilgiler öğretmenliği, ilköğretim matematik öğretmenliği, fen bilgisi öğretmenliği, müzik öğretmenliği, resim öğretmenliği, beden eğitimi öğretmenliği ve btö, bölümlerine gidilerek öğretmen adaylarına önce araştırmayla ilgili bilgi verilmiş ardından da ölçekler uygulanmıştır. Verilerin toplanması her bir grupta yaklaşık olarak 35-40 dakika sürmüştür.

E. Veri Analizi

Çalışmada elde edilen veriler SPSS ortamına kodlandıktan sonra, ana değişkenlere ilişkin bilgiler için betimleyici istatistiksel teknik kullanılmıştır (standart sapma, ranj, ortalama puanları). Daha sonra Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile affetme düzeyi (toplam affetme puanı) ve affetmenin alt boyutları (kendini, diğerlerini, durumu affetme) arasında ilişki olup olmadığını test etmek için basit korelasyon, bağlanma stillerinin affetme düzeyi (toplam affetme puanı) ve affetmenin alt boyutlarını yordayıp yordamadığını test etmek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Ayrıca üç ve daha fazla değişkenin ortalama ve anlamlılık değeri için varyans analizi (tek yönlü ANOVA) yapılmıştır.

IV. BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmada öncelikli olarak üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile affetme ve affetmenin alt boyutları (kendini, diğerlerini, durumu affetme) arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığı, bağlanma stillerinin affetme düzeyini yordayıp yordamadığını ve üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile affetme puanının, aile gelir düzeyi, kardeş sayısı, babanın eğitim seviyesi, annenin eğitim seviyesi, akademik başarı değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Tablo 1: Üniversite Öğrencilerinin Demografik Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

	Faktörler	Frekans	Yüzelik Değer	Geçerli Yüzde	Yığılmalı Yüzde
Cinsiyet	Kadın	366	60,9	60,9	60,9
	Erkek	236	39,1	39,1	100,0
	Toplam	602	100.0	100.0	
Aile Gelir Düzeyi	0-1400	191	31.6	31.6	31.6
	1401-2000	149	24.7	24.7	56.3
	2001-3500	176	29.1	29.1	85.4
	3501-5000	58	9.6	9.6	95.0
	5001-6500	12	2.0	2.0	97.0
	6501-+	16	2.6	2.6	99.7
	Toplam	602	100.0	100.0	
Kardeş Sayısı	1	301	49.8	49.8	49.8
	2	205	34.1	34.1	83.9
	3	74	12.4	12.4	96.4
	4+	22	3.6	3.6	100.0
	Toplam	602	100.0	100.0	
Baba Eğitim Düzeyi	Okur				
	Değil	34	56	56	56
	İlkokul	324	53.8	53.8	59.4
	Lise	138	23.0	23.0	82.5
	Üniversite	106	17.5	17.5	100.0
	Toplam	602	100.0	100.0	

Anne Eğitim Düzeyi	Okur Değil İlkokul Lise Üniversite Toplam	Yazar				
			128	21.2	21.2	21.2
			377	62.7	62.7	83.9
			78	12.9	12.9	96.9
			19	3.1	3.1	100.0
			602	100.0	100.0	
Algılanan Başarı Seviyesi	Başarılı Orta Düzey Başarısız Toplam		167	27.8	27.8	27.8
			390	64.7	64.7	92.5
			45	7.5	7.5	100.0
			602	100.0	100.0	

Tablo 1’de çalışma grubundaki üniversite öğrencilerinin demografik değişkenlere ilişkin frekanslar değerleri verilmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin basıklık çarpıklık katsayıları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Basıklık ve Çarpıklık Katsayıları

Ölçekler	Basıklık	Çarpıklık
İlişki Ölçekleri Anketi		
Güvenli Bağlanma	,163	-,025
Korkulu Bağlanma	-,377	-,174
Saplantılı Bağlanma	,116	-,056
Kayıtsız Bağlanma	,124	-,146
Heartland Affetme Ölçeği		
Affetme toplam puan	,802	-,031

1. Üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinin affetme düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığı çoklu doğrusal regresyon analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak değişkenler arasındaki ilişki korelasyon analizi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 3’de de sunulmuştur.

Tablo 3: Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleriyle İle Affetme Puanları Ve Alt Boyutları (Kendini, Başkalarını, Durumu Affetme) Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Bağlanma Stilleri	Correlation	Kendini Affetme	Diğerlerini Affetme	Durumu Affetme	Affetme Toplam puan
Güvenli Bağlanma	Pearson Correlation	,165**	,126**	,235**	,253**
	Sig. (2-tailed)	,000	,002	,000	,000
	N	602	602	602	602
Korkulu Bağlanma	Pearson Correlation	-,173**	-,254**	-,183**	-,283**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000
	N	602	602	602	602
Saplantı Bağlanma	Pearson Correlation	-,076	-,032	-,114**	-,103*
	Sig. (2-tailed)	,061	,428	,005	,012
	N	602	602	602	602
Kayıtsız Bağlanma	Pearson Correlation	-,001	-,122**	,001	-,071
	Sig. (2-tailed)	,985	,003	,976	,081
	N	602	602	602	602

*p < .05

Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile affetme (toplam affetme puanı) ve Affetmenin alt boyutları (kendini, diğerlerini, durumu affetme) arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla Korelasyon analizi yapılmış sonuçları Tablo3’de sunulmuştur. Analiz sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin güvenli bağlanma stili ile kendini affetme ($r= ,165$; $p < 0.01$), diğerlerini affetme ($r= ,126$; $p < 0.01$), durumu affetme ($r= ,235$; $p < 0.01$), ve son olarak da genel affetme puanları ($r= ,253$; $p < 0.01$) arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ayrıca Tablo 3 incelediğinde üniversite öğrencilerinin korkulu bağlanma stili ile kendini affetme ($r= -,173$; $p < 0.01$), diğerlerini affetme ($r= -,254$; $p < 0.01$), durumu affetme ($r= -,183$; $p < 0.01$) ve genel affetme puanları ($r= -,283$; $p < 0.01$) arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Yine Tablo 3 incelediğinde üniversite öğrencilerinin saplantılı bağlanma stili ile kendini affetme ($r = -.076$; $p > .05$), diğerlerini affetme ($r = -.032$; $p > .05$), arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı, bunun yanı sıra saplantılı bağlanma stili ile durumu affetme ($r = -.114$; $p < 0.01$), ve genel affetme puanları ($r = -.103$; $p < .05$) arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Tablo 3 son olarak incelediğinde üniversite öğrencilerinin kayıtsız bağlanma stili ile kendini affetme ($r = -.001$; $p > .05$), durumu affetme ($r = -.001$; $p > .05$), ve genel affetme puanları ($r = -.071$; $p < .05$) arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı, kayıtsız bağlanma stili ile diğerlerini affetme ($r = -.122$; $p < 0.01$) arasındaki ilişkinin ise negatif yönde anlamlı olduğu görülmüştür.

Tablo 4: Bağlanma stillerinin Affetme Düzeyini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	Beta	t	p	İkili r	Kısmi R
Sabit	85,727	4,864	-	17,626	,001**	-	-
Güvenli B	2,599	,602	,176	4,320	,001**	,253	,174
Korkulu B	-2,679	,485	-,232	-5,527	,001**	-,283	-,221
Saplantılı B	-1,537	,525	-,114	-2,930	,004**	-,103	-,119
R : 0 ,349	R ² : 0,122						
F ₃₋₅₉₈ :20,643	p: ,001**						

* $p < .05$

** $p < .001$

Bağlanma stillerinin affetme düzeyini ne şekilde yordadığını ortaya koymak için yapılan çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 4’de verilmiştir. Analiz sonuçlarından anlaşıldığı üzere bağlanma stilleri ile affetme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüş ($R: 0,349$ $R^2: 0.122$), bağlanma stillerinin affetme düzeyinin yordamacısı olduğu bulgusuna rastlanmıştır ($F_{3-598}: 20,643$, $p < .05$).

Bağlanma stillerinin üniversite öğrencilerinin affetme düzeyinin varyansının % 12’sini açıkladığı görülmektedir. Standardize edilmiş regresyon katsayısına göre, (β) üniversite öğrencilerinin affetme düzeyini yordayan değişkenler önem sırasına göre birinci sırada negatif yönde korkulu bağlanma stili olduğu (.000), ikinci sırada pozitif

yönde güvenli bağlanma stili olduğu ve (.000), üçüncü sırada da yine negatif yönde saplantılı bağlanma stili (.004), yer aldığı anlaşılmaktadır.

2. Üniversite öğrencilerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına incelenmiş elde edilen bulgular aşağıdaki tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5: Üniversite Öğrencilerinin Aile Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Faktörler		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Güvenli Bağlanma	Gruplar	161,362	6	26,894	1,082	,372
	Arası					
	Grup içi	14793,049	595	24,862		
	Toplam	14954,412	601			
Korkulu Bağlanma	Gruplar	220,697	6	36,783	1,422	,204
	Arası					
	Grup içi	15395,994	595	25,876		
	Toplam	15616,691	601			
Saplantı Bağlanma	Gruplar	113,740	6	18,957	,985	,434
	Arası					
	Grup içi	11451,272	595	19,246		
	Toplam	11565,012	601			
Kayıtsız Bağlanma	Gruplar	54,762	6	9,127	,485	,820
	Arası					
	Grup içi	11195,098	595	18,815		
	Toplam	11249,860	601			

*p >.05

Üniversite öğrencilerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre bağlanma stilleri puanlarına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 5’de sunulmuştur. Analiz sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinden sırası ile güvenli bağlanma stili, korkulu bağlanma stili, saplantılı bağlanma stili ve kayıtsız bağlanma stili puanlarının aile gelir düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı

düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{6-595} = 1,082$, $F_{6-595} = 1,422$, $F_{6-595} = ,985$, $F_{6-595} = ,485$, $p > .05$).

3. Üniversite öğrencilerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre affetme puanı arasında anlamlı bir fark olup olmadığına incelenmiş elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 6’te sunulmuştur.

Tablo 6: Üniversite Öğrencilerinin Aile Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Affetme Puanına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Faktörler		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Affetme Puanı	Gruplar Arası	959,344	6	159,891	,733	,623
	Grup içi	129706,137	595	217,994		
	Toplam	130665,482	601			

* $p > .05$

Üniversite öğrencilerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre affetme puanına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur. Analiz sonuçlarına bakıldığında üniversite öğrencilerinin affetme puanının aile gelir düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{6-595} = 733$, $p > .05$).

4. Üniversite öğrencilerinin kardeş sayısı değişkenine göre bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına incelenmiş elde edilen bulgular aşağıdaki tablo 7’te sunulmuştur.

Tablo 7: Üniversite Öğrencilerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Faktörler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p

Güvenli	Gruplar Arası	54,842	3	18,281	,734	,532
Bağlanma	Grup içi	14899,570	598	24,916		
	Toplam	14954,412	601			
Korkulu	Gruplar Arası	93,542	3	31,181	1,201	,309
Bağlanma	Grup içi	15523,149	598	25,958		
	Toplam	15616,691	601			
Saplantı	Gruplar Arası	16,248	3	5,416	,280	,840
Bağlanma	Grup içi	11548,764	598	19,312		
	Toplam	11565,012	601			
Kayıtsız	Gruplar Arası	41,425	3	13,808	,737	,530
Bağlanma	Grup içi	11208,436	598	18,743		
	Toplam	11249,860	601			

*p >.05

Üniversite Öğrencilerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları Tablo 7’de sunulmuştur. Test sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin Bağlanma Stillerinden güvenli bağlanma, korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma ve kayıtsız bağlanma puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{3-598}: ,734$, , $F_{3-598}: 1,201$, $F_{3-598}: ,280$, $F_{3-598}: ,737$, $p > .05$).

5. Üniversite öğrencilerinin kardeş sayısı düzeyi değişkenine göre affetme puanı arasında anlamlı bir fark olup olmadığına incelenmiş elde edilen bulgular aşağıdaki tablo 8’te sunulmuştur.

Tablo 8: Üniversite Öğrencilerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Affetme Puanına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Faktörler	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	
Affetme Puanı	Gruplar Arası	532,858	3	177,619	,816	,485
	Grup içi	130132,624	598	217,994		
	Toplam	130665,482	601			

*p >.05

Üniversite Öğrencilerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre affetme puanına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur. Test sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin affetme puanının kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulgusuna rastlanmıştır ($F_{6,595}=,816, p > .05$).

6. Üniversite öğrencilerinin baba eğitim seviyesi değişkenine göre bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına incelenmiş elde edilen bulgular aşağıdaki tablo 9’te sunulmuştur

Tablo 9: Üniversite Öğrencilerinin Babanın Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Faktörler		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	LSD
Güvenli Bağlanma	Gruplar Arası	166,914	3	55,638	2,250	,081	
	Grup içi	14787,498	598	24,728			
	Toplam	14954,412	601				
Korkulu Bağlanma	Gruplar Arası	211,528	3	70,509	2,737	,043	1-4, 2-4, 3-4
	Grup içi	15405,163	598	25,761			
	Toplam	15616,691	601				
Saplantı Bağlanma	Gruplar Arası	43,713	3	14,571	,756	,519	
	Grup içi	11521,298	598	19,266			
	Toplam	11565,012	601				
Kayıtsız Bağlanma	Gruplar Arası	11,249	3	3,750	,200	,897	
	Grup içi	11238,612	598	18,794			
	Toplam	11249,860	601				

*p < .05 1=OKUR YAZAR DEĞİL 2=İLKOKUL 3=LİSE 4= ÜNİVERSİTE

Üniversite öğrencilerinin babanın eğitim seviyesi değişkenine göre bağlanma stilleri puanlarına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 9’da sunulmuştur. Test sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinden korkulu bağlanma puanının babanın eğitim seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($F_{3,598}: 2,737, p < .05$). Bağlanma stillerinden sırası ile

güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma ve kayıtsız bağlanma puanlarının baba eğitim seviyesine göre anlamlı ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{3-598}: 2,250$, $F_{3-598}: ,756$, $F_{3-598}: ,200$, $p > .05$).

Tablo 10: Üniversite Öğrencilerinin Babanın Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Korkulu Bağlanma Stili Puan Farklılığının Anlamlılık Değerlerine İlişkin LSD Test Sonuçları

Eğitim seviyesi	Anlam Farklılığı	sh	p
1-4	2,54717*	1,00036	,040*
2-4	1,20661*	,56814	,034*
3-4	1,34573*	,65449	,040*

* $p < ,05$

Anlamlı farkın kaynağını tespit etmek üzere LSD testi yapılmıştır. Tablo 10’da sunulan LSD testi sonuçları 1-4, 2-4 ve 3-4 grupları arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermektedir. Etki büyüklüğünü belirlemek için hesaplanan eta kare değerinin düşük düzeyde olduğu saptanmış ($\eta^2=0.01$), bu durumda baba eğitim seviyelerinde gözlenen varyansın % 1’inin bağlanma stillerine bağlı olduğu söylenebilir.

7. Üniversite öğrencilerinin baba eğitim seviyesi değişkenine göre affetme puanı arasında anlamlı bir fark olup olmadığına incelenmiş elde edilen bulgular aşağıdaki tablo 11’de sunulmuştur

Tablo 11: Üniversite Öğrencilerinin Baba Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Affetme puanına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Faktörler	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	
Affetme Puanı	Gruplar Arası	434,972	3	144,991	,666	,573
	Grup içi	130230,510	598	217,777		
	Toplam	130665,482	601			

* $p > .05$

Üniversite Öğrencilerinin Baba Eğitim Seviyesi değişkenine göre affetme puanına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları Tablo 11’de sunulmuştur. Testin bulguları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin affetme puanının baba eğitim

seviyesi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{6-595}=,666$ $p > .05$).

8. Üniversite öğrencilerinin annenin eğitim seviyesi değişkenine göre bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına incelenmiş elde edilen bulgular aşağıdaki tablo 12’te sunulmuştur.

Tablo 12: Üniversite Öğrencilerinin Anne Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Faktörler		Kareler	Sd	Kareler	F	P	LSD
		Toplamı		Ortalaması			
Güvenli Bağlanma	Gruplar Arası	11,344	3	3,781	,151	,929	
	Grup içi	14943,068	598	24,988			
	Toplam	14954,412	601				
Korkulu Bağlanma	Gruplar Arası	88,124	3	29,375	1,131	,336	
	Grup içi	15528,568	598	25,968			
	Toplam	15616,691	601				
Saplantılı Bağlanma	Gruplar Arası	49,742	3	16,581	,861	,461	
	Grup içi	11515,269	598	19,256			
	Toplam	11565,012	601				
Kayıtsız Bağlanma	Gruplar Arası	216,978	3	72,326	3,920	,009	1-2, 2-4, 4-3
	Grup içi	11032,882	598	18,450			
	Toplam	11249,860	601				

* $p < .05$ 1=OKURYAZAR DEĞİL 2=İLKOKUL 3=LİSE 4= ÜNİVERSİTE

Üniversite öğrencilerinin annenin eğitim seviyesi değişkenine göre bağlanma stilleri puanlarına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 12’de sunulmuştur. Test sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinden kayıtsız bağlanma puanının anne eğitim seviyesine göre anlamlı ölçüde farklılaştığı görülmektedir (F_{3-598} : 3,920, $p < .05$). Bunun yanı sıra, bağlanma stillerinden sırası ile güvenli bağlanma, korkulu bağlanma ve saplantılı bağlanma puanlarının anne eğitim

seviyesine göre anlamlı ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{3-598}: ,151$, $F_{3-598}: 1,131$, $F_{3-598}: ,861$, $p > .05$).

Tablo 13: Üniversite Öğrencilerinin Anne Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Kayıtsız Bağlanma Stili Puan Farklılığının Anlamlılık Değerlerine İlişkin LSD Test Sonuçları

Eğitim seviyesi	Anlam Farklılığı	sh	p
1-2	,92103*	,43940	,036*
2-4	-2,80302*	1,00994	,006*
3-4	-2,94669 *	1,09889	,008*

* $p < ,05$

Anlamlı farkın kaynağını tespit etmek üzere LSD testi yapılmıştır. Tablo 13'te sunulan LSD testi sonuçları 1-2, 2-4 ve 3-4 grupları arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermektedir. Etki büyüklüğünü belirlemek için hesaplanan eta kare değerinin düşük düzeyde olduğu saptanmış ($\eta^2=0.01$), bu durumda anne eğitim seviyesinde gözlenen varyansın % 1'inin bağlanma stillerine bağlı olduğu söylenebilir.

9. Üniversite öğrencilerinin anne eğitim seviyesi değişkenine göre affetme puanı arasında anlamlı bir fark olup olmadığına incelenmiş elde edilen bulgular aşağıdaki tablo 14'de sunulmuştur

Tablo 14: Üniversite Öğrencilerinin Anne Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Affetme Puanına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Faktörler	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	
Affetme Puanı	Gruplar Arası	434,972	3	144,991	,666	,573
	Grup içi	130533,346	598	218,283		
	Toplam	130665,482	601			

* $p > .05$

Üniversite öğrencilerinin annenin eğitim seviyesi değişkenine göre affetme puanına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 14'de sunulmuştur. Yapılan

analizlerin sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin affetme puanına göre anne eğitim seviyesine göre anlamlı ölçüde farklılaşmadığı bulgusuna rastlanmıştır ($F_{3-598}:202, p < .05$).

10. Üniversite öğrencilerinin algılanan akademik başarı değişkenine göre bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına incelenmiş elde edilen bulgular aşağıdaki tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15: Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Akademik Başarı Değişkenine Göre Bağlanma Stilleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Faktörler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	LSD	
Güvenli Bağlanma	Gruplar Arası	186,403	2	93,201	3,780	,023	1-3, 2-3
	Grup içi	14768,009	599	24,654			
	Toplam	14954,412	601				
Korkulu Bağlanma	Gruplar Arası	2,441	2	1,221	,047	,954	-
	Grup içi	15614,250	599	26,067			
	Toplam	15616,691	601				
Saplantılı Bağlanma	Gruplar Arası	64,242	2	32,121	1,673	,189	-
	Grup içi	11500,769	599	19,200			
	Toplam	11565,012	601				
Kayıtsız Bağlanma	Gruplar Arası	53,930	2	26,965	1,443	,237	-
	Grup içi	11195,931	599	18,691			
	Toplam	11249,860	601				

*p < .05

1=BAŞARILI 2=ORTA 3= BAŞARISIZ

Üniversite öğrencilerinin algılanan akademik başarı değişkenine göre bağlanma stilleri puanlarına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 15’de sunulmuştur. Test sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin Bağlanma Stillerinden güvenli bağlanma puanının algılanan akademik başarılarına göre anlamlı ölçüde farklılaştığı görülmektedir ($F_{2-599}: 3,780, p < .05$). Bunun yarısına üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinden sırası ile korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma ve kayıtsız bağlanma puanlarının algılanan akademik başarılarına göre anlamlı ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{2-599}: ,047, F_{2-599}:1,673, F_{2-599}: 1,443 . p > .05$)

Tablo 16: Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarı Değişkenine Göre Güvenli Bağlanma Stili Puan Farklılığının Anlamlılık Değerlerine İlişkin LSD Test Sonuçları

Akademik Başarı	Anlam Farklılığı	sh	p
1-3	2,29167*	,83344	,006*
2-3	1,81234*	,78183	,021*

*p<,05

Tablo 15’deki varyans analizinde bulguların hangi eğitim düzeyleri arasında bulunduğunu öğrenmek amacıyla başvurulmuş LSD testi sonuçları Tablo 16’de verilmiştir. Anlamlı farkın kaynağını tespit etmek üzere LSD testi yapılmıştır. LSD testi sonuçları 1-3, 2-3 grupları arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermektedir. Etki büyüklüğünü belirlemek için hesaplanan eta kare değerinin düşük düzeyde olduğu saptanmış ($\eta^2=0.00$), bu durumda akademik başarı seviyelerinde gözlenen varyansın % 1’inin bağlanma stillerine bağlı olduğu söylenebilir.

11. Üniversite öğrencilerinin algılanan akademik başarı değişkenine göre affetme puanı arasında anlamlı bir fark olup olmadığına incelenmiş elde edilen bulgular aşağıdaki tablo 17’te sunulmuştur.

Tablo 17: Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Akademik Başarı Değişkenine Göre Affetme Puanına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Faktörler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	LSD	
Affetme Puanı	Gruplar Arası	1904,207	2	952,104	4,429	,012	1-3, 2-3
	Grup içi	128761,274	599	214,960			
	Toplam	130665,482	601				

*p <,05 1=BAŞARILI 2=ORTA 3= BAŞARISIZ

Üniversite öğrencilerinin algılanan akademik başarı değişkenine göre affetme puanına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 17’de sunulmuştur. Test sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin affetme puanınının algılanan

akademik başarıya göre anlamlı ölçüde farklılaştığı görülmektedir ($F_{2-599}: 4,429$ $p < .05$).

Tablo 18: Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarı Değişkenine Göre Affetme Puan Farklılığının Anlamlılık Değerlerine İlişkin LSD Test Sonuçları

	Akademik Başarı	Anlam Farklılığı	sh	p
Affetme Puanı	1-3	7,27500*	2,46098	,003*
	2-3	5,30574*	2,30857	,022*

Anlamlı farkın kaynağını tespit etmek üzere LSD testi yapılmıştır. Tablo 17'deki varyans analizinde bulgularan affetme puanındaki farklılığın hangi akademik başarı arasında olduğunu bulmak için LSD sonuçları Tablo 18'de verilmiştir. LSD testi sonuçları 1-3, 2-3 grupları arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermektedir. Affetme puanında Etki büyüklüğünü belirlemek için hesaplanan eta kare değerinin düşük düzeyde olduğu saptanmış ($\eta^2=0.014$), bu durumda akademik başarı seviyelerinde gözlenen varyansın % 1'inin affetme puanı ile açıklanmaktadır.

V. BÖLÜM

SONUÇ ve TARTIŞMA

A. Sonuçlar

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleriyle affetme düzeyleri ve alt boyutları (kendini, başkalarını, durumu affetme) arasında ilişki araştırılmış, ayrıca öğrencilerin bağlanma stilleri ile affetme düzeyleri ve affetmenin alt boyutları çeşitli demografik değişkenler açısından ele alınarak incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stillерinin Affetme Düzeylerinin Anlamli Bir Yordayıcısı Olup Olmadığına Yönelik Bulguların Tartışılması:

Araştırma sonucunda bağlanma stillerinin affetme düzeyini yordama gücüne ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonucuna göre kurulan regresyon modelinin genel olarak anlamlı olduğunu görülmüştür.

İlgili alanyazında yapılan araştırmalar da Webb, Call, Chickering, Colburn ve Heisler (2006), affetme ve bağlanma stilleri arasında bağ bulmuşlardır. Bu araştırmalarının sonucunda affetme düzeylerinin güvenli bağlananların puanlarının güvensiz bağlananlara göre yüksek çıkmıştır. Güvenli bağlanan kişilerin karşılaştıkları sorunların çözümü noktasında affetme düzeylerinin yüksek olduğu, ayrıca da affetme konusunda kararlı ve gerçekçi olduğu gözlemlenmiştir (Shahidi, Zaal ve Mazaheri, 2012). Güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin kendisine karşı suç işlemiş olan kişiyi daha fazla affetmekte, affedici kişilik özelliği sergilemekte ve daha fazla olumlu duygulara sahip olduğu ifade etmektedirler (Gassin ve Lengel (2011).

Yapılan çalışmalar, güvenli bağlanma stiline sahip üniversite öğrencilerinin uyumlarının genel olarak daha yüksek olduğu (Akhunlar, 2010), karşılaştıkları problemlere çözüm odaklı başa çıkma yöntemleri daha sıklıkla kullandıkları (Terzi ve Cihangir Çankaya, 2009), sosyal beceri ve yeteneklerinin fazla olduğu (Deniz, Hamarta ve Arı, 2005), belirlenmiştir. Bunun yansıması, güvenli bağlanmanın

alçakgönüllülük, minnettarlık ve affetme gibi kişisel ilişkilerin olumlu şekilde gelişmesine olanak verdiği belirtilmiştir (Dwiwardani ve diğ.2014).

Literatürde hem bağlanma stilleri hemde affetmeyle ilgili yapılan çalışmalarda (McCullough ve ark, 2003; Fincham ve ark. 2005; Lawler-Row ve ark. 2006; Edwards, 2007; Burnette ve ark. 2009) güvenli bağlanan kişiler ilişkilerinde yakınlığa ve uyumu önemsediklerinden ve karşısındakiyle ilgili olumlu duygulara sahip olduğu için, kişiler arası ilişkilerde incitici bir tavırla karşılaştıklarında bu durumu daha az art niyetli olarak düşünüp, daha fazla affedici olabilirler. Bunun yanı sıra korkulu bağlanan üniversite öğrencilerinin genel olarak affetme düzeylerinin düşük olduğu, bununla birlikte kendini, diğerlerini, durumu affetme düzeylerinin de düşük olduğu görülmektedir. Yine saplantılı bağlanma stiline sahip olan üniversite öğrencilerinin genel olarak affetme düzeylerinin düşük olduğu, bunun yanı sıra kendini, diğerlerini, durumu affetme düzeylerinin de düşük olduğu söylenebilir. Son olarak kayıtsız bağlanan üniversite öğrencilerinin affetme düzeylerini ve affetmenin alt boyutları olan kendini affetme, durumu affetme düzeylerini etkilemediği fakat kayıtsız bağlanma stiline sahip öğrencilerin diğerlerine karşı daha az affedici oldukları görülmüştür.

Yıldırım (2009) araştırmasında, kayıtsız ve korkulu bağlanan kişilerin affetme davranışları açısından birbirinden farklı olmadıkları sonucuna ulaşılırken bu iki grubun güvenli ve saplantılı bağlanmalardan farklılaşarak daha az affedici oldukları sonucuna varmışlardır. Kayıtsız bağlanan bireyler, diğerlerinin güvenilmez olduğuna inandıklarından, yakın ilişkilerden kaçınmakta ve daha az affedici davranabilirler. Yine Saplantılı bağlanan kişilerin kendileriyle ilgili benlik algıları olumsuz başkalarıyla ilgili algıları olumlu olduğundan kendilerine karşı affedici olmazken başkalarına karşı daha affedici olabilmektedirler. Korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin kendileri ve başkalarıyla ilgili algılarının olumsuz olmasından dolayı hem kendilerine hemde karşıdaki kişilere karşı daha az affedici olabilmektedir.

Sonuç olarak araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda güvenli bağlananan üniversite öğrencilerin korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stiline sahip öğrencilere göre, affetme düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu araştırma

ve yapılan diğ er araştırmaların sonuçlarından da anlaşılmaktadır ki güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin diğ er bağlanma stillerine sahip kişlere g ore kendileriyle ve c evreleriyle daha barışık oldukları dolayısıyla hem kendilerini hemde başkalarını affetmelerinin kolay olmaktadır. Ayrıca güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin kişiler arası ilişkilerden daha c ok doyum aldığı ve daha başarılı ilişkiler y uruttukleri s oyleyebilmek m umkündür.

T urkiyede bağlanma stilleri ve affetmeyle ilgili s ımlı d izeyde araştırmanın olduğu g orulm uştur.

2. U niversite O ğrencilerinin A ile Gelir D izeyi Değişkenine G ore Bağlanma Stillere İ lişkin Bulguların Tartışılması

U niversite o ğrencilerinin Bağlanma Stilllerinden sırası ile güvenli bağlanma, korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma ve kayıtsız bağlanma puanlarının a ile gelir d izeyelerine g ore istatistiksel olarak anlamlı d izeyde farklılaşmadığı g orulmektedir.

Yolalan (2013) ergenler u zerinde yaptığı c alışmadan edinilen verilerere g ore ergenlerin bağlanma stillerinin algılanan sosyoekonomik d izeye g ore istatistiksek olarak anlamlı d izeyde farklılaşmadığı g orulm uştur.

Yine Kelerin (2008), lise o ğrencileriyle yaptığı c alışmada, o ğrencilerin bağlanma stillerinin ailenin gelir seviyesine g ore istatistiksel a c ıdan anlamlı d izeyde farklılaşmadığını belirlemiştir.

O ğrencilerin bağlanma stillerinin ailelerin gelir d izeyine g ore farklılaşmadığını bu araştırma ve daha o nceden yapılan araştırmalar ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin bebekleriyle kurdukları bağın niteliğini, bebeğin, o zellikle ruhsal ihtiya c larının zamanında karşılaması ya da karşılamamasının belirlediği bilinmektedir. Bebeğin ihtiya c duyduğu her anda bakım veren kişi tarafından ihtiya c larının hemen karşılanıyor olmasını, bebeğin güvenli bağ oluşturmasını sağlamaktadır. Bunu bakım veren kişinin ekonomik koşullarının değil duyarlı ve hassas olmasını sağladığı

söylenbilir. Buna göre ailelerin gelir düzeylerinin çocukların ebeveynleri ya da bakım veren diğer kişilerle kurdukları bağa göre farklılık göstermemesinin açıklayıcısı olabilir.

3. Üniversite Öğrencilerinin Aile Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Affetme Puanına İlişkin Bulguların Tartışılması:

Üniversite öğrencilerinin affetme puanı ile aile gelir düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

Şahin (2013)'nin üniversite öğrencileriyle yapmış olduğu araştırmada gelir düzeyi ile affetme düzeyi ve affetme alt boyutları arasında fark bulamamışlardır. Türkoğlu (2014)'nin üniversite öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin algıladıkları sosyo-ekonomik düzeye göre affedicilik puanları arasında anlamlı bir farklılık bulamamışlardır. Yine Asıcı (2014)'nin yapmış olduğu çalışmada, öğretmen adaylarının affetme düzeylerinin ailenin aylık gelirin'e göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Literatür aile gelir düzeyi ve affedicilik ile ilgili sınırlı araştırmalara ulaşılmıştır. Fakat affetme, farklı kültür ve dinlerde erdemli bir davranış olarak kabul edildiği için, birçok toplumda ve toplumun her kademesinde affetmenin kabul gören yaygın bir davranış olduğu söylemek mümkündür. Bu nedenle, yapılan bu araştırma ve literatürdeki diğer araştırma sonuçlarının affetmenin aile gelir düzeyine göre farklılık göstermemesinin açıklayıcısı olabilir.

4. Üniversite Öğrencilerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Bağlanma Stillere İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırma sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinden güvenli bağlanma, korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma ve kayıtsız bağlanma puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Yazıcıoğlunun (2011) yaptığı araştırmaya göre de niversite ğrencilerinin bağlanma stili puanları kardeş sayısına göre farklılaşmadığı görülmüştür. Yine Onur'un (2006) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada bağlanma stillerinin kardeş sayısına göre farklılaşmadığını bulgulamıştır.

Bu araştırma ve bundan önce yapılan araştırmalardan da görüldüğü üzere kardeş sayısının bağlanma stilleri üzerinde bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarını zamanında karşılamaları, çocuklarıyla yakından ilgilenmeleri, anne babalık bilinci ve duyarlı olmayla açıklanabilir. ocuk sayısının ebeveynlik bilincini değiştirmeyeceğinden, çocukların ebeveynleriyle oluşturdukları bağ ve bu bağın niteliği kardeş sayısına göre anlamlı ölçüde farklılık göstermemesinin açıklayıcısı olabilir.

5. Üniversite ğrencilerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Affetme Puanına İlişkin Bulguların Tartışılması:

Üniversite ğrencilerinin affetme puanının kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulgusuna rastlanmıştır.

Asıcı (2013)'nın ğretmen adaylarıyla yapmış olduğu araştırmada kardeş sayısı ile affetme düzeyleri ve kendini affetme, başkasını affetme, durumu affetme arasında anlamlı fark bulgulamamıştır. Yine Güzel (2016)'in yetişkinlerle yapmış olduğu çalışmada affetme ile kardeş sayısı arasında bir ilişkiye rastlamamışlardır. Başkaya (2018)'nin lise öğrencilerine yönelik yaptığı araştırmada kardeş sayıları ile affetme düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Günümüzde aileler çeşitli sebepler özelliklede ekonomik koşullardan dolayı çok ocuk sahibi olmamaktadırlar. Araştırmaya katılan niversite öğrencilerin oğunluğununda iki kardeş olduğu görülmektedir. Kardeş sayısının affetme arasında farkın olmamasını ailelerin az sayıda ocuk sahibi olmasıyla açıklamak mümkün olabilir.

6. Üniversite Öğrencilerinin Babanın Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Bağlanma Stillere İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinden korkulu bağlanma puanının babanın eğitim seviyesine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Buna göre okuryazar olmayan babalar ile ilkokul ve lise mezunu babaların çocuklarının korkulu bağlanma puanları üniversite mezunu babaların çocuklarının korkulu bağlanma puanından daha yüksek olduğu görülmüştür. Üniversite mezunu babaların çocuklarının daha az korkulu bağlanma stiline sahip olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra bağlanma stillerinden sırası ile güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma ve kayıtsız bağlanma puanlarının baba eğitim seviyesine göre anlamlı ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

İlgili alanyazında yapılan çalışmalardan Yolalan'ın (2013) yaptığı çalışmanın bulgularına göre ergenlerde bağlanma stillerinin babanın eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna varılmıştır.

Yine Şeker (2009), 402 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmasının sonucuna göre, ergenlerin bağlanma stillerinin babanın eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı yönündedir.

Son olarak Onur'un (2006) liseli ergenler ile yaptığı çalışmada bağlanma stilleri babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmamaktadır.

Bu çalışmada öğrencilerin bağlanma stillerinin baba eğitim seviyesine göre yalnızca korkulu bağlanma stilinde anlamlı derecede farklılaştığı diğer bağlanma stillerinde farklılaşmadığı görülmüştür. Bu araştırmanın bulgularıyla alanyazında yapılan çalışmaların sonuçlarının benzerlik gösterdiği görülmüştür.

7. Üniversite Öğrencilerinin Baba Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Affetme Puanına İlişkin Bulguların Tartışılması:

Üniversite öğrencilerinin affetme puanının baba eğitim seviyesi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir.

Asıcı (2013)'nin yapmış olduğu araştırmada baba eğitim durumunun öğretmen adaylarının genel affetme, kendini affetme, başkasını affetme ve durumu affetmeyi etkilemediğini bulgulamışlardır.

Babaların yoğun bir şekilde çalışma hayatının içinde olması, çocuklarıyla geçirdikleri vakitlerin sınırlı olması, çocuklarının eğitiminde ve çocuklarına bazı değerleri kazandırmada babanın etkisini azaltabilir. Bunun yanı sıra bizim kültürümüzde çocukların eğitiminde önceliğin annede olması babaları çocuk eğitiminde ikinci sıraya yerleştirebilmektedir. Babanın eğitim düzeyine göre çocuklarının affetme düzeyinde farklılık olmaması buna bağlı olarak açıklanabilir.

8. Üniversite Öğrencilerinin Annenin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Bağlanma Stillerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinden kayıtsız bağlanma puanının anne eğitim seviyesine göre anlamlı ölçüde farklılaştığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, bağlanma stillerinden sırası ile güvenli bağlanma, korkulu bağlanma ve saplantılı bağlanma puanlarının anne eğitim seviyesine göre anlamlı ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Keler (2008), yaptığı araştırmada liseli ergenlerin güvenli bağlanma stillerinin annenin eğitim durumuna göre değiştiğini tespit etmiştir. Annesi lise mezunu olanların güvenli bağlanma puan ortalamalarının annesi sadece okuryazar olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğunu belirlemiştir.

Çetin, Güngör, Aytar, Pak ve Artık (2016) yapılmış olduğu çalışmalara bakıldığında annelerinin eğitim durumlarına göre bağlanma stillerinden korkulu bağlanma, kayıtsız bağlanma ve güvenli bağlanma yönünden alınan puanlar açısından anne eğitim durumuna göre anlamlı fark bulunmamıştır. Karaşar (2014) öğretmen

adaylarıyla yapmış olduğu araştırmasında anne eğitim düzeyinin bağlanma stillerine ilişkin anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Şeker (2009) lise öğrencileriyle yapmış olduğu araştırmasında annelerin eğitim düzeyi ile bağlanma stillerinin arasında bir farklılık bulmamışlardır. Yine Çelik'in (2006) yapmış olduğu çalışma da anne eğitim düzeyi ile bağlanma tarzları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Anne eğitim düzeyi ve bağlanma stilleriyle yapılan çalışmaların bir kısmının ve bu çalışmanın sonucunda anne eğitim düzeyinin kısmen bağlanma stillerine etkisi olduğu görülmekle birlikte konuyla ilgili yapılan çalışmaların genelinde anne eğitim düzeyinin çocuklarıyla kurdukları bağı etkilemedikleri görülmektedir. Anneliğin içgüdüsel ve güçlü bir duygu olması sebebiyle annenin eğitim seviyesinin çocuğuna vereceği bakımı etkilemeyeceği dolayısıyla da anne ile çocuğu arasındaki bağın niteliğini değiştirmeyeceği düşünülebilir.

9. Üniversite Öğrencilerinin Anne Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Affetme Puanına İlişkin Bulguların Tartışılması:

Üniversite öğrencilerinin affetme puanının anne eğitim seviyesine göre anlamlı ölçüde farklılaşmadığı bulgusuna rastlanmıştır,

Ascı (2014) araştırmasında anne eğitim durumunun öğretmen adaylarının genel affetme, kendini affetme, başkasını affetme ve durumu affetme puan ortalamaları üzerinde etkili olmadığı bulmuşlardır.

Bütün kültür ve inanışların ortak değeri olan affetme gibi önemli olan bir değeri hangi eğitim seviyesinde olursa olsun tüm annelerin çocuklarına kazandırmaya çalışacağı düşünülmektedir. Bu sebeple annenin eğitim düzeyinin çocuklarının affetme düzeylerine etkisinin olmadığı söylemek mümkün olabilir.

10. Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Akademik Başarı Değişkenine Göre Bağlanma Stillerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırma sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinden güvenli bağlanma puanının algılanan akademik başarılarına göre anlamlı ölçüde farklılaştığı görülmektedir. Bu çalışmada kendini başarılı ve orta derecede başarılı algılayan öğrencilerin kendilerini başarısız olarak algılayan öğrencilere göre daha güvenli bağlandıkları bulgusuna rastlanmıştır. Bunun yanı sıra üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinden sırası ile korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma ve kayıtsız bağlanma puanlarının algılanan akademik başarılarına göre anlamlı ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin akademik öz yeterlilik düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir (Gore ve Rogers, 2010). Güngör (2000), ergenlerle yaptığı çalışmada güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin, akademik başarı açısından daha avantajlı olduklarını belirtmiştir. Bunun yanı sıra Hamarta, Deniz ve Saltalı (2009) yaptıkları çalışmadan elde ettikleri bulgular ise bağlanma stillerinin (güvenli, kayıtsız, korkulu, saplantılı) bütün olarak duygusal zekâ yeteneklerini (kişisel beceriler, kişiler arası beceriler, uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh hâli) anlamlı düzeyde yordadığını ortaya koymuştur.

Bu çalışmadan ve daha önceden yapılan çalışmaların sonuçlarından yola çıkılarak güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin akademik anlamda kendilerini daha başarılı gördükleri, kendilerine daha çok güvendikleri anlaşılmaktadır. Bunun sebebi olarak güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin kendilerini daha mutlu hissettikleri ve daha özgüvenli oldukları için akademik başarılarında yansıdığı düşünülebilir. İlgili alanyazındaki çalışma bulgularıyla bu çalışmadaki bulgular benzerlik göstermektedir.

11.Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Akademik Başarı Değişkenine Göre Affetme Puanına İlişkin Bulguların Tartışılması

Üniversite öğrencilerinin affetme puanının algılanan akademik başarıya göre anlamlı ölçüde farklılaştığı görülmektedir.

Sayın (2017)'nin araştırmasına göre, üniversite öğrencilerinin kendini affetme puanlarının akademik başarılarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir.

Kişinin kendini akademik olarak başarılı olarak algılaması, kendisini yetenekli, önemli ve değerli olarak kabul etmesine sağlamaktadır. Kendini başarılı olarak gören kişilerin, kendinden ve hayatından memnun oldukları, yaşam doyumlarının yüksek olduğu, hayata daha pozitif baktıkları dolayısıyla toplumsal ilişkilerde başarılı olacakları düşünüldüğünde, bu sonucun mantıklı ve tutarlı olduğu kabuledilebilir.

B. Öneriler

1. Güvenli bağlanan ve korkulu bağlanan bireylerin affetme biçimleri değişmektedir. Özellikle okullarda korkulu bağlanan bireylerin tespit edilerek affetme biçimleri üzerine rehberlik faaliyetleri, aile danışması ve bireyle danışma gibi hizmetler sunulabilir (kişisel eğitsel mesleki rehberlik açısından).
2. Affetmenin bireylerin kendi ruh sağlığına katkısı ve kişiler arası ilişkilerdeki yapıcı, onarıcı yönleri düşünüldüğünde affetmenin okul öncesinden başlayarak tüm okul kademelerinde tema olarak işlenmesini toplumsal bilinç oluşturmasını sağlayabilir.
3. Toplumsal barışın ve iç huzurun temel dayanak noktalarından biri olan affetme tüm dinlerde ve tek tanrılı dinlerinde önem verdiği temel kavramlardan birisidir. Bu bağlamda bu kavram medya, sivil toplum kuruluşları ve ibadethanelerde daha sık ele alınması faydalı olabilir.
4. Ebeveynlerin bebeklikten itibaren çocuklarıyla kurdukları doğru ve güçlü bağın nedeni önemli olduğu anlatılmak için Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri tarafından verilecek eğitimlerin faydalı olacağı düşünülmektedir.
5. Bağlanma stillerinin gençlik ve yetişkinlik yaşamı boyunca etkileri düşünülerek bazı değişkenler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bağlanma stillerinin affetme durumu ve alt kategorileriyle ilişkisinin araştırılması daha küçük yaş grupları ve daha büyük yaş gruplarıyla da çalışılabilir.
6. Bağlanma stillerinin affetme durumu ve alt kategorileriyle ilişkisine anne-çocuk, baba-çocuk, kardeşler arası, romantik ilişkiler, evli çiftler gibi yakın ilişkiler üzerinde de araştırılabilir.

7. Tüm bulgular genel olarak değerlendirildiğinde bağlanma stillerinden güvenli bağlanma ile affedicilik pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Güvenli bağlanma stili ile affetme arasındaki ilişkiyi daha kapsamlı araştırmak için daha geniş örneklem grubuyla çalışılabilir.
8. Çalışma kapsamında ele alınan değişkenlerin farklı çalışma gruplarıyla tekrasınandığı araştırmalar yapılabilir.

VI. BÖLÜM

KAYNAKLAR

AÏNSWORTH, Mary D. Salter, BLEHAR, Mary C, WATERS, Everett, WALL, Sall; *"Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation."*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, Associates, 1978.

AKBAĞ, Müge, İMAMOĞLU Seval E; "Cinsiyet ve bağlanma stillerinin utanç, suçluluk ve yalnızlık duyguları üzerindeki yordayıcı gücünün araştırılması" *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice* 10 (2), 2010, s. 651-682.

AKHUNLAR, Miraç, Neslihan; "Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile uyum süreçleri arasındaki ilişkinin incelenmesi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul 2010.

AKHTAR, Salman; "Forgiveness: Origins, Dynamics, psychopathology, and technical relevance", *The Psychoanalytic Quarterly*, 71 (2), 2002, s. 176.

AKIN, Mahmut, OZDEVECİOĞLU, Mahmut, UNLU, Onur; "Örgütlerde İntikam Niyeti ve Affetme Eğiliminin Çalışanların Ruh Sağlıkları ile İlişkisi", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 45, Sayı 1, Mart 2012, s.77-97.

ALPAY Aslı; "Yakın İlişkilerde Bağışlama: Bağışlamanın; Bağlanma, Benlik Saygısı, Empati ve Kıskançlık Değişkenleri Yönünden İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.

ARSLAN Emel; "Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2008.

ASICI, Esra; "Öğretmen Adaylarının Affetme Özelliklerinin Öz-Duyarlık Ve Benlik Saygısı Açısından İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2013.

AUERBACH, Yehudith; "Forgiveness and Reconciliation: The Religious Dimension", *Terrorism and Political Violence*, 2005, 17:3, s. 469-485.

- AYTEN, Ali; “Affedicilik ve Din: Affetme Eğilimi ve Dindarlıkla İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma”, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt. 37, Sayı: 2009/2, s.111-128.
- BANSE, Rainer; “Attachment Style and Marital Satisfaction: Evidence for Dyadic Configuration Effects”, *Journal of Social and Personal Relationships*, 21, 2004, 273–282.
- BARTHOLOMEW, Kım, HOROWİTZ, “Leonard M.; Attachment styles among young adults: atest of a four-category model”, *Journal of personality and social psychology*, 61(2), 1991, s. 226-244.
- BARTHOLOMEW, Kım, SHAVER, PHILLIP R; “Methods of Assessing Adult Attachment Do They Converge? ”, *Attachment Theory and Close Relationships*. J. A. Simpson ve W. S. Rholes (Editörler). New York: The Guilford Press, 1998.
- BARTHOLOMEW, Kım; “Avoidance of intimacy: An attachment perspective” , *Journal of Social and Personal Relationships*, 7, 1990, s.147- 178.
- BAŞER, Şeker, Gülhan; “Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri Ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi” Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.
- BATSON, Daniel, SHAW, Laura L.; ” Encouraging words concerning the evidence foraltruism.” *Psychological Inquiry*, 2, 1991,159-168.
- BAUMEİSTER, Ror, F., EXLİNE, Julic J., SOMMER, Kiristin L.; “The victim role, grudge theory, and two dimensions of forgiveness”, *Dimensions of forgiveness: Psychological research & theological perspectives*, 1998, s.79-104.
- BAYTEMİR, Kemal; “Ergenlikte Ebeveyn Ve Akranı Bağlanma İle Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkide Kişilerarası Yeterliğin Aracılığı”, Doktora Tezi Gazi Üniversitesi Ankara, 2014.
- BECKER-STOLL, Fabienne., F., DELİUS, Andrea., SCHEİTENBERGER, Stephanie; “Adolescents' Nonverbal Emotional Expressions During Negotiation of a Disagreement With Their Mothers An Attachment Approach”, *International Journal of Behavioral Development*, 25 (4), 2001, 344-353.

- BEN-ARİ, Rachel, HİRSHBERG, Itzhak; “Attachment styles, conflict perception, and adolescents’ strategies of coping with interpersonal conflict”, *Negotiation Journal* January, 25 (1), 2009, 59-82.
- BERRY, Jack W., WORTHINGTON, Everett L. J., O’CONNOR Lynn E.; Parrott III, Les., Wade Nathaniel G. “Forgivingness, Vengeful Rumination, and Affective Traits”, *Journal of Personality* 73:1, 2005, s. 184-226, February.
- BERRY, Jack W., WORTHINGTON, Everett L.; “Forgivingness, Relationship Quality, Stress While Imagining Relationship Events, and Physical and Mental Health ”, *Journal of Counseling Psychology*, 48, 2001, s.447–455.
- BOON Susan D., SUİSKY Lome M., “Attributions of Blame and Forgiveness in Romantic Relationships: A Policy-Capturing Study”, *Journal of Social Behavior and Personality*, 1997, Vol. 12, No. 1., s.19-44.
- BOWLBY John; “Forty-four juvenile thieves: Their characters and home lives”, *International Journal of Psychoanalysis*, 25, 1944
- BOWLBY, John; “Maternal care and mental health”, *World Health Organization Monograph* (Serial No. 2), 1951.
- BOWLBY, John; “ Attachment and loss: Vol. 2. Separation: Anxiety and anger ”, New York: Basic Books. 1973.
- BOWLBY, John; “Attachment, 2nd edition of vol. 1 of Attachment and loss ”, *London: Hogarth Press*; New York: Basic Books 1982.
- BOWLBY, John; “A secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development”. New York: basic Books, Inc,1988.
- BOWLBY, John; “Bağlanma: bağlanma ve kaybetme”, Çev. SOYLU, Tuğrul V.; Pinhan Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- BOWLBY, John; “Güvenli Bir Dayanak”, Çev. GÜNERİ, Sarp; Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları İstanbul, 2014.
- BREEN, William E., KASHDAN, Todd B., LENSER, Monica L., FİNCHAM, Frank D.; “Gratitude and Forgiveness: Convergence and Divergence on Self-Report and Informant Ratings”, *Personality and Individual Differences*. 49, 2010, s.932-937.

- BRETHERTON, Inge; "Attachment theory: Retrospect and prospect.", I. Bretherton ve E. Waters (Editörler) Growing points of attachment theory and research, *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50, 1985.
- BRETHERTON, Inge; "Bowlby's legacy to developmental psychology ", *Child Psychiatry and Human Development*, 28 (1), 1997, s. 33-43.
- BRETHERTON, Inge; "The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth " , *Developmental Psychology*, 28, 1992, s.759-775.
- BUGAY, Aslı ve DEMİR, Ayhan "Hataya İlişkin Özelliklerin Başkalarını Affetmeyi Yordaması", *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (35), 2011, 8-17.
- BUGAY, Aslı; "Kendini Affetmeyi Yordayan Sosyo-Bilişsel, Duygusal, Davranışsal Faktörlerin İncelenmesi", Yayınlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 2010.
- BURNETTE, Jeni L., DAVIS, Don E., GREEN, Jeffrey D., WORTHINGTON Everett L., BRADFIELD, Erin; "Insecure Attachment and Depressive symptoms: The Mediating Role of Rumination, Empathy and Forgiveness", *Personality and Individual Differences*, 46/3, 2009, s.276–280.
- CASSIDY, Jude; "Emotion Regulation: Influences Of Attachment Relationships.", In N.A. Fox (Editör), *The Development Of Emotion Regulation: Biological And Behavioral Considerations. Monographs Of The Society For Research in Child Development*, 59, 1994, s. 228- 249.
- CHRISTENSEN, Katherine J, PADILLA-WALKER, Laura M., BUSBY, Dean M., HARDY, Sam A., DAY, Randal D; "Relational and social-cognitive correlates of early adolescents' forgiveness of parents", *Journal of Adolescence* 34, 2011, 903–913.
- COLLINS, Nancy L, ALLARD, Lisa M.; *Cognitive representations of attachment: The content and function of working models " , In G. J. O. Fletcher & M. S. Clark (Eds)., Blackwell handbook of social psychology: Vol. 2. Interpersonal processes, , London: Blackwell Publishers 2001, s.60–85.*
- COLLINS, Nancy L, FEENEY, Brooke C.; "Working models of attachment shape perceptions of social support: Evidence from experimental and observational studies", *Journal of Personality And Social Psychology*, 87(3), 2004, s.363-383.

- COYLE, Catherine T. ENRIGHT, Robert D.; “Forgiveness Intervention With Postabortion Men”, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 65/6, 1997,s. 1042-1046.
- CUĞ, Dolunay, F. “Üniversite Öğrencilerinin Kendini Affetme, Öz-Duyarlılık, Öznel Yaşam Enerjisi Ve Mutluluğa Yönelimlerinin Öznel İyi Oluşu Yordamadaki Etkisinin İncelenmesi”, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi 2015 Ankara.
- CURUN Ferzan, ÇAPKIN Muharrem “Romantik Kıskançlığın Bağlanma Stilleri, Benlik Saygısı, Kişilik Özellikleri ve Evlilik Doyumu Açısından Yordanması”, *Psikoloji Çalışmaları Dergisi* 34-1, 2014, s.1-22.
- ÇAPAN, ERASLAN, Bünyamin; “Güvenli Bağlanma ve Affedicilik: Psikolojik Sağlamlığın Aracılık Rolü” Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 33(2): 2018, 280-292
- ÇAPAN, ERASLAN, Bünyamin, ARICIOĞLU, Ahu; *Psikolojik Sağlamlığın Yordayıcısı Olarak Affedicilik/Forgiveness as Predictor of Psychological Resiliency*. e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5 (4), 2015, 70-82. DOI: 10.19160/e-ijer.05325
- ÇAPRI, Burhan, YEDİGÖZ SÖNMEZ, Gülriz; “Lise öğrencilerinin tükenmişlik puanlarının sosyo-demografik değişkenler, psikolojik belirtiler ve bağlanma stilleri açısından incelenmesi”, *International Journal of Human Sciences*, 10(2), 2013, 195-218.
- ÇARDAK, Mehmet; “Affedicilik Yönelimli Psiko-Eğitim Programının Affetme Eğilimi, Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Psikolojik İyi Oluş, Sürekli Kaygı Ve Öfke Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi”, Doktora Tezi, Sakarya, 2012.
- ÇELİK, Hilal; “Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Tepkileri, Bağlanma Tarzları ve Kişilerarası Semalarının İncelenmesi”, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.
- ÇETİN Nur, AYTAR, Abide Güngör, PAK, Merve Deniz, ARTIK Abdalbaki; “ Ergenlerde Anne-Baba Ve Arkadaşlara Bağlanma Biçimleri İle Romantik İlişkilerde Sorun Çözmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi “Toplum Ve Sosyal Hizmet Cilt 27, Sayı 2, Ankara, 2016.

- ÇOKLAR, Işıl; “Kişilik özellikleri ile bağışlama eğilimi arasındaki ilişkinin intikam güdüsü ve adalete duyarlılık temelinde incelenmesi”, Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2014.
- DAVİES, Christopher L.; “The association between attachment style and uni- and bidirectional pursuer- distancer patterns in couples: A clinical sample of couples in counseling” Master of Science, Virginia, 2004.
- DAVİLA, Joanne, BURGE, Dorli, HAMMEN, Constance,; “ Why does attachment style change” *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(4), 1997 826-838.
- DEDE, Fetanet; “ Lise Öğrencilerinin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Bağlanma Stilleri Ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2015.
- DENİZ, M. Engin, HAMARTA, Erdal, ARI, Ramazan; “An Investigation of Social Skills and Loneliness Levels of Universty Students With Respect to Their Attacment Styles in a Sample of Turkish Students”, *Social Behavior and Personality*, 33(1), 2005,s. 19-32.
- DENİZ, M. Engin; “Ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk utanç arasındaki ilişki”, *Eurasian Journal of Educational Research*, 22, 2006, s. 89-99.
- DİTOMMASO, Enrico, BRANNEN-MCNULTY, Cyndi, ROSS, Lynda, BURGESS, Melissa; “Attachment styles, social skills and loneliness in young adults” *Personality and Individual Differences*, 35(2), 2003, s. 303-312.
- DOĞAN Türkan; “Ergenlerde Ana-babaya bağlanma: Türkiye Profili Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar”, *Current Approaches in Psychiatry* 2016; 8(4):406-419 doi: 10.18863/pgy.253446 Ankara, 2016.
- DWİWARDANI, Carissa, HİLL, Peter C., BOLLİNGER, Richard, A., MARKS, Lashley E., STEELE, Justin R., DOOLİN, Holly N., WOOD, Sara L., HOOK, Joshua N., DAVIS, Don E.; “Virtues Develop From a Secure Base:Attachment and Resilience asPredictors of Humility, Gratitude,and Forgiveness”, *Journal Of Psycholog & Theology*, 2014, Vol. 42, No. 1, 83-90.
- EATON, Judy, STRUTHERS, C. Ward, SHOMRONY, Anat, SANTELLİ, Alexander G.; “When Apologies Fail: The Moderating Effect of Implicit and Explicit Self-Esteem on Apology and Forgiveness ”, *Self and Identity*. 6 (2-3), 2007, s.209-222.

EDWARDS, Jodie K.; Relationship Satisfaction: “The Role of Attachment, Conflict, Empathy, & Forgiveness In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy August 2007 Purdue University West Lafayette, Indiana Journal of Psycho-Analysis, XXV, s. 19-52.

ENRIGHT, Robert D.; The Human Development Study Group, “Piaget on the Moral Development of Forgiveness: Identity or Reciprocity?”, 1994,37: s. 63-80.

ENRIGHT, Robert D.; The Human Development Study Group, “Counseling Within The Forgiveness Triad: On Forgiving, Receiving Forgiveness, And Self-Forgiveness Counselling And Values” / January 1996/ Vol. 40 s.107 – 126.

ENRIGHT, Robert D., COYLE, Catherina T.; “Researching the Process Model of Forgiveness Within Psychological Interventions”, In Worthington, E. L. (Eds.), Dimensions Forgiveness and Relationship Satisfaction of forgiveness Psychological Research and Theological Perspectives, 1998. s.139-161). Philadelphia: Templeton Foundation Press.

ENRIGHT, Robert D., The Human Development Study Group; “Handbook of moral behavior and development. The moral development of forgiveness” s.123-152, 1991, Hillsdale, NJ: Erlbaum.

ERÖZKAN Atılgan. “Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri Ve Karar Stratejileri” Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:2, Sayı:3 Haziran 2011.

ERÖZKAN, A. “ Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yalnızlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4, 155-175. (2004).

ESED Muhammed, “Kuran Mesajı” İşaret Yayınları, İstanbul 2002.

EXLINE, Julie J., BAUMEISTER, Roy F., BUSHMAN, Brad J., CAMPBELL, W. Keith., FINKEL, Eli J., “Too proud to let go: Narcissistic entitlement as a barrier to forgiveness”, Journal of Personality and Social Psychology, 87(6), 2004, s. 894 - 912.

FEENEY, Judith A., HOHAUS, Lydia; “Attachment and Spousal Caregiving”, *Personal Relationships*, Printed in the United States of America, 8, 2001, s. 21-39.

- FEENEY, Judith A.; "Adult Romantic Attachment and Couple Relationships" *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications*, Edited by: Cassidy, J. & Shaver, P.R. New York: Guilford Press, 1999, s.355-377.
- FİNCHAM, Frank D., HALL, Julie H., BEACH, Steven R.H.; (). "Till Lack of Forgiveness Dous Part. Forgiveness in Marriage" In E.L. Worthington (Ed.), *Handbook of Forgiveness*, 2005 s.207- 226, New York: Wiley.
- FİNCHAM, Frank D., BEACH, Steven R. H.; "Forgiveness in Marriage: Implications for Psychological Aggression and Constructive Communication", *Personal Relationships*, 9, 2002, s.239-251.
- FİNCHAM, Frank D.; "The kiss of the porcupines: from attributing to forgiving" *Personal Relationships*, Printed in the United States of America 7, 2000, s.1-23.
- FİNKEL, Eli J., RUSBULT, Caryl E., KUMASHIRO, Madoka., HANNON, Peggy A.; "Dealing with betrayal in close relationships: Does commitment promote forgiveness?" *Journal of Personality and Social Psychology*, 82 (6), 2002, s. 956-974.
- FLEMİNG, Ted; "A Secure Base for Adult Learning: Attachment Theory and Adult Education", *The Journal of Adult and Community Education in Ireland*. 2008, s.33-53.
- FONAGY, Peter; "Transgenerational Consistencies of Attachment: A New Theory", *Paper to the Development and Psychoanalytic Discussion Group, American Psychoanalytic Association Meeting, Washington DC*, 1999,25 Ocak 2006.
- FRALEY, R. Chris, SPIEKER, Susan J.; "Are infant attachment patterns continuously or categorically distributed?" A taxometric analysis of strange situation behavior. *Developmental Psychology*, 39, 2003, s.387-404. [target article]
- FRALEY, R. Chris, SHAVER, Phillip R., "Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions", *Review of General Psychology*, 4, 2000, s.132-154.
- GASSİN, Elizabeth A., LENGEL, Gregory J.; "Forgiveness and attachment: a link that survives the grave? ", *Journal of Psychology and Theology* 39 (4), 2011, s.316 – 329.
- GORDON, Kristina C., BAUCOM, Donalt .H.B., & Snyder, Douglas K.; "The use of forgiveness in marital therapy", In M. E. McCullough, K. I. Pargamet, & C. E. Thorsen

- (Eds.), *Forgiveness: Theory, research, and practice* 2000 s. 254-280). New York: Guilford.
- GORE Jonathan S. , ROGERS Mary Jill; “ Why Do I Study? The Moderating Effect Of Attachment Style On Academic Motivation *Journalthe Journal Of Social Psychology* Volume 150, 2010 - Issue 5.
- GÜLOĞLU, Berna, KARAIRMAK, Özlem, EMİRAL, Ekin, “Çocukluk çağı travmalarının tinsellik ve affetme üzerindeki rolü”, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(4), 2016, s.309-316.
- GÜNGÖR Derya. “Bağlanma Stillerinin Ve Zihinsel Modellerin Kuşaklar Arası Aktarımda Anababalık Stillerinin Rolü” Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstütüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi Ankara, 2000.
- HAIM, Yair B. AVIEZEE, ORA, BERSON, Yair, SAGİ, Abraham; “ Attachment in infancy and personal space regulation in early adolescence”, *Human Development*, 4, (1), 2002, s. 68-83.
- HALL, Julie H. & Fincham, FRANK D.; “Self-forgiveness: The stepchild of forgiveness research”, *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24, 2005, s.621–637.
- HAMART Erdal, DENİZ, M. Engin, SALTALI, Durmuşoğlu, Neslihan “Bağlanma Stillerinin Duygusal Zekâyı Yordama Düzeyi” *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 2009.
- HAMILTON, Claire. E.; “Continuity and discontinuity of attachment from infancy through adolescence”, *Child Development*, 71, (3), 2000, s.690-694.
- HARGRAVE, Terry D.; “Families and forgiveness: A theoretical and therapeutic framework.” *The family journal*, 2(4), 1994,339-348. Newyork, Brunner/Mazel.
- HARGRAVE, Terry D., SELLS, James N.; “The development of a forgiveness scale ” *Journal of Marital and Family Therapy*, 23, 1997, s.41-62.
- HARLOW, Harry F.; “The Nature of Love, The nature of love” *American Psychologist* 13: 1958a, s. 673–685.
- HAZAN Cindy, SHAVER Phillip R.; “Romantic love conceptualized as an attachment process” *J Pers Soc Psychol* 52(3),1987, s.511-524.

- HAZAN Cindy, SHAVER Phillip R.; “Love and work: An attachment theoretical perspective”, *Journal of Personality and Social Psychology*, (59), 1990, s. 270–280.
- HAZAN Cindy, SHAVER Phillip R.; “Attachment as an organizational framework for research of close relationships”, *Psychological Inquiry*, 5(1), 1994, s. 1- 22
- HOLMES, Jeremy “Attachment Theory: A Biological Basis For Psychotherapy” *The British Journal of Psychiatry*, 163: 1993, s. 430-438.
- Hortaçsu Nuran “ İnsan İlişkileri” İmge Kitapevi Yayınları 1997 s: 64.
- HORTAÇSU, N. & Oral, A. (1991). “Factors affecting relationships of turkish adolescents with parents and same-sex friends” *Journal of Social Psychology*;131 (3),s. 413 – 427.
- HORWITZ, Leonard; “The Capacity to Forgive: Intrapsychic and Developmental Perspectives”, *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 53, 2003, s. 486-511.
- İLHAN Tahsin “Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık: Cinsiyet Roller ve Bağlanma Stilllerinin Yalnızlığı Yordama Güçleri”, *Kuram ve uygulamada eğitim bilimleri* 12(4) 2012, s.2377-2396.
- İŞGÖR, İsa Yücel; Üniversite Öğrencilerinde Bağlanma Stilleri ve Akademik Başarının Merhamet Üzerindeki Yordayıcı Etkisi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (1), 2017, 82-99. DOI: 10.17556/erziefd.299182,
- JORDAN, Erin M. Carr; “Impact of attachment to parents on parentadolescent relationships, self-esteem, and relational aggression” *Doctor of Philosophy Thesis*, Arizona University, 2007.
- KACHADOURIAN, Lorig K., FINCHAM, Frank D., DAVILA, Joanne; “The tendency to forgive indating and married couples: The role of attachment and relationshipsatisfaction. *Personal Relationships*, 11, 2004, s.373-393.
- KANKOTAN, Zeynep Z.; “The role of attachment dimensions, relationship status, and gender in the components of subjective well being”, Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2008.

KARAKAŞ, Ahmet, C.; “Gerçeklik Terapisi Yönelimli Dini Başa Çıkma Psikoeğitim Programının Affetme Esnekliği, Empati Ve Stresle Başa Çıkma Üzerindeki Etkisi” Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi Ekim 2014.

KARAKUŞ, Özlem; “Ergenlerde bağlanma stilleri ve yalnızlık arasındaki ilişki”, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 23(2), 2012, s.33-46.

KARASAR Burcu; ” Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Onay İhtiyacının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı Eğitim Psikolojisi Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2014.

KARAVASİLİS, Leigh, DOYLE, Anna B., MARKIEWICZ, Dorothy, “Associations between parenting style and attachment to mother in middle childhood and adolescence” International Journal of Behavioral Development. 27 (2), 2003, s.153-164.

KAREN, Robert ;“Becoming Attached: The Atlantic Monthly”, *First relationships and how they shape our capacity to love*. New York: Oxford University Press.1990 23 Temmuz 2007, <http://www.psychology.sunysb.edu/attachment/online/karen.pdf>.

KARREMANNS Johan C., VAN LANGE, Paul A. M., OUWERKERK, Jaap W., KLUWER Esther S., “When forgiving enhances psychological well-being: the role of interpersonal commitment”, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 84, No. 5, 2003, s.1011–1026.

KARREMANNS Johan C., VAN LANGE, Paul A. M., “Back to caring after being hurt: The role of forgiveness”, *European Journal of Social Psychology*, 34, 2004, s.207- 227.

KAYA Feridun; “Üniversite Öğrencilerinin Affetme Ve Mükemmeliyetçilik Düzeyleri Arasındaki İlişki: Duygusal Zekânın Aracı Rolü”, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2015.

KELER, Hüseyin; ”Liseli Ergenlerin Transaksiyonel Analiz Ego Durumları ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2008.

KOÇAK Recep, KARASU Hatice, “Ergenlerde Özerkliğin Yordayıcısı Olarak Bağlanma Stilleri ve Proaktif Kişilik Yapılarının İncelenmesi” Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi, 6 (1), 2016, s.195-236, İstanbul.

- KONSTAM, Varda, CHERNOFF, Miriam, DEVENEY, Sara; "Toward Forgiveness: The Role of Shame, Guilt, Anger, and Empathy. " *Counseling and Values*, 46, 2001, s.26–39.
- LAWLER, Kathleen A., YOUNGER, Jarred W., PÍFERÍ, Rachel L., JOBE, Rebecca L., EDMONDSON, Kimberley A., JONES, Warren H.; "The Unique Effects of Forgiveness on Health: An Exploration of Pathways", *Journal of Behavioral Medicine*, 28, 2005, s.157–167.
- LAWLER-ROW, Kathleen A., PÍFERÍ, Rachel L.; "The forgiving personality: Describing a life well lived?" *Personality and Individual Differences*, 41, 2006, s.1009-1020.
- LAWLER-ROW, Kathleen A., YOUNGER, Jarred W., PÍFERÍ, Rachel L.; "The Role of Adult Attachment Style in Forgiveness Following an Interpersonal Offense", *Journal of Counseling and Development*, 84, 2006, s. 493-502.
- LITTLE, Katherine C.; "Attachment, close friendship, and popularity in adolescence", University of Virginia, Charlottesville, VA, ABD, 2003.
- LOCKE, Kenneth D.; "Attachment styles and interpersonal approach and avoidance goals in everyday couple interactions", *Personal Relationships*, 15(3), 2008, s.359-374.
- LOPEZ, Frederick G, BRENNAN, Kelly A. "Dynamic processes underlying adult attachment organization: Toward an attachment theoretical perspective on the healthy and effective self." *Journal of Counseling Psychology*, 47, 2000, s.283–301.
- MACASKILL Ann "Defining Forgiveness: Christian Clergy and General Population Perspectives". *Journal of Personality*, 73(5), 2005,s. 1238-1265.
- MACASKILL, Ann, MALTBY, John, DAY, Liza; "Forgiveness of self and others and emotional empathy". *The Journal of social psychology*, 142(5), s. 2002663-665.
- MAIN, Mary; "Introduction to the Special Section on Attachment and Psychopathology", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Vol. 64, No. 2, 1996, s. 237-243.
- MAIN, Mary, KAPLAN, Nancy, CASSIDY, Jude; " Security in infancy, childhood and adulthood: A move to the level of representation", In I. Bretherton & E. Waters (Eds.), *Growing points of attachment theory and research*, Monographs of the Society for Research in Child velopment, 50 (1-2, Serial No. 209), 1985, s. 66- 104.

- MARSA, Fiona; O'REILLY, Gary, CARR, Alan, MURPHY, Paul, O'SULLIVAN, Maura, COTTER, Anthony, HEVEY, David; "Attachment Styles and Psychological Profiles of Child Sex Offenders in Ireland", *Journal of Interpersonal Violence*, Vol 19(2), 2004, s. 228-251.
- MCCULLOUGH, Michael E, RACHAL, K. Chris, SANDAGE, Steven J., WORTHINGTON Jr, Everett L., BROWN, Susan W., HIGHT, Terry L.; "Interpersonal forgiving in close relationships: II. Theoretical elaboration and measurement". *Journal of personality and social psychology*, 75(6), 1998, s.1586-1603.
- MCCULLOUGH, Michael E, WORTHINGTON, Everett L.; "Religion and the Forgiving Personality", *Journal of Personality*, 67, 1999, s.1141-1164.
- MCCULLOUGH, Michael E., WITVLÏET, Caharlotte Van.O.; "The Psychology of Forgiveness". In C.R. Snyder and S. Lopez (Eds.), *Handbook of Positive Psychology*, 2002, s. 446-458, New York, Oxford.
- MCCULLOUGH, Michael E., FÏNCHAM, Frank D., TSANG, Jo-Ann, " Forgiveness, forbearance, and time: the temporal unfolding of transgression-related interpersonal motivations" *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(3), 2003, s.540–557.
- MCCULLOUGH, Michael E, BONO, Giacomo, ROOT, Lindsey. M.; "Religion and Forgiveness". In R. F. Paloutzian, C. L. Park (Eds.), *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality* 2005, s. 394–411, New York: Guilford.
- MCCULLOUGH, Michael E., WORTHINGTON, Everett L., RACHAL, Kenneth C.; "Interpersonal forgiving in close relationships", *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(2), 2007, s.321-336.
- MEHMET Çardak; "Affedicilik Yönelimli Psiko-Eğitim Programının Affetme Eğilimi, Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Psikolojik İyi Oluş, Sürekli Kaygı Ve Öfke Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi", Doktora Tezi, Sakarya, 2012.
- MEÏNS, Elizabeth, RUSSELL, James; "Security and symbolic play: The relation between security of attachment and executive capacity", *British Journal of Developmental Psychology*, 15, 1997, s.63–76.
- MİKULÏNCER, Mario, GÏLLATH, Omri, HALEVY, Vered, AVÏHOU, Neta, AVÏDAN, Shelly, ESHKOLÏ, Nitzan; "Attachment Theory and Reactions to Others' Needs:

- Evidence That Activation of The Sense of Attachment Security Promotes Empathic Responses”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 81 (6): 2001, s.1205-1224.
- MİKULİNCER, Mario, PHİLLİP R. Shaver, GİLLATH, Omri, NİTZBERG, Rachel A.; “Attachment, Caregiving, and Altruism: Boosting Attachment SecurityIncreases Compassion and Helping”, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 89, No. 5, 2005, s. 817–839.
- MORSÜNBUİL Ümit, TÜMEN Bilgen; “The Relationship Between Identity and Attachment in Adolescence: An Investigation Through Identity Status and Attachment States”, *Turk J Child Adolesc Ment Health* 15(1), 2008, s.25-31.
- MORSÜNBUİL Ümit; “Ergenlikte Kimlik Statülerinin Bağlanma Stilleri, Cinsiyet Ve Eğitim Düzeyi Açısından İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005
- MORSÜNBUİL Ümit, ÇOK Figen; “Bağlanma ve İlişkili Değişkenler”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, C.3, S.3, 2011, s.553-570.
- MOTZOİ, Clairneige, “Adolescents' attachment style with parents and conflict management with parents and best friend: An investigation of longitudinal associations and two mediational processes”, PhD thesis, Concordia University, 2011.
- MURPHY, Jeffrie. G., HAMPTON, Jean; “Forgiveness and mercy”. Cambridge University Press. New York, NY, 1988.
- NETO, Felix, MULLET, Etienne; “Personality, Self-esteem, and Self-construal as Correlates of Forgiveness”. *European Journal of Personality*, 18, 2004, s.15-30.
- NEWTON, Ruth P. (2008). *The Attachment Connection : Parenting a Secure and Confident Child Using the Science of Attachment Theory*, Oakland Canada: New Harbinger Publications
- ONUR Nühket; “Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri İle Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki” Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006
- ORBON, Myrtle, MERCADO, Jocelyn, BALİLA, Jolly; “Effects of forgiveness therapy on recovery among residents of drug rehabilitation centers”, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 165, 2015, s.12-20.

- OSTEMDORF, C. L. “*Effects of a forgiveness education intervention with adult children of alcoholics.*” (Unpublished Doctoral Dissertation). University of Wisconsin Madison, 2000.
- PANCAROĞLU, Selin; “The Relationships Of Attachment Styles And Conflict Behaviors Among Male And Female University Students”, Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- PATERSON, Randolph J., MORAN, Greg; “Attachment theory, personality, development, and psychotherapy”, *Clinical Psychology Review*, 8, 1988, s.611-636.
- PAZCUSO, Katherine, CYR, Chantal, MOSS, Ellen, “ Longitudinal association between adolescent attachment, adult romantic attachment and emotion regulation strategies. *Attachment and Human Development*, 15(1), 2013, s.83- 103.
- PİDERMAN, Katherine; “Forgiveness: How to let go of grudges and bitterness”, 2010) https://sccn612final.wikispaces.com/pdf/13.02.2017_tarihinde_erisilmistir.pdf
- ROBERTS, Campbell R. “ Forgiveness as Therapy”. In R. C. Roberts (Ed.), *Taking the Word to Heart*, 1993, s. 189–204, Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company.
- RUSBULT, Carly. E. BUUNK, Bram. P. “ Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis”, *Journal of Social and Personal Relationships*, 10 (2), 1993, s.175-204.
- RYE, Mark. S. PARGAMENT, Kenneth I., ALİ, M. Amir., BECK, Guy L., DORFF, Elliot. N. WILLIAMS, James. G. “Religious Perspectives on Forgiveness”, In M. E. McCullough, K. I. Pargament, C. E. Thoresen (Eds.), *Forgiveness: Theory, Research and Practice*, 2000, s.17-40, New York, Guilford.
- SANTROCK, W John; “Yaşam Boyu Gelişim, Gelişim Psikolojisi” Çev: Prof. Dr. YÜKSEL, Galip, Ankara Nobel Akademik Yayıncılık 2016
- SARAÇ, Ayça, HAMAMCI, Zeynep, GÜÇRAY, Sonay; “Üniversite Öğrencilerinin Romantik İlişki Doyumunu Yordaması” *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (43), 2015, s.69-81.

- SATICI, Seydi A.; “ Üniversite Öğrencilerinin Affetme, İntikam, Sosyal Bağlılık Ve Öznel İyi Oluşları: Farklı Yapısal Modellerin Denenmesi Üzerine Bir Araştırma”, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir, 2016.
- SCOBİE, E.D., SCOBİE, G.E.W; “ Damaging events: The Perceived Need for Forgiveness”, *Journal of the Theory of Social Behaviour*, 28, 1998, s. 373-400.
- SEATON, Cherisse L., BEAUMONT, Sherry L.; “Exploring the Links Between Identity Styles and Forgiveness in University Students”, *Canadian Journal of Behavioural Science / Revue canadienne des sciences du*, Vol. 46, No. 3, 2014, s. 366–374.
- SEIFFGE-KRENKE, Inge., BEYERS, Wim; “Coping Trajectories from Adolescence to Young Adulthood: Links to Attachment State of Mind”, *Society for Research on Adolescence*, 15(4), 2005, 561- 582.
- SELLS, James N., HARGRAVE, Terry D.; “Forgiveness: A Review of the Theoretical and Empirical Literature”, *Journal of Family Therapy*, 20, 1998, s. 21-36.
- SHAHİDİ, Shahriar, ZAAL, Behnaz, MAZAHERİ, Mohammad A.; “Forgiveness in Relation to Attachment Style and Consanguine Marriage in Iranian” *Married individuals Psychological Reports*, , 110, 2, 2012, s.489-500.
- SİMPSON, Jeffrey A.J.; “Influence of attachment styles on romantic relationships”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 5, 1990, s.971–980.
- ŞEKER Başer; “Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi “, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı *Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı*, Yüksek Lisans, Ankara, 2009.
- SOLMUŞ, Tarık (Editör); “Bağlanma, Evlilik ve Aile Psikolojisi”. Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- SÜMER Nebi; “Ergenlikte Ebeveyn Tutum ve Davranışlarının Bağlanma Kaygısındaki Rolü” Ergen Günleri, Konuşma Metni, Ankara,2006.
- SÜMER, Nebi, GÜNGÖR, Derya; “Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Karsılaştırma”. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (43), 1999, s.35-62.

- ŞAHİN, Meryem; “Affedicilik İle Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sakarya,2013.
- TAYSI, Ebru; “İkili İlişkilerde Bağışlama: İlişki Kalitesi ve Yüklemelerin Rolü”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007.
- TAYSI, Ebru; “Suça İlişkin Kişilerarası Motivasyonlar Ölçeğini Türk Kültürüne Uyarlama Çalışması” Türk Psikologlar Derneği, 10 (20), 2007, s. 63-74.
- TERZİ Şerife; “Üniversite öğrencilerinde güvenli bağlanma stili, stresle başa çıkma ve kendini toparlama gücü” *The Journal of Happiness & Well-Being*, 1(2), 2013, s. 101-114.
- TERZİ, Şerife, ÇANKAYA, Cihangir Zeynep; “Bağlanma Stillerinin Öznel İyi Olmayı Ve Stresle Başa Çıkma Tutumlarını Yordama Gücü” *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2009 4 (31), 1-11.
- THOMPSON, Laura Y., SNYDER, C. R., HOFFMAN, Lesa, MICHAEL, Scott T., RASMUSSEN, Heather N., BILLINGS, Laura S.; Et Al; “Dispositional forgiveness of self, others, and situations and situations”, *Journal of Personality*, 73 (2), 2005, s. 313 – 359.
- TSANG, Jo-Ann, MCCULLOUGH, Michael E., FINCHAM, Frank D.. “The Longitudinal Association Between Forgiveness and Relationship Closeness and Commitment”, *Journal of Social and Clinical Psychology*, 25/4, 2006, s. 448-472.
- TÜRKOĞLU, İdil E.; “Üniversite Öğrencilerinin Flört Davranışlarına Göre Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul-Ret Ve Karşı Cinsle İlişkide Sosyal Yetkinlik İnancının İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, Adana , 2013.
- TÜZÜN, Olcay, SAYAR, Kemal; “Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji”, *Düşünen Adam*, 19(1), 2006, s. 24-39.
- ULUS Leyla; “Annelere Uygulanan Empati Eğitim Programının Bağışlama Ve Empati Düzeylerine Etkisi”, Gazi Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Anabilimdalı, Doktora Tezi, Ankara, 2015.

- VASQUEZ, Kristin, DURÍK, Amanda M., HYDE, Janet S.; “Family and Work: Implications of Adult Attachment Styles”, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28 (7), 2002, s.874-886.
- WATERS, Everet, HAMILTON, Claire E., WEINFELD, Nancy S.; “The Stability of Attachment Security from Infancy to Adolescence and Adulthood: General Discussion”. *Child Development*, 71(3); 2000, 703-706.
- WATERS, Theodore; “ Learning to love: From Your Mother’s Arms To Your Lover’s Arms”. Reprinted from *The Medium* (Voice of the University of Toronto). Vol. 30. Issue 19. February 9, 2004.
- WEBB, Jon R., DULA, Chris S., BREWER, Ken; “Forgiveness and Aggression Among College Students”. *Journal of Spirituality in Mental Health*, 14, 2012, s. 38–58.
- WEBB, Marcia., CALL, Steve., CHICKERING, Sarah, A., COLBURN, Trina, A., HEISLER, Dawn; “Dispositional Forgiveness and Adult Attachment Styles”, *The Journal of Social Psychology*, 146(4), 2006, s.509–512.
- WEBB, M. Colburn, T. A., Heisler, D., Call, S. ve Chickering, S. A. (2008). Clinical Correlates of Dispositional Forgiveness. *Journal of Applied Social Psychology*, 38 (10), 2495-2517.
- WEIMER, Barbara L., KERNS, Kathryn A., OLDENBURG, Christopher M.; “Adolescents’ interactions with A best friend: associations with attachment style”, *Journal of Experimental Child Psychology*, 88, 2004, 102-120.
- WEISS, Robert S.; “ Attachment in adult life ” In C. M. Parkes & J. Stevenson-Hinde (Eds.), *The place of attachment in human behavior*, s.111-184 New York: Wiley, 1982.
- WORTHINGTON, Everett L.; “Dimensions of Forgiveness: Psychological Research and Theological Perspectives”. Philadelphia: Templeton Foundation Press. 1998.
- WORTHINGTON, Everett, WADE, Nathaniel G.; “ The Social Psychology of Unforgiveness and Forgiveness and Implications for Clinical Practice”, *Journal of Social and Clinical Psychology*, 18, 1999, s. 385–418.
- WORTHINGTON, Everett; “An empathy-humility-commitment model of forgiveness applied within family dyads”. *Journal of Family Therapy*, 20, 1998, s. 59-76.

- YAZICIOĞLU Gizem, “Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri Ve Stresle Başa Çıkma Stratejileri Arasındaki İlişki Odtü Örneği” Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi Ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, Aile Eğitimi Ve Danışmanlığı Programı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2011.
- YEHUDITH, Auerbach; “Forgiveness and Reconciliation: The Religious Dimension”. *Terrorism and Political Violence*, 17: 2005, 469–485.
- YILDIRIM, Asiye; “Bağlanma Stilleri İle Bağslama Arasındaki İlişkide Sorumluluk Yüklemelerinin Aracı Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.
- YOLALAN Hüseyin, “Ergenlerde Depresyon Ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.
- YOUNGER, Jarred W., PİFERİ, Rachel L., JOBE, Rebecca L., LAWLER, Kathleen A.; “Dimensions of forgiveness: The views of laypersons”, *Journal of Social and Personal Relationships*, 21 (6), 2004, s.837-855.
- YSSELDYK, Renate, MATHESON, Kimberly, ANISMAN, Hymie; “Rumination: Bridging A Gap Between Forgivingness, Vengefulness, and Psychological Health”. *Personality and Individual Differences*, 42, 2007, s. 1573-1584.
- ZECHMEİSTER, Jeanne S., ROMERO, Catherine; “Victim and offender accounts of interpersonal conflict: Autobiographical narratives of forgiveness and unforgiveness”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 82 (4), 2002, s.675- 686.
- ZHANG, Fang ve HAZAN, Cindy ; “Working models of attachment and person perception processes”, Printed in the United States of America, *Personal Relationships*, 9, 2002, s.225-235.

VII. BÖLÜM

EKLER

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

YAŞ:

CİNSİYET: () Kadın () Erkek

BÖLÜM: () Pdr () Sınıf Öğrt () Okul Öncesi () Resim İş Öğrt.
() Müzik Öğrt. () Beden Eğitimi Öğrt. () Sosyal Bilgiler Öğrt. () Türkçe
Öğrt. () İlköğretim Matematik Öğrt. () Fen Bilgisi Öğrt.

SINIF:

**AKADEMİK BAŞARI AÇISINDAN KENDİNİZİ NASIL
DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?**

() Başarılı () Orta Düzey () Başarısız

KAÇ KARDEŞSİNİZ?

KAÇINCI ÇOCUKSUNUZ?

BABANIZIN EĞİTİM DURUMU:

() Okur-Yazar Değil () İlköğretim () Lise () Üniversite

ANNENİZİN EĞİTİM DURUMU:

() Okur-Yazar Değil () İlköğretim () Lise () Üniversite

AİLENİZİN GELİR DÜZEYİ:

() 0-1400 () 1401-2000 () 2001-3500 () 3501- 5000 ()
5001-6500 () 6501-+

İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkileriniz dâhil olmak üzere yakın ilişkilerinizde (arkadaşlık, dostluk gibi) hissettiğiniz duygulara ilişkindir. Sizden, genel olarak, yakın ilişkilerinizde yaşadıklarınızı dikkate alarak aşağıdaki ifadeleri değerlendirmeniz istenmektedir. Aşağıdaki maddeleri yakın ilişki içinde olduğunuz kişileri düşünerek cevaplandırınız. Her maddenin ilişkinizdeki duygu ve düşünceleri ne oranda yansıttığını karşılardaki 7 aralıklı ölçek üzerinde gösteriniz.

1	2	3	4	5	6	7				
Beni Hiç Tanımlamıyor			Beni Kısmen Tanımlıyor			Beni Tamamıyla Tanımlıyor				
1-Başkalarına kolaylıkla güvenemem.				1	2	3	4	5	6	7
2-Kendimi bağımsız hissetmem benim için çok önemli.				1	2	3	4	5	6	7
3-Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım.				1	2	3	4	5	6	7
4-Başkalarıyla çok yakınlaşırsam incitileceğimden korkuyorum.				1	2	3	4	5	6	7
5-Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım.				1	2	3	4	5	6	7
6-Başkalarıyla tam anlamıyla duygusal yakınlık kurmak istiyorum.				1	2	3	4	5	6	7
7-Yalnız kalmaktan korkarım.				1	2	3	4	5	6	7
8-Başkalarına rahatlıkla güvenip bağlanabilirim.				1	2	3	4	5	6	7
9-Başkalarına tamamıyla güvenmekte zorlanırım.				1	2	3	4	5	6	7
10-Başkalarının bana dayanıp bel bağlaması konusunda oldukça rahatımdır.				1	2	3	4	5	6	7
11-Başkalarının bana, benim onlara verdiğim kadar değer vermediğinden kaygılanırım.				1	2	3	4	5	6	7
12-Kendi kendime yettiğimi hissetmem benim için çok önemli.				1	2	3	4	5	6	7
13-Başkalarının bana bağlanmamalarını tercih ederim.				1	2	3	4	5	6	7
14-Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder.				1	2	3	4	5	6	7
15-Başkalarının bana, benim istediğim kadar yakınlaşmakta gönülsüz olduklarını düşünüyorum.				1	2	3	4	5	6	7
16-Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim.				1	2	3	4	5	6	7
17-Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım.				1	2	3	4	5	6	7

HEARTLAND AFFETME ÖLÇEĞİ

Hayatımız boyunca, kendi davranışlarımız, başkalarının davranışları veya kontrolümüz dışındaki durumlar nedeniyle olumsuz olaylar yaşayabiliriz. Bu olumsuz yaşantıların ardından belli bir zaman geçtikten sonra, kendimiz, diğer insanlar veya yaşanan durumlar hakkında olumsuz duygu veya düşüncelerimiz olabilir. Bu tür olumsuz olaylara genel olarak nasıl tepki verdiğinizi düşününüz ve aşağıda verilen her ifadenin yanına, tarif edilen olumsuz duruma genellikle nasıl tepki verdiğinizi ifade eden sayıyı (aşağıdaki 7'li değerlendirme ölçeğine göre) yazınız. Vereceğiniz yanıtlarda doğru veya yanlış cevap yoktur. Lütfen yanıtlarınızda olabildiğince dürüst ve samimi olunuz.

1	2	3	4	5	6	7
Beni Hiç Yansıtıyor		Beni Pek Yansıtıyor		Beni Biraz Yansıtıyor		Beni Tamamen Yansıtıyor
1-İşleri berbat ettiğimde önce kötü hissetmeme rağmen zamanla kendimi rahatlatabilirim.	1	2	3	4	5	6 7
2-Yaptığım olumsuz şeyler için kendime kin tutarım.	1	2	3	4	5	6 7
3-Yaptığım kötü şeylerden öğrendiklerim onlarla baş etmemde bana yardımcı olur.	1	2	3	4	5	6 7
4-İşleri berbat ettiğimde, kendimi kabul etmek benim için gerçekten çok zordur.	1	2	3	4	5	6 7
5-Yaptığım hatalara, zamanla daha anlayışlı olurum.	1	2	3	4	5	6 7
6-Hissettiğim, düşündüğüm, söylediğim ya da yaptığım olumsuz şeyler için kendimi eleştirmeyi durduramam.	1	2	3	4	5	6 7
7-Yaptığının yanlış olduğunu düşündüğüm kişiyi cezalandırmayı sürdürürüm.	1	2	3	4	5	6 7
8- Beni incitenlere karşı zamanla daha anlayışlı olurum.	1	2	3	4	5	6 7
9- Beni incitenlere karşı katı olmaya devam ederim.	1	2	3	4	5	6 7
10-Başkaları bana geçmişte zarar vermiş de olsa, eninde sonunda onları iyi insanlar olarak görebilirim.	1	2	3	4	5	6 7
11-Başkaları bana kötü davranırsa, onların hakkında kötü düşünmeye devam ederim.	1	2	3	4	5	6 7
12-Biri beni hayal kırıklığına uğrattığında, bu olayı eninde sonunda geçmişte bırakabilirim.	1	2	3	4	5	6 7
13-Kontrol edilemeyen nedenlerden dolayı işler ters gittiğinde, onlar hakkında olumsuz düşüncelere takılıp kalırım.	1	2	3	4	5	6 7

14 -Hayatımdaki kötü durumlara zamanla daha anlayışlı olabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
15 -Hayatımdaki kontrol edilemeyen durumlar yüzünden hayal kırıklığına uğrarsam, onlar hakkında olumsuz düşünmeyi sürdürürüm.	1	2	3	4	5	6	7
16 -Hayatımdaki kötü durumlarla eninde sonunda barışıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
17 -Kimsenin hatası olmayan olumsuz durumları kabullenmek benim için gerçekten çok zordur.	1	2	3	4	5	6	7
18 -Kimsenin kontrolünde olmayan kötü durumlarla ilgili olumsuz düşüncelerimden, eninde sonunda kurtulurum.	1	2	3	4	5	6	7

